

મફત!

મનિયામતો બદલ
લોકોને સચોટ માહિતી

કુદરતી બળો મારું મોઢું

કાકી

૧૦ પાંચ રૂપિયા

સુપરમેન શી રીતે ઉડે છે?



માદાગાસ્કર ટાપુના

એલિફન્ટ બર્ડ્સ

અ...ધ...ધ...ધ ઇંડું

સાચું જાણી લેવા

સાવ ટપકા પાંચલો

અજાણજાણી ઓકટાપસ

આ
અંક
આકર્ષક
સુપરમેનના છબિ
પ્રદાન કરવામાં આવેલો

VISIT...

LANZAROTE
Caliente.COM

૧૩મા ચીનાઈ કાણ થાઈ કલો ગયું ?

(અનુસંધાન ચોથા કવરનું ચાલુ) ઘટાડો લાવવા માગે છે. પ્રશ્ન એ છે કે ઘટાડો કરવો શી રીતે ? અણબોમ્બ ફેંક્યા વગર કે બીજી રીતે હિંસા કર્યા વગર એ કામ થવું જોઈએ. ચીન પાસેય અણબોમ્બ તેમજ હાઈડ્રોજન બોમ્બ છે, એટલે તેના પર હુમલો કરો તો ત્રીજું વિશ્વયુદ્ધ જ ફાટી નીકળ્યું સમજવાનું.

એક પ્રખ્યાત જાદુગર છેવટે ચીના લોકોને નાબૂદ કરવાનો અહિંસક તુક્કો શોધી કાઢે છે. બધા દેશોના પ્રમુખોની અને વડા પ્રધાનોની ખાનગી મિટિંગ તે બોલાવે છે. સૌને ખુશાલીના સમાચાર આપતાં તે કહે છે: 'પૃથ્વી ચોવીસ કલાકે ૧ આંટો ફરે એટલીવારમાં ૪૧,૦૦૦ ચીના લોકોનો વધારો થઈ જાય છે એ સાચું, પણ મેં પૃથ્વીનું એવું ચકરડું બનાવ્યું છે કે જેને સહેજ ફેરવો એટલે તેના પરનો એક ચીનો અદૃશ્ય થઈ જાય છે. આ જાતનાં હજારો ચકરડાં આપણે ચીનને ભેટ આપી દઈએ. બાગ-બગીચામાં, આનંદમેળામાં તથા પ્રદર્શનોમાં મૂકવાનું કહી દઈએ. લોકો ગમ્મત માટે તેના પર બેસશે, પણ ચકરડું ફરતાં જ તેમાંનો ૧ ચીનો ગૂમ ! કાયમને માટે છૂમતર ! પછી તે ક્યાં અદૃશ્ય થયો તેનો ખ્યાલ પણ લોકોને કદી આવશે નહિ ! બોલો, તુક્કો અજમાવવો છે ?'

'ભાઈ જાદુગર !' એક વડા પ્રધાન કહે છે. 'તારી વાંત માનવામાં આવતી નથી. પ્રયોગ કરી દેખાડ તો માનીએ.'

—અને જાદુગર સાચે જ પ્રયોગ કરી દેખાડે છે. સૌ આશ્ચર્ય પામી જાય છે, કારણ કે નજર સામે ૧ ચીનો ગૂમ થવા છતાં એ ક્યાં ગયો તેનો ખ્યાલ આવતો નથી. પૃથ્વીનું ચકરડું જરાક ફરે, એટલે ૧૩ ચીનાને બદલે ફક્ત ૧૨ ચીના રહે છે. અજબ વાત ! એક ચીનો લાપતા બને, છતાં આપણને ખબર ન પડે તે કેવું વિચિત્ર !

'વાહ જાદુગર !' બધા રાજપુરૂષો પીઠ થાબડીને શાબાશી આપે છે. 'ચીનમાં વસ્તી ઘટાડવાનો તે ખરેખર અદ્ભુત ક્રીમિયો શોધી કાઢ્યો, પણ એ તો કહે કે તેરમો ચીનો ગયો ક્યાં ? એકાએક તે શી રીતે અદૃશ્ય થઈ ગયો ?'

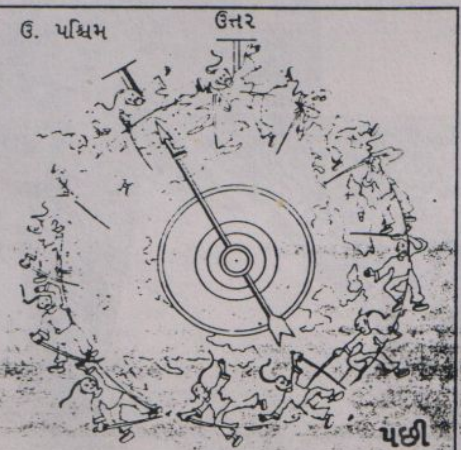
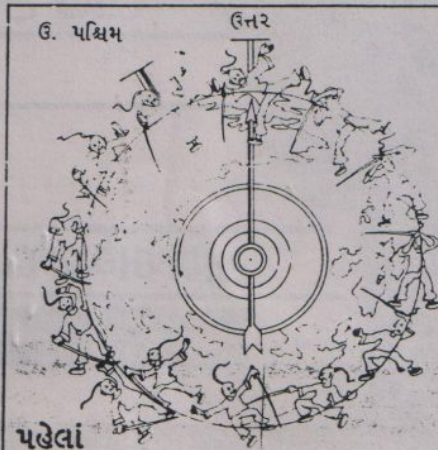
'એજ તો જાદુ છે. જાદુનું રહસ્ય કદી ખુલ્લું પડાય નહિ. તમે બધા ચતુર લોકો છો, એટલે જાતે ભેજું કસી જુઓ !'

પરંતુ રાજપુરૂષો પાસે ભેજું જ ન હોય તો કસે શું ? બહુ પ્રયત્નો કરે છે. પુષ્કળ માથું ખંજવાળે છે. પૃથ્વીનું ચકરડું ફેરવતી

વખતે દરેક ચીનો તરફ નજર તાકી રાખે છે. આમ છતાં ૧૩ મો ચીનો ક્યાં ગૂમ થયો એ તેઓ પકડી શકતા નથી.

રાજપુરૂષોની વાત જવા દો. 'સદ્ધારી'ના બાળમિત્રો પાસે તો ભેજું અચૂક હોવું જોઈએ, કારણ કે 'સદ્ધારી' બુદ્ધિશાળી બાળકો માટેનું મેગેઝિન છે. આ જાદુનો ખેલ જાતે કરીને તેનું રહસ્ય કહી શકશે ? ખેલની રીત પહેલાં જાણી લો : અંકના છેલ્લા પાને પૃથ્વીનો ગોળો ચીતર્યો છે અને તલવાર વીજતા ૧૩ ચીના પણ બતાવ્યા છે. કાતર અને ત્રુટક લીટી દોરી છે ત્યાં પાનું કાપી ગુંદર કે ફેવિકોલ વડે કાર્ડ-બોર્ડ પર ચોંટાડી દો. કાર્ડ-બોર્ડ વધુ પડતું જાડું લેતા નહિ. ટપાલના સાદા પોસ્ટકાર્ડ માટે વપરાય છે તેવું જાડું લેજો. ચિત્રમાં ગોળાકાર પૃથ્વીનું સર્કલ કાળી લાઈનનું બનેલું છે તે જોયું ? આ લીટીને ધારોધાર બ્લેડ મારો અને પૃથ્વીનો ગોળો જુદો કાઢી લો. અમુક ચીના પણ કપાય તો વાંધો નહિ, પણ બ્લેડ મારતી વખતે બહુ ચીવટ રાખજો. કાળી લીટી પર જ બ્લેડ ફેરવજો. કાર્ડબોર્ડ વાંકુંચૂંકું કપાયું તો જાદુ કરવામાં મજા આવશે નહિ. હવે બેઉ કાગળને બીજા જાડા પૂંકા પર ચોંટાડો અને પૃથ્વીનું વર્તુળ તેમાં પાછું વચ્ચે ગોઠવો. આ વર્તુળને ચોંટાડવાનું નથી. ચકરડાની જેમ તે ફરી શકે એટલા માટે તેના કેન્દ્રમાં ટાંકણી ભોંકી દો. ટાંકણી તેના માટે ધરી બનશે અને અહીં નીચેનાં ચિત્રમાં બતાવ્યા મુજબ પૃથ્વીને એ ધરી પર ઉત્તર-પશ્ચિમની સીધમાં ડાંબી તરફ ફેરવશો કે તરત ૧૩ મો ચીનો ગૂમ ગઈ જશે.

આ ચીનો ગૂમ તો જાણે થશે, પણ તે ક્યાં ગયો તેનો જવાબ સૌ બાળમિત્રોએ શોધી કાઢવાનો છે. અહીં જ સૌને માટે ખરી ચેલેન્જ છે, કેમ કે તેનો પત્તો લગાવવાનું સહેલું નથી. જો પત્તો લાગે તો 'સદ્ધારી'ને પત્ર દ્વારા જણાવજો અને સુપરમેનનું રંગીન પોસ્ટર ભેટ મેળવજો. પરંતુ યાદ રહે કે અધૂરો જવાબ ચાલશે નહિ. અદૃશ્ય થયેલા ૧૩મા ચીનાનું માથું ક્યાં ગયું, પગ ક્યાં ગયા, ધડ ક્યાં ગયું વગરનો સ્પષ્ટ ખુલાસો આપનાર બાળમિત્રોને જ સુપરમેનનું પોસ્ટર મોકલાશે. ♦





તંત્રીનો પત્ર

એક વાત ગયા અંકમાં ભારપૂર્વક કરી હતી કે 'સફારી' કલિપત વાર્તાનું મેગેઝિન નથી. 'સફારી'માં જ્ઞાન અને ગમ્મત અપાશે. માહિતી અને મનોરંજન પીરસાશે. બોર્ડ-ગેઈમ અને બુદ્ધિપૂર્વકના કોયડા છપાશે. વેતાળની કે રાજારાણીની કલિપત વાર્તાકદી પ્રગટ કરાશે નહિ.

આ વાત ઘણા બાળમિત્રોને ગમી. અંક નં.૯ તેમણે વાંચ્યો અને વખાણ્યો. કેટલાકે પત્રો દ્વારા અમને જણાવ્યું કે એવરેસ્ટની બોર્ડ-ગેઈમ રમવામાં, પિન-લોલ કેમેરા બનાવવામાં અને હોકાયંત્રનો કાંડા ઘડિયાળ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં બહુ મજા પડી. હવે પછીના અંકોમાં પણ આવા જ ખેલ બતાવતા રહેજો.

તો ત્યારે, 'સફારી'નો નવો અંક પહેલાં કરતાં પણ વધારે રમતો અને ગમ્મતો લઈને આવ્યો છે. આખો મહિનો રમ્યા કરો, વાંચ્યા કરો અને મિત્રો જોડે ચર્ચા કરો એટલું સાહિત્ય ચાલુ અંકમાં મૂકી દીધું છે. સૌથી મજેદાર રમત નજર સામે ચૂમ થતા ચીનાની છે, જેનો ભેદ ઉકેલી શકો તો સુપરમેનનું મલ્ટી-ક્લર પોસ્ટર ભેટ મેળવવા તૈયાર રહેજો. આ કોયડો જોણે બનાવ્યો એ જાદુગર તો કોયડાનો ભેદ કહ્યા વગર મૃત્યુ પામ્યો છે, એટલે સાચો જવાબ 'સફારી' ના બુદ્ધિશાળી વાચકોએ જ શોધી કાઢવાનો છે. પરંતુ જવાબ આપવામાં ઉતાવળ કરજો, કેમ કે સુપરમેનના રંગીન પોસ્ટરોનો ઝાઝો સ્ટોક સિલકમાં નથી.

સુપરમેનના કિપ્ટન ગ્રહની બહુરંગી ગેઈમમાં પણ અનેક બાળમિત્રોને રસ પડશે, પણ સાચો જવાબ શોધ્યા પછી સ્કૂલમાં બીજા મિત્રોને એ કોયડો પૂછવાનું ભૂલતા નહિ. સૌને રસ પડે તેવો એ કોયડો છે. જાસૂસ કરમચંદનું પરાક્રમ કેવું લાગ્યું તે પણ અમને ખાસ લખી મોકલજો. કરમચંદના આવા બીજા કોયડા પણ 'સફારી' પાસે છે- અને નવા અંકોમાં તે આપતા રહીશું.

આ સિવાય ચાલુ અંકમાં શારીરિક ઊંચાઈ શોધવાની અશ્લાતૂન ફોર્મ્યુલા છે, જેની ઘણા ડોક્ટરોને પણ ખબર હોતી નથી. ત્રણ પ્યાલાવાળો જાદુનો ખેલ છે, ખેરખાંને પણ થાય ખવડાવે તેવા કોયડા છે, સ્કૂલનું રંજબેરંગી ટાઈમટેબલ છે, પાર્ટી કે પિકનિક વખતે રમી શકાતા લેપ સીટના ખેલનું વર્ણન છે અને બીજી માહિતીનો તો ભંડાર છે.

બોલો, ગમ્મત માણવામાં કે જ્ઞાન મેળવવામાં કશું બાકી રહે છે ખરું? રહેતું હોય તો 'સફારી'ને તરત લખી જણાવો!

— નગેન્દ્ર વિજય

સફારી

તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક: નગેન્દ્ર વિજય

માલિક: બી/૩, યુનિયન ફ્લેટસ, નવા વિકાસગૃહની સામે, ધૂમકેતુ માર્ગ, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭

મુદ્રણસ્થાન: એલાર્ડ ઓફસેટ, કાલીદાસ મિલ કમ્પાઉન્ડ, ગોમતીપુર, અમદાવાદ

કિંમત: પાંચ રૂપિયા

અંક: ૧૦

પત્રવ્યવહારનું સરનામું: બી/૩, યુનિયન ફ્લેટસ, નવા વિકાસગૃહની સામે, ધૂમકેતુ માર્ગ, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭

આ પત્ર સફારી ને મળે !



ગેલ, ગમ્મત અને ગપસપ

‘સફારી’ના અંક નં. ૯માં ગેલ, ગમ્મત અને ગપસપનો વિભાગ બહુ ગમ્યો. આ વિભાગનાં પાનાં હજી વધારો. અમે નવા દૂયકા મોકલીએ તો છાપો કે નહિ ?

મનોજ સંઘવી
કડી

કેમ નહિ ? દૂયકા સારા હશે તો જરૂર છાપીશું. એટલું જ નહિ, પણ છપાયેલા દરેક દૂયકા માટે રૂ. ૧૦નો મની-ઓર્ડર પણ તમારા નામે કરી દઈશું. બોલો, છે કબૂલ ? ♦

પીન જોલ કેમેરા

‘સફારી’ના અંક નં. ૯માં પીન જોલ કેમેરા બનાવવાની રીત વાંચીને મેં પણ એવો કેમેરા તૈયાર કર્યો છે, પણ તેમાં ફિલ્મ શી રીતે ભરવાની ? તરત જવાબ આપજો, કારણ કે મને ફોટા પાડવાની ખૂબ ઉતાવળ છે.

મયંક પટેલ
મોરબી

આ સવાલ ઘણા બાળ-મિત્રોએ પૂછ્યો છે. બધાને જણાવવાનું કે પીન જોલ કેમેરા માટે વપરાતી ફિલ્મનાં તૈયાર કાર્ટ્રિજ મળે છે. કાર્ટ્રિજને પીન જોલ કેમેરાના પાછલા ભાગમાં મૂકી દેવાનું હોય છે. સમજ ન પડે તો ‘સફારી’નો અંક તથા કેમેરા ફોટોગ્રાફરની દુકાને લઈ

જજો. ફોટોગ્રાફર તમને બધું સમજાવશે. ♦

કાંડા ઘડિયાળનું લોકાયંત્ર

કાંડા ઘડિયાળનાં લોકાયંત્રની ગેઈમ બહુ સરસ હતી. આ જાતના નુસ્ખા ‘સફારી’માં આપતા રહેજો. બહુ મજા પડે છે. બીજું એ કે તમે પોસ્ટર કેમ આપતા નથી ?

વિનોદ દવે
મુંબઈ

આ વખતે ૧૩ ચીનાનો કોયડો ઉકેલી બતાવો, એટલે સુપરમેનનું ૧૭ ઈંચ બાય ૨૨ ઈંચની સાઈઝનું રંગીન પોસ્ટર તમારું ! ♦

મોડેલ વિમાન

ઈઝરાયેલના જાસૂસી મોડેલ વિમાનનાં પરાક્રમો જાણીને ખૂબ નવાઈ લાગી. મારા દોસ્તારોને ‘સફારી’નો અંક લતાવ્યો ત્યારે તેઓ પણ ખુશ થઈ ગયા. ‘એવરેસ્ટ પર આરોહણ’ નામની બોર્ડ ગેઈમ પણ સરસ હતી. નવા અંકમાં પણ એવી જ બીજી રંગીન ગેઈમ આપજો.

અતુલ કામદાર
સુરત

આ વખતે બોર્ડ ગેઈમને બદલે સુપરમેનનો સુપર કોયડો મૂક્યો છે અને વળી મનિયા મસ્તીખોરનું ટાઈમ-ટેબલ આપ્યું છે. દર

વખતે ‘સફારી’ના અંકમાં કશુંક નવું જ આપીશું. ♦

કોયડાના જવાબો

‘સફારી’ના કોયડા ઉકેલવામાં અમને ખૂબ મજા પડે છે, પણ તેનાં જવાબો એ જ અંકમાં ન છાપશો. છેલ્લું પાનું ફેરવવાનું તરત મન થઈ જાય છે. જવાબ વાંચ્યા પછી ભેજું કસવાનો ચાન્સ જ રહેતો નથી.

નિખિલ વોરા
પોરબંદર

ચિત્રવાર્તા

હવે પછીનાં ‘સફારી’માં ચિત્ર-વાર્તા આપો તો મજા આવે. બાકી પફર ફીશનાં અને જાસૂસી મોડેલ વિમાનનાં લેખો એકદમ સરસ હતાં. ‘સફારી’માં ઘણું નવું જાણવા મળે છે. ખરેખર જ્ઞાન વધારે અને બુદ્ધિ ખીલવે તેવું મેગેઝીન છે.

મનિયા આચાર્ય
રાજકોટ

‘મનિયા મસ્તીખોર’ની એક પાનાની ચિત્રવાર્તા આપી છે. ‘સફારી’ જ્ઞાનવિજ્ઞાનનું મેગેઝીન છે. આથી તેમાં સત્ય-કથા, કોયડા, માહિતી લેખો, જોબીનાપ્રોજેક્ટ, બોર્ડ-ગેઈમ, વૈજ્ઞાનિક પ્રયોગો વગેરે બધું આપવું જોઈએ. દર અંકમાં લાંબી ચિત્રવાર્તા છાપીએ તો બીજી વિવિધ સામગ્રી માટે જગ્યાજરૂર હોય. ♦

સાક્ષી

સિનેમામાં શો રોલ સુપરમેન શો રોલ કોઈ છ ર.

ડી. એન. કૌશિક

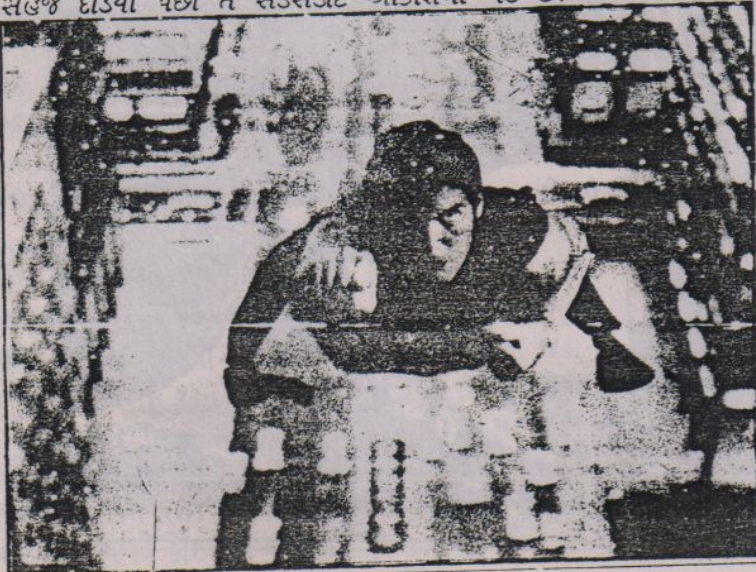
રોકેટ કરતાંય વધુ ઝડપે
ઊડતા સુપરમેનની રંગીન
ચિત્રવાર્તા કદી વાંચી છે ?
'સુપરમેન' નામની મજેદાર
અંગ્રેજી ફિલ્મ જોઈ છે ?
ઊડતા સુપરમેનનું દૃશ્ય
ચિત્રવાર્તામાં તરત દોરી
શકાય, પણ ફિલ્મના સ્ક્રીન
પર તે શી રીતે ઊડે છે ?
અહીં તેની યુક્તિ વાંચો.

અબજો માઈલ દૂરના ગ્રહની વાત છે. કાળાભમ્મર
અંતરિક્ષમાં કેટલાય નાના-મોટા તારા ટમટમે છે અને
ફ્લેક રંગનો ગ્રહ તેમની વચ્ચે ગોળગોળ ફરે છે. ગ્રહનું
નામ છે : કિપ્ટન.

નામ જેટલું વિચિત્ર છે એટલો ગ્રહ પણ વિચિત્ર છે.
દેખાવમાં તે રાક્ષસી ટૅનિસ બોલ જેવો લાગે છે. આપણી

પૃથ્વી જેવું વાતા-
વરણ તેને નથી.
સમુદ્રો નથી, પર્વતો
નથી અને જંગલો
પણ નથી. માટી
સુષ્ક નથી, કેમ કે
આખેઆખો ગ્રહ
કિપ્ટોનાઈટ નામના
પદાર્થનો બનેલો છે.
ગ્રહ પર બધું ભેકાર
છે. ચોતરફ શાંતિ છે.
નીલ આર્મસ્ટ્રોંગ
ચંદ્રની જેમ કિપ્ટનની
મુલાકાતે જાય તો
ત્યાં પણ રડયોખડયો
એકેય જીવ તેને
જોવા મળે નહિ.

◆ આ ચિત્ર બરાબર જુઓ. શહેરનો રસ્તો જાણે એરપોર્ટનો
રન-વે હોય તેમ સુપરમેન ટેક-ઓફ કરે છે. વિમાનની માફક
સહેજ દોડ્યા પછી તે સડસડાટ આકાશમાં ચડે છે.



પણ ના, કિપ્ટન પર બુદ્ધિશાળી અને બળુકા લોકો વસે
છે. ભલે સપાટી પર તેઓ રહેતા નથી, પરંતુ કિપ્ટનના
પાતાળમાં તેમણે શહેરો બનાવ્યાં છે. આલિશાન મકાનો
ખડાં કર્યાં છે. કોમ્પ્યુટરો ગોઠવ્યાં છે. કિપ્ટનના લોકો
ધારે તે કરી શકે છે, કેમ કે માણસજાત કરતાં તેઓ દરેક
રીતે આગળ છે. શા માટે, તે જાણો છો ? આપણી ધરતી

પર લાખો વર્ષ
પહેલાં વાનર ઉત્ક્રાંતિ
પામ્યો એટલે માનવ
બન્યો. હવે માનવ
ઉત્ક્રાંતિ પામી રહ્યો
છે, એટલે બીજાં
લાખો વર્ષ પછી તે
મહામાનવ બનશે.
પરંતુ કિપ્ટન તો
આપણી પૃથ્વી કરતાં
બહુ જૂનો ગ્રહ છે.
લાખો નહિ, કરોડો
વર્ષ પહેલાં તે બન્યો
છે. પરિણામે લાંબી-
ઉત્ક્રાંતિમાં ત્યાંના
માનવો ક્યારના
મહામાનવો થઈ ગયા



◆ કિપ્ટનનો ગ્રહ અચાનક ફાટે છે, પણ તે પહેલાં બાળક સુપરમેનનો પિતા ઝોર-એલ તેને સ્વયંસંચાલિત રોકેટમાં બેસાડી પૃથ્વી તરફ મોકલી આપે છે. અમેરિકાના સ્મોલવિલે ગામ પાસે રોકેટ આપમેળે ઉતરે છે

છે. પૃથ્વીના હજારો માણસો બરાબર કિપ્ટન ગ્રહનો એક મહામાનવ !

પરંતુ કિપ્ટનના લોકો બિચારા કમનસીબ છે. એક દિવસ ગ્રહના કિપ્ટોનાઈટ પદાર્થમાં કશીક ગરબડ થાય છે. દારૂગોળાની જેમ કિપ્ટોનાઈટ ભભૂકવા લાગે છે. ઝોર-એલ નામના વિજ્ઞાનીને પહેલવહેલી ખબર પડે છે કે ગ્રહ ફાટવાને ઝાઝી વાર નથી. જાણે પ્રચંડ બોમ્બ હોય એમ તેના કૂરચા બોલવાના છે—અને ભાગવા માટે સમય પણ મળવાનો નથી. ભાગીને જવું પણ ક્યાં ? આજુબાજુમાં કશે બીજો ગ્રહ નથી. અબજો માઈલ દૂર પૃથ્વી છે ખરી, પણ કિપ્ટનના બધા લોકો ત્યાં વસી શકે નહિ. ઝોર-એલને

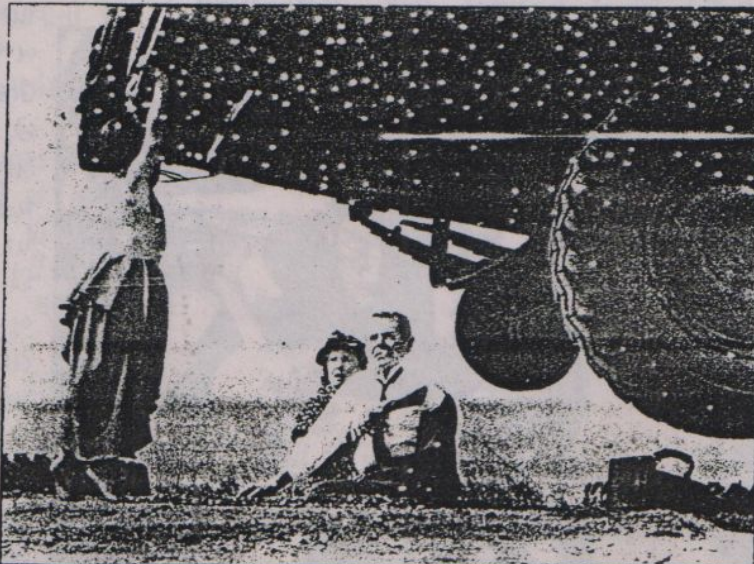
રોકેટ સાથે જોડે છે અને રોકેટનું બટન દબાવે છે. સ.....ન.....ન.....ન..... કરતુંક ને રોકેટ અંતરિક્ષમાં રવાના ! બરાબર એ જ વખતે કિપ્ટન ગ્રહ ધડામ કરતો ફાટે છે. પલકવારમાં તેના ભુક્કા બોલી જાય છે. ખેલ ખતમ ! એકેય ગ્રહવાસી બચવા પામતો નથી.

આ તરફ લાંબો પ્રવાસ ખેડીને રોકેટ ધરતી સુધી પહોંચે છે. શું બન્યું તેની નળાકારમાં પોટેલા ઝોર-એલના પુત્રને તો ખબર જ નથી. નાનકડા ભૂલકાને સમજ પણ શી પડે ? કોમ્પ્યુટર જ આખે રસ્તે તેના રોકેટનું સંચાલન કરે છે અને પૃથ્વી તરફ વાળે છે. પૃથ્વી નજીક આવે ત્યારે રોકેટને આપોઆપ સહેજ બેક લાગે છે. ગતિ ધીમી પડે

પોતાના નવજાત પુત્રની ચિંતા થાય છે. આ બાળકને પૃથ્વી તરફ મોકલી દેવાય તો કેમ ? કિપ્ટનના ધડાકામાં જાતે ખપી જવું પડે તો વાંધો નહિ, પણ એકના એક દીકરાને તો જરૂર બચાવવો જોઈએ.

ઝોર-એલ પાસે બહુ સમય નથી. વિલંબ કર્યા વગર તે કાચના મજબૂત નળાકારમાં પુત્રને સૂવાડે છે. નળાકારને

◆ મોટરને ઊંચકી લેતા બાળકની અદ્ભૂત તાકાત જોઈ તેનાં નવાં માબાપ અચંબો પામે છે. આ તે બૉય કે સુપરબૉય ?



છે. નળાકાર અને રોકેટ બન્ને અલગ થઈ જાય છે. રોકેટ સમુદ્રમાં ડૂબે છે, જ્યારે કાચનો નળાકાર અમેરિકાના સ્મોલવિલે ગામ પાસે હળવે હળવે ઉતરાણ કરે છે.

કેવો ચમત્કાર ! એક ગ્રહનું બાળક અબજો માઈલ દૂર આપોઆપ બીજા ગ્રહે પહોંચી જાય તેને ચમત્કાર ન કહે તો શું કહે ? સ્મોલ-વિલે બહુ મોટું ગામ

નથી, એટલે ગામના પાદરે માણસોની અવરજવર પણ ઓછી છે. કલાકો સુધી ખુલ્લા મેદાનમાં બાળક એમ જ પડી રહે છે. કોઈનું ધ્યાન એના તરફ ખેંચાતું નથી. છેવટે ત્યાં ફરવા નીકળેલાં ડોસા-ડોસી તેને જુએ છે. અરે વાહ ! કાચની સીલબંધ પેટીમાં ગોળમટોળ ભૂલકું નિરાંતે સૂતું છે, પણ તેનાં માબાપનો પત્તો નથી. અહીં તેને કોણ મૂકી ગયું ? આવા રૂપાળા બાળકને તજી દેતાં માબાપનો જીવ કેમ ચાલ્યો ?

વયોવૃદ્ધ ડોસા-ડોસી તો બાળકને ઉછેરી મોટું કરી શકે નહિ, એટલે તેઓ શહેરના અનાથઆશ્રમમાં તેને પહોંચાડે છે. ક્રિપ્ટનના ગ્રહનું અલમસ્ત ગોઠીમડું પારણામાં ચૂપચાપ પડી રહે ખરું ? થોડા જ દિવસો પછી તે હાલવાચાલવા માંડે છે. ટેબલો અને કબાટો ઊંચકીને ફેકે છે. અનાથાશ્રમમાં બધું ખેદાનમેદાન કરી નાખે છે. સંચાલકને અચંબો થાય છે કે ફક્ત ચાર-છ મહિનાના બાળકમાં આટલું બધું જોર ? બને જ શી રીતે ? ગમે તેમ, પણ અનાથાશ્રમના રાયરચીલા પર તેણે જોર કાઢવાની જરૂર નથી. કોઈ તેને દત્તક લેવા માગતું હોય તો પધરાવી દેવું જોઈએ.

સુપરમેન બનતો સુપરબોય

એક દિવસ ખરેખર બાળક વગરનાં દંપતી તેને દત્તક લઈ જાય છે અને પેલો સંચાલક રાહતનો દમ ખેંચે છે. ચાલો છૂટયા ! આ તોફાની બારકસને વધુ સમય આશરો દીધો હોત તો અનાથાશ્રમમાં કોઈ વસ્તુને તે સાજીસાગી રહેવા દેત નહિ. હવે તેનાં નવાં માબાપને તેનું જો કરવું હોય તે કરે !

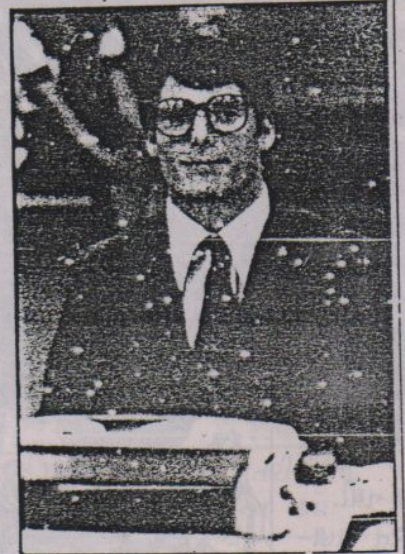
ક્રિપ્ટનનો બેટો નવાં માબાપને પણ તેની અદ્ભુત શક્તિ વડે આશ્ચર્યમાં ગરકાવ કરી દે છે. બે માર્છલ દૂર સ્કૂલે જવાનું હોય તો સાયકલ ચલાવે તે બીજા ! આ નટખટ જરાક છલાંગ મારે, એટલે પરબારો સ્કૂલની અગાસીમાં ! મોટરનું પંકચર થયેલું પૈડું બદલવાનું હોય ત્યારે આખી મોટરને ઊંચકી લેવી એ પણ તેના માટે રમતવાત ! એક્ટર તેને ઈન્જેક્શન દેવાનો પ્રયાસ કરે તો સોય જ તેના શરીરમાં ભોંકી શકાય નહિ ! આ જાતનાં કૌતુકો જોયાં પછી માબાપને લાગે છે કે તેમનો દત્તક પુત્ર સામાન્ય બાળક નથી. બોય નહિ, પણ તે સુપરબોય છે. એક વખત તેઓ એને સમજાવે છે : 'તારી શક્તિ અપાર છે, પણ બીજા લોકોને એ શક્તિ ક્યારેય બતાવતો નહિ. લોકો તેને શક્તિ માની ગભરાશે અને દૂર ભાગશે. અમારી સલાહ છે કે વખત આવે ત્યારે માનવજાતના ભલા માટે જ શક્તિનો ઉપયોગ કરજે !'

આશીર્વાકિત પુત્ર માબાપનાં વચનોને તરત અમલમાં મૂકે છે; તરત એનું વર્તન બદલાઈ જાય છે. કોઈને તે બેસુમાર



શક્તિનો ખ્યાલ આવવા દેતો નથી, એટલે સૌ તેને સામાન્ય બાળક ગણતા રહે છે. કેટલાંક વર્ષો એ રીતે પસાર થાય છે. ઉંમર વધે તેમ એની તાકાત પણ વધ્યા કરે છે. હવે તે પૂરપાટ દોડતી ટ્રેન કરતાં પણ ફાસ્ટ દોડે છે. છાતી પર ગોળી વાગે તો જાણે ફૂલ વરસ્યાં હોય તેમ નીચે ખરી પડે છે. એકસ-રે જેવી ટ્રાફ્ટિ વડે તે દીવાલની પણ આરપાર જોવા માંડે છે. અધૂરામાં પૂરું, મન ક્ષવે ત્યારે અને મન ક્ષવે તેટલી ઝડપે આકાશમાં તે ઊડે છે. ટૂંકમાં, સુપરબોય પુખ્ત વયનો સુપરમેન થઈ જાય છે, પણ તેનાં પરાક્રમો જોવા માટે બિચારાં માબાપ લાંબો સમય જીવતાં નથી. જો કે માબાપે આપેલી સલાહ તેને બરાબર યાદ છે, એટલે તે પોતાની તાકાતને ખાનગી જ રાખે છે. પૃથ્વીના માણસો જેવો જ પોતે માણસ હોય એમ વર્તે છે. જાદુઈ શક્તિ વાપરીને તે ધારે તો શું ન કરી શકે ? અઢળક પૈસા, અઢળક સત્તા, અઢળક માનપાન વગેરે બધું તેને મળે, પરંતુ સુપરમેનને કશાનો મોહ નથી. અંગત સ્વાર્થ માટે નહિ, માનવજાતના ભલા માટે જ તે પોતાની શક્તિ વાપરવા માગે છે—

◆ 'ડેઈલી પ્લેનેટ' છાપાનો ચશમેઢબ રીપોર્ટર કલાર્ક કેન્ટ.....



◆સુપરમેનના પોશાકમાં કેવો રૂઆબદાર દેખાય છે !



◆ પચાસ વર્ષ પહેલાં જેરી સિગેલે અને જૉ શુસ્ટરે સુપરમેનની પ્રથમ ચિત્રવાર્તા તૈયાર કરી, પણ તે કોઈને ગમી નહિ. આજે તો સુપરમેનની બોલબાલા છે.

‘ડેઈલી પ્લેનેટ’ નામના છાપામાં રીપોર્ટરની નોકરી સ્વીકારે છે. છાપામાં સૌ તેને કલાર્ક કેન્ટના નામે ઓળખે છે, સુપરમેન તરીકે નહિ. સુપરમેનનું તો અસ્તિત્વ પણ તેમને કોઈને ખબર નથી.

પરંતુ મહા-માનવનું અસ્તિત્વ કદી છાનું રહે ખરું? ક્યાંક પણ



◆ આ છે સુપરમેનની પહેલવહેલી ચિત્રવાર્તાનું મુખપૃષ્ઠ ! હવે તેનું મૂલ્ય ૩૫,૦૦૦ ડોલર ગણાય છે.

આશ્ત સર્જાય, એટલે સુપરમેને ફસાયેલા માણસોના બચાવ માટે દોડ્યા વિના છૂટકો નહિ. ક્યાંક મશીનગન ચલાવતા બદમાશોને પકડવાના હોય, ક્યાંક રેલ્વેના બેકાબૂ એન્જિનને રોકવાનું હોય, ક્યાંક તૂટી પડતા વિમાનને અધવચ્ચે ઝીલી લેવાનું હોય તો ક્યાંક ત્રાસવાદીએ મૂકેલો અણબોમ્બ ફાટે તે પહેલાં તેને છોક અંતરિક્ષમાં ફેંકી દેવાનો હોય ! સુપરમેન બિચારો ચશ્માંવાળા કલાર્ક કેન્ટ તરીકે ‘ડેઈલી પ્લેનેટ’ માટે રીપોર્ટ લખે કે નિર્દોષ લોકોને ઉગારવા માટે સુપરમેનનો પાઠ ભજવે ? રીપોર્ટ તો પછીયે લખી શકાય, પણ મુસીબતમાં પડેલા લોકોને પહેલાં બચાવવા જોઈએ. આથી દરેક વખતે સુપરમેન તેનાં ચશ્માં, ટાઈ, સૂટ વગેરે ગ્રૂપચૂપ કાઢીને ભપ્પકાદાર લાલ-ભૂરો ડ્રેસ પહેરી લે છે.

સહેજ ઘોડીને હવામાં તરતો થઈ જાય છે. જીવસંયોગસંતનું પરાક્રમ કરી બતાવે છે. ગમ્મત તો એ કે પરાક્રમનો રીપોર્ટ ત્યાર પછી એ જાતે લખે છે. ‘ડેઈલી પ્લેનેટ’ના તંત્રીને શી ખબર કે તેનો રીપોર્ટર કલાર્ક કેન્ટ જ ખુદ સુપરમેન છે ? ‘આવા રોમાંચક પરાક્રમનો આટલો ટ્યુકડો રીપોર્ટ ?’ કહીને તંત્રી ઘણીવાર તો સુપરમેનને ઠપકો પણ આપે છે, પરંતુ સુપરમેન પોતાનાં કેટલાં વખાણ કરે ?

આ બધું જાણ્યા પછી એમ ન પૂછતા કે સુપરમેનનું અસ્તિત્વ ખરેખર છે કે નહિ ? સાચે જ તેનું અસ્તિત્વ નથી. સુપરમેન તો કાલ્પનિક પાત્ર છે. ફેન્ટમ, ડોનાલ્ડ ડક, સ્પાઈડરમેન, મીકી માઉસ, બેટમેન વગેરેની જેમ સુપરમેન પણ ફક્ત વાર્તામાં તેનાં પરાક્રમો કરે છે. ખાસ કરીને ચિત્રવાર્તામાં સાહસો દાખવે છે. બાળકો જ નહિ, મોટેરાં પણ એવાં રંગબેરંગી કોમિકસ હોશે હોશે વાંચે છે. વાંચવા ટાણે કાલ્પનિક જગતમાં તેઓ ખોવાઈ જાય છે. આજુબાજુની દુનિયાને સાવ ભુલી જાય છે. હવે શું થશે, એ જાણવા સિવાય બીજું કશું તેમને સૂઝતું નથી. વળી ચિત્રવાર્તાના પ્રસંગો એટલા મજેદાર હોય છે કે પૂછવાની વાત નહિ. બધું જાણે નજર સામે બનતું હોય એવું લાગે છે. સુપરમેનનાં કલ્પિત સાહસો પણ હૂબહૂ સાચાં લાગે છે. અશક્ય વાતો પણ શક્ય લાગે છે. આનું કારણ એ કે સુપરમેન પેલા કિપ્ટન ગ્રાહનો રહેવાસી છે, એટલે તેના માટે કશું અશક્ય નથી. સુપરમેન જે ધારે તે કરી શકે—અને ચિત્રવાર્તામાં અંતે તેનું જ ધાર્યું થાય છે. ભલાભલા દુશ્મનોના હાથ તેની પાસે હેઠા પડે છે.

જો સુપરમેન કાલ્પનિક પાત્ર હોય તો તેનું પાત્ર શોધ્યું કોણે ? મીકી માઉસનું સર્જન વોલ્ટ ડિઝનીએ કર્યું તેમ સુપરમેનને કોણે બનાવ્યો ? પહેલવહેલી કોણે તેની ચિત્રવાર્તા દોરી ?

બ્રહ્મદુર, બુધ્ધિશાળી અને બળવાન

સુપરમેનનું પાત્ર જેણે કલ્પ્યું એ માણસનું નામ જેરી સિગેલ. આશરે પચાસ વર્ષ પહેલાં જેરી સિગેલ અમેરિકામાં મહિને ફક્ત ૧૬ ડોલરના પગારે મજૂરી કરતો હતો. બહુ ગરીબીમાં જીવતો હતો. આમ છતાં કોમિકસ વાંચવાનો તેને જબરો શોખ, એટલે થોડીઘણી બચત કરીને ટારઝનની તેમજ ફ્લેશ ગોર્ડનની ચિત્રવાર્તા ખરીદવાનું ચૂકે નહિ. ટૂંક સમય પછી તેના મનમાં પણ એવું જ સાહસિક પાત્ર રમવા લાગ્યું. જેરી સિગેલે એવા બ્રહ્મદુર, બુધ્ધિશાળી અને બળવાન માણસને કલ્પ્યો કે જેને દુશ્મનો કદી મહાત કરી શકે નહિ. કોઈ પણ શસ્ત્ર કે શક્તિ તેને પહોંચે નહિ. પરંતુ એવો માણસ ક્યારેય ધરતી પર જન્મે ખરો ? સવાલ જ નથી. ધરતી પર તો ફક્ત મેન

પેદા થાય, સુપરમેન નહિ. જેરી સિગેલે તેનો પણ રસ્તો શોધી કાઢ્યો. વાર્તામાં પહેલાં તેણે ક્રિપ્ટન ગ્રહનું વર્ણન લખ્યું, ગ્રહને ફાટતો બતાવ્યો અને નાનકડા સુપરમેનને પૃથ્વી તરફ મોકલી આપ્યો.

વાર્તા તો સરસ લખાઈ, પણ સિગેલને ચિત્રકામ આવડતું ન હતું. આથી તેણે પોતાના મિત્ર જે શુસ્ટરને એ કામ સોંપ્યું. શુસ્ટર પણ નોકરીઘંઘા વગરનો હતો. બે ટંક ખાવાનાં તેનેય ફાંફાં હતાં. કદાચ બેકારી દૂર થાય એવા ખ્યાલે તેણે કાળજીપૂર્વ રંગીન ચિત્રો બનાવ્યાં. લાલ-ભૂરાં વસ્ત્રોમાં સજ્જ થયેલો રૂઆબદાર સુપરમેન તેણે દોર્યો. આ મહામાનવને તેણે આકાશમાં ઊડતો બતાવ્યો તેમજ આખેઆખી મોટરને ઊંચકતો બતાવ્યો. નજર વડે એકસ-રે ફેકતો બતાવ્યો તેમજ ટ્રેન કરતાં વધુ ઝડપે દોડતો બતાવ્યો. પરંતુ સિગેલ અને શુસ્ટર તેમની ચિત્રવાર્તા પ્રકાશકોને બતાવવા ગયા ત્યારે જવાબ શું મળ્યો? 'થઈ કલાસ!' સૌએ નાક મચકોડીને કહી દીધું; 'આ જાતના ગપગોળા કોણ વાંચવાનું હતું?'

અટલી ટોળ નીંવા નકલી ટોળ

બેઉ જણા હતાશ થયા. ચિત્રવાર્તાને પસ્તીમાં નાખતા તો હવે કેમ ચાલે? પસ્તીમાં નાખી એટલે સમજવાનું કે રાતોની રાતો જાગીને કરેલી મહેનત પાણીમાં ગઈ. ચાર વર્ષ સુધી તેઓ અનેક પ્રકાશકોને મસ્કાપાલિશ કરતા રહ્યા, પણ ફોગટ. કોઈ પ્રકાશકે તેમનો ભાવ પૂછ્યો નહિ. ચારેકોર કર્યા બાદ તેઓ પાછા ડિટેક્ટિવ કોમિકસ નામના મેગેઝિનની ઓફિસે પહોંચ્યા. આ મેગેઝિન બહુ પ્રખ્યાત હતું અને તેમાં ફક્ત ચિત્રવાર્તા છપાતી હતી. સિગેલે તથા શુસ્ટરે કાલાવાલા કર્યા કે, 'બલે ઓછો પુરસ્કાર આપો, પણ અમારી ચિત્રવાર્તા પ્રગટ કરો!' બેઉને તરત કહેવામાં આવ્યું કે, 'દરેક રંગીન પાનાદીઠ ફક્ત ૧૦ ડોલર મળશે. કબુલ હોય તો હા પાડો, નહિ તો ચાલતી પકડો!'

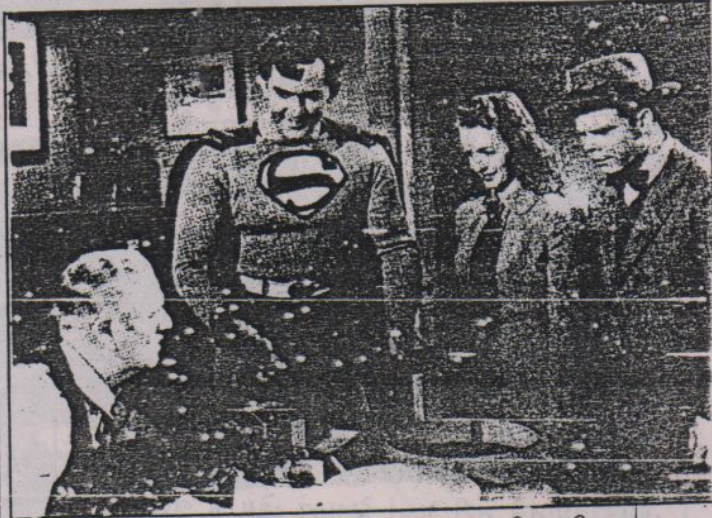
બેઉ મિત્રો હા ન પાડે તો જાય ક્યાં? ચું કે ચાં કર્યા 'વગર તેમણે પૈસા સ્વીકારી લીધા—અને છતાંય ડિટેક્ટિવ કોમિકસમાં તેમની ચિત્રવાર્તા પ્રગટ ન થઈ. ફાલતુ લેખકની અને ફાલતુ ચિત્રકારની વાર્તા ડિટેક્ટિવ કોમિકસ જેવા પ્રખ્યાત મેગેઝિનમાં છપાય તો થઈ જ રહ્યું! મેગેઝિનની ઈજતનો ફાલુદો કરવાને બદલે તેના પ્રકાશકે એક્શન કોમિકસ નામનું જુદું મેગેઝિન તૈયાર કર્યું અને તેમાં સુપરમેનની ચિત્રવાર્તા છાપી. બહુ ડરતા ડરતા છાપી.

—પણ નસીબ જેનું નામ! મુખપૃષ્ઠ પર આખી મોટરકારનો ઉલાળિયો કરી રહેલા સુપરમેનને જોતાવેત વાચકોં તૂટી પડ્યા. સુપરમેનનાં પરાક્રમોએ તેમને એવું



ઘેલું લગાડ્યું કે તેઓ કાગના ડોળે બીજી ચિત્રવાર્તા માટે રાહ જોવા લાગ્યા. સિગેલે અને શુસ્ટરે તરત કામે લાગી જવું પડ્યું. બેઉનાં નસીબ ખૂલી ગયાં, કારણ કે સુપરમેનની ચિત્રવાર્તાનો ફેલાવો જોતજોતામાં ૨,૫૦,૦૦૦ નકલે પહોંચ્યો. અમેરિકામાં સુપરમેનનું નામ ઠેર ઠેર ગાજતું થઈ ગયું.

આજે તો ફક્ત અમેરિકામાં નહિ, જગતભરમાં સુપરમેનનું નામ ગાજે છે. કરોડો લોકો તેનાં પર દિઘા છે. એપ્રિલ, ૧૯૩૮માં એક્શન કોમિકસનો પહેલો અંક પ્રગટ



◆ પહેલી 'સુપરમેન' ફિલ્મ ૧૯૪૮માં ઊતરી હતી, પણ તેનો સુપરમેન તો ઊડી જ શકતો ન હતો.

થવા પછી સુપરમેનની બીજી સેંકડો ચિત્રવાર્તાઓ બહાર પડી છે. સુપરમેનને લગતી ૧૦૪ હપ્તાવાળી ટેલિવિઝન સિરિયલ પણ બની છે. તેર વર્ષ સુધી તેનાં રેડિયોનાટકો ભજવાયાં છે. કુલ ૯૯ ભાગની કાર્ટૂન ફિલ્મ તૈયાર કરાઈ છે અને પાંચ રીતસરની ફિલ્મો બની છે, જેમાં સુપરમેનનું પાત્ર જીવંતજાગતો હિરો ભજવે છે. આ ઉપરાંત સુપરમેનનાં ટી-શર્ટ, ચાદરો, હથડમાલ, નોટબૂકો, બોર્ડ-ગેઈમ, કાચના પ્યાલા અને બીજી સેંકડો ચીજો ધૂમ વેચાઈ છે. હજી પણ વેચાય છે. રામના નામે પંથરા તરે એમ સુપરમેનના નામે બંધું જ ચાલે! અમુક ચીજ કે વસ્તુ પર તેનો સિમ્બોલ જોવા મળે એટલે લોકો ખુશ!

સૌથી વધુ આકર્ષણ તો 'સુપરમેન' ફિલ્મે જમાવ્યું છે, કેમ કે સુપરમેન તેમાં રીતસર ઊડતો દેખાય છે. ફાઈટર પ્લેનેની જેમ તે ક્યારેક પૂરવેળે આગળ ગતિ કરે છે, ક્યારેક વળાંક લે છે, ક્યારેક સીધો ઊંચે ચડે છે તો ક્યારેક ડૂબકી મારે છે. આ જાતનાં દ્રશ્યો જો ન ગમે? જો કે ફિલ્મમાં સુપરમેન કંઈ સાચેસાચ જતો

નથી. ફોટોગ્રાફીની ટ્રીક વડે જ તેને ઊડતો બતાવવામાં આવે છે. આપણે તે ટ્રીકનો ખ્યાલ લેતો નથી, માટે નજર છેતરાઈ જાય છે. નરી બનાવટ પણ આપણને સાચી લાગે છે.

કેમેરાનો અવગળો કરામતો

પહેલીવાર ૧૯૪૮માં સુપરમેનની ફિલ્મ બની ત્યારે ફોટોગ્રાફરોને ટ્રીકબાજી કરતાં આવડતું ન હતું. કઈ રીતે સુપરમેનને હવામાં ઊડાડવો તે તેઓ જાણતા ન હતા. સુપરમેનનો પાઠ ભજવતો કર્ક એલિન નામનો હિરો થોડો કઈ સાચેસાચ કિપ્ટનનો બેટો હતો કે જાતે ઊડે ? પરિણામે ઊડવાનાં સીન આવે ત્યારે ફ્લાઈંગ સુપરમેનનાં કાર્ટૂનો જ પ્રેક્ષકોને બતાવવામાં આવ્યાં. પહેલાં તો કર્ક એલિન પોતાના હાથ ઊંચા કરે, પછી 'વન...દુ...શ્રી...!' જેવાં શબ્દો બોલતો સહેજ ઘોડે અને ત્યાર બાદ પ્રેક્ષકોને તેનું કાર્ટૂન જ ઊડતું દેખાય ! આ પ્રકારનાં નકલી દ્રશ્યો જોવાની મજા શી ? પ્રેક્ષકોને તે જરાય ગમ્યાં નહિ. ફિલ્મને બદલે તેઓ સુપરમેનની છાપેલી ચિત્રવાર્તાને પસંદ કરતા રહ્યા.

આ રીતે લગભગ ચાલીસ વર્ષ નીકળી ગયાં. ફોટો-ગ્રાફીની અવનવી કરામતો શોધાઈ. સિનેમાના પડદે જાતજાતના ટ્રીક સીન રજૂ થવા લાગ્યા અને પ્રેક્ષકોને મજા પડવા માંડી. ફિલ્મમાં રાક્ષસી કિંગ કોગને બતાવવો હોય, વિમાનને તૂટી પડતું દેખાડવું હોય કે જબરજસ્ત

પુલના ભૂક્કા બોલાવવા હોય તો એવાં દ્રશ્યો કદી ખરેખર ભજવાય નહિ. ટ્રીક ફોટોગ્રાફીનો જ તેને માટે ઉપયોગ કરવો જોઈએ. અસલી સીનને બદલે હૂબહૂ એવાં જ નકલી સીનનું શૂટિંગ કરવું જોઈએ. આ પોલને ફિલ્મ જોનારા લોકો પકડી ન પાડે તેનું ખાસ ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

૧૯૭૮માં 'સુપરમેન'ના નામે પહેલી રંગીન ફિલ્મનું શૂટિંગ એ જ રીતે કરવામાં આવ્યું. સુપરમેનનો પાઠ તેમાં ક્રિસ્ટોફર રીવે ભજવ્યો. આ ફિલ્મ બનાવવાનો ખર્ચ કેટલો થયો, જાણો છો ? લગભગ ચાર કરોડ ડોલર (રૂ. ૬૦ કરોડ) ખર્ચાઈ ગયા, પરંતુ દુનિયાભરનાં થિયે-ટરોને તેણે ૨૫ કરોડ ડોલરનો વકરો કરાવ્યો ! 'સુપરમેન' જોવા માટે એ હિસાબે કેટલી પડાપડી થઈ હશે ! કેટલાય શોખીનોએ ફિલ્મ એક વાર નહિ, બે વાર નહિ, પણ અનેકવાર જોઈ. ખાસ તો ઊડતા સુપરમેનનાં દ્રશ્યો તેમને ખૂબ ગમ્યાં. દ્રશ્યો પાછાં એવાં કે સહેજ પણ બનાવટી લાગે નહિ. ટ્રીક ફોટોગ્રાફીનો સહેજ પણ ખ્યાલ આવે નહિ.

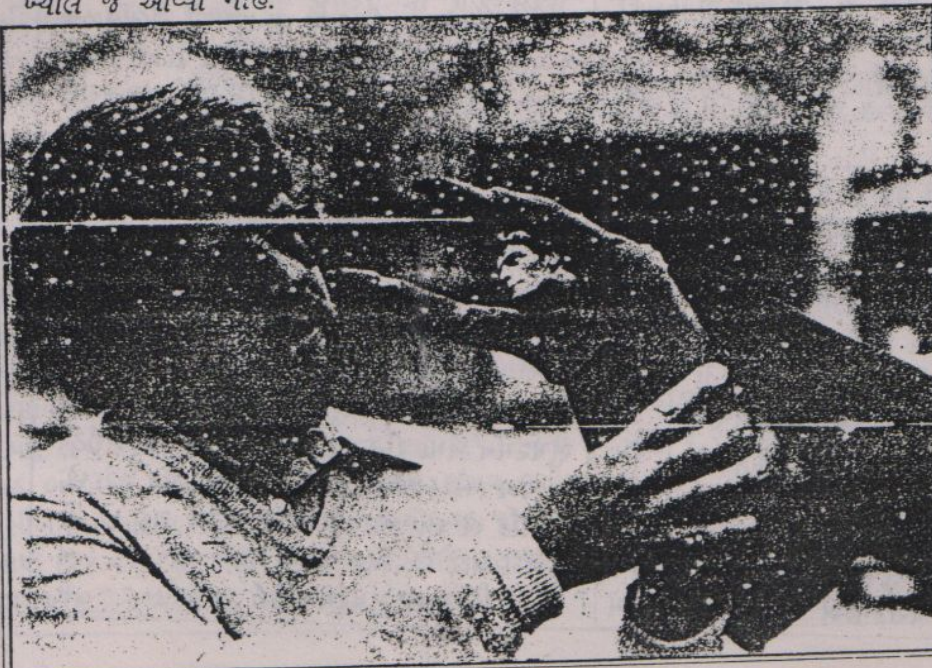
ઊડતો ગહિ, પણ ટોંગાનો સુપરમેન

આ પહેલી ફિલ્મની સફળતા પછી 'સુપરમેન-૨', 'સુપરમેન-૩', 'સુપરમેન-૪' વગેરે ફિલ્મો પણ બની. દરેકમાં સુપરમેનનો રોલ અભિનેતા ક્રિસ્ટોફર રીવે જ ભજવ્યો. ક્રિસ્ટોફરને એટલા બધા પૈસા મળ્યા કે બંગલા,

મોટરો અને બાગબગીચા ઉપરાંત તેણે પોતાનું ખાનગી પ્લેન વસાવ્યું. ફિલ્મમાં ટ્રીકબાજી વડે ઊડી શકાય, પણ સાચૂકલા આકાશમાં ઊડવા માટે તો પ્લેનની જરૂર પડે કે નહિ ? જવા દો એ વાત. આપણે તો એ જાણવાનું છે કે સુપરમેનનો રોલ ભજવતો ક્રિસ્ટોફર રીવ સિનેમાના પડદે શી રીતે ઊડે છે ? ફોટોગ્રાફીના કયા નુસ્ખા વડે તેને ઊડતો બતાવવામાં આવે છે ?

આ ફિલ્મના શૂટિંગ વખતે એક નહિ, ઘણા નુસ્ખા વપરાયા હતા. કેમેરામેને ઘણી તરકીબો યોજી હતી. સૌ પ્રથમ તો

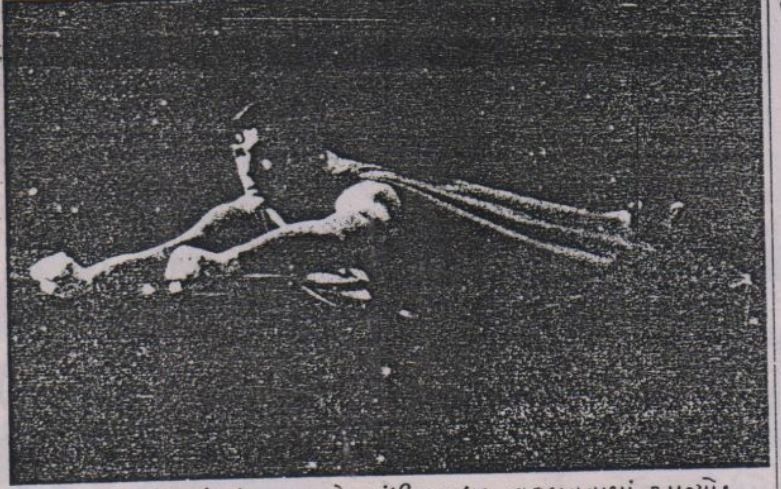
◆ સિનેમાની કરામત જોઈ લો ! કેટલાંય દ્રશ્યોમાં જીવતાજગતા સુપરમેનને બદલે તેનું ટ્યૂકડ કદનું રીમોટ કન્ટ્રોલ મોડેલ વપરાયું હતું. આ ટ્રીકનો પ્રેક્ષકોને ખ્યાલ જ આવ્યો નહિ.



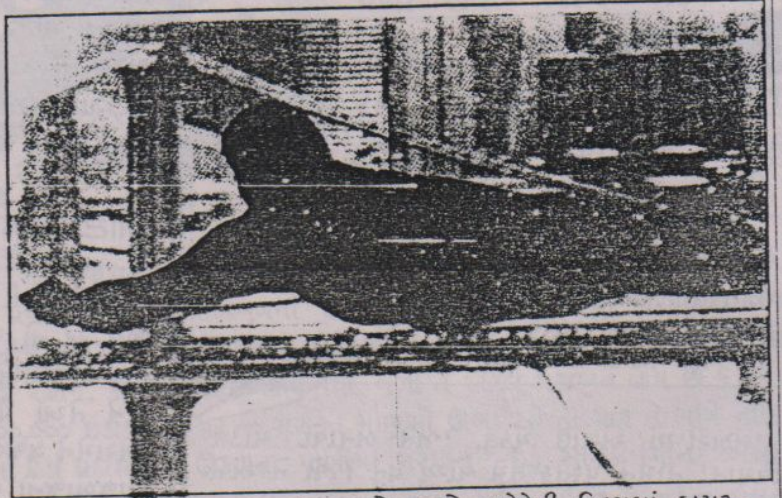
સુપરમેન આકાશમાં બહુ દૂર હોય એવાં દ્રશ્યો માટે તેણે કિસ્ટોફર રીવનાં કઠપૂતળા બનાવ્યાં. ટીંગલાની સાઈઝનું દરેક કઠપૂતળું ૧૦,૦૦૦ ડોલરનું થયું, કેમ કે તેમાં રીમોટ કન્ટ્રોલનાં યંત્રો ગોઠવેલાં હતાં. સુપરમેનનું દ્રશ્ય ખેંચવું હોય ત્યારે કેમેરામેન શું કરે ખબર છે? એકાદ પૂતળાને કેન વડે લટકાવે અને પછી કેનને ધીમા વેગે આગળ ખસેડે, એટલે સુપરમેન રીતસર ઊડતો લાગે. કઠપૂતળાને બાંધેલો સૂક્ષ્મ તાર કંઈ ફિલ્મના કેમેરામાં દેખાય નહિ. પરંતુ કઠપૂતળું નિર્જીવ પણ ન લાગવું જોઈએ. આથી કેમેરામેન રીમોટ કન્ટ્રોલના સંદેશા દ્વારા તેને હલન-ચલન પણ કરાવે. રમકડાનો સુપરમેન ક્યારેક તેના હાથ આગળ કરે, તો ક્યારેક ઉપર-નીચે તેમજ ડાબે-જમણે વળાંક લે. ટ્રાન્સમીટરના સંદેશા દ્વારા કઠપૂતળાને જેમ નચાવો એમ તે નાચે. આ જાતના ઘણાં દ્રશ્યો 'સુપરમેન' ફિલ્મમાં રજૂ કરાયાં, પણ પ્રેક્ષકો એ યુક્તિ પકડી શક્યા નહિ.

બહુ દૂરનો સુપરમેન સાચો છે કે રમકડાનો તેનો ખ્યાલ જલદી આવે પણ નહિ, પરંતુ સુપરમેનને બહુ પાસે બતાવવાનો હોય ત્યારે રમકડું ન ચાલે. જીવતાજીવતા કિસ્ટોફર રીવને જ તાર વડે લટકાવવો જોઈએ. કેમેરામેને એવું જ કર્યું, પણ તે પહેલાં તેણે કેમેરાને હેલિકોપ્ટરમાં ગોઠવ્યો. હેલિકોપ્ટરને આકાશમાં પૂરપાટ ભગાવ્યું. પસાર થતાં વાદળોની, જમીનની, મકાનોની અને વૃક્ષોની ફોટોગ્રાફી તેણે કરી. દોડતી ટ્રેનમાં બારી પાસે બેઠા હો ત્યારે બહારનાં દ્રશ્યો કેવાં સડસડાટ વહી જતાં દેખાય છે? એ જ રીતે હેલિકોપ્ટરમાં મૂકેલા કેમેરાએ બહારનાં દ્રશ્યો શૂટ કર્યાં. હજારોના હજારો ફીટ લાંબી ફિલ્મ તૈયાર થઈ, જેમાં સુપરમેન ક્યાંય ન હતો.

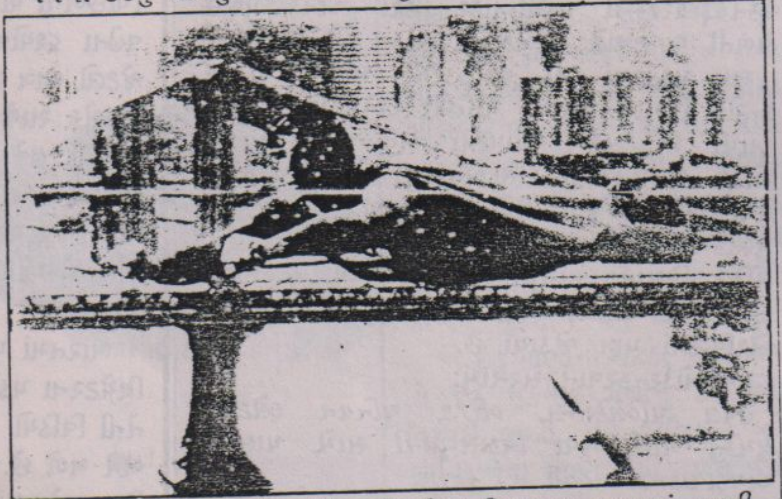
આ શૂટિંગ કર્યા પછી બંધ સ્ટુડિયોમાં કેમેરાને ગોઠવવામાં આવ્યો. સ્ટુડિયોમાં ઊંચી કેન હતી અને તાંબાનો મજબૂત તાર એ કેનને બાંધેલો હતો. તારના છેડે બિયારા સુપરમેને લટકવું પડ્યું—અને તે પણ સુમ્મરની માફક કલાકો સુધી! જાણે હવામાં તરતો હોય એ રીતે પોઝ આપીને તે ટીંગાતો રહ્યો. જરાતરા હલનચલન સિવાય તેણે બીજું કશું કરવાનું ન હતું. સામેનો રાક્ષસી



◆ સુપરમેનને પહેલાં તાર વડે બાંધી અધ્ધર લટકાવવામાં આવ્યો; ત્યાર બાદ ફિલ્મમાં તેની આજુબાજુનો ભાગ કાઢી નખાયો



◆ ઝડપભરે પસાર થતાં મકાનો, પુલો વગેરેની ફિલ્મમાં સુપરમેનના કદનું ગાળડું કેમેરામેને પાડ્યું



◆ છેવટે બેઉ ફિલ્મને ભેગી કરી ત્રીજી ફિલ્મ બનાવવામાં આવી. આ ફિલ્મમાં સુપરમેન પૂરપાટ સફર કરતો દેખાયો, કેમ કે તેની પાછળ મકાનો અને પુલો વિરૂદ્ધ દિશામાં પસાર થતાં હતા

મોડેલ વિમાન



ઈઝરાયેલના જાસૂસી મોડેલ
વિમાનોનાં પરાક્રમો જાણવા 'સફારી'
નં.૯ પણ મંગાવો. કિંમત રૂ.૫/-

'સફારી'માં અગાઉ મૂકેલું, 'જાતે બનાવો મોડેલ વિમાન' નામનું પુસ્તક તમે વાંચ્યું હતું ? જો તે અંકો વાંચવાનું તમે ચૂકી ગયા હો તો હજી પણ તક છે.

હર્ષલ પબ્લિકેશન્સના નીચે આપેલા સરનામે ફક્ત રૂ.૧૨/-નો મનીઓર્ડર કરો અને પુસ્તક વળતી જ ટપાલે ઘેરબેઠા મેળવો.

આ પુસ્તકમાં ચક્રચારીથી માંડીને રીમોટ કન્ટ્રોલ વિમાન સુધીની માહિતી અનેક ચિત્રો વડે આપી છે. સરળ ભાષામાં બધું સમજાવ્યું છે. મોડેલ વિમાન કઈ રીતે બનાવવું, શી રીતે ઊડાડવું, તેનો સરંજામ ક્યાં મળે વગેરે બધી જ વિગતો પુસ્તકમાં છે. અનેક બાળમિત્રોએ 'જાતે બનાવો' મોડેલ વિમાન' વાંચીને જાતજાતનાં મોડેલો તૈયાર કર્યા છે. કેટલાક બાળમિત્રો તો એન.સી.સી.ની એરવિંગમાં પણ જોડાયા છે.

મનીઓર્ડર કરવાનું સરનામું:

હર્ષલ પબ્લિકેશન્સ, બી/૩, યુનિયન ફ્લેટસ,
ધ્રુમકેનુ માર્ગ, નવા વિકાસગૃહની સામે, પાલડી,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭

કિંમત રૂ.૧૨/-

ટપાલખર્ચ મોકલવાની જરૂર નથી.

પંખો જોરદાર સૂસવાટા ફેકતો હતો, એટલે તેનાં મુલ્કાં લહેરાતાં હતાં. ભૂરા રંગનો ખેસ પણ ફરકતો હતો. આમ બીજી હજારો ફીટ લાંબી ફિલ્મ તૈયાર થઈ. હવે કેમેરામેન પાસે બે ફિલ્મ હતી. એક ફિલ્મમાં માત્ર સુપરમેન હતો. સુપરમેનને જો વહી જતાં દ્રશ્યો વચ્ચે મૂકી દેવાય તો શું બને ? સુપરમેન બિલકુલ સ્થિર હોવા છતાં પૂરવેગે ઊડતો હોય એવું લાગે કે નહિ ? દ્રશ્યો ગતિ કરવાને બદલે સુપરમેન ગતિ કરતો હોય એવી ભ્રમણા થાય કે નહિ ? આ કરામતો હિંદી ફિલ્મોમાં ઘણી વખત જોવા મળે છે. ફિલ્મનો હિરો સ્પીડ'માં મોટર ચલાવતો દેખાય છે, પણ ખરું જોતા તેની મોટર બિલકુલ ખસતી નથી. સ્ટુડિયોમાં જ તદ્દન સ્થિર પડી રહે છે. મોટરની પાછળ એક મોટો પડદો હોય છે. પ્રોજેક્ટર વડે તેનાં પર વહી જતાં દ્રશ્યો રજૂ કરાય છે. ઝાડ-પાન, મકાનો, બત્તીના થાંભલા અને બીજા મોટરવાહનો તેમાં દૂર જતાં હોય છે, માટે પ્રેક્ષકોને હિરોની મોટર આગળ દોડતી લાગે છે. ધ્યાનપૂર્વક જોવા બેસો તો એ કરામત પકડાયા વગર રહેતી નથી. ટ્રીક ફોટોગ્રાફી તરત જાણાઈ આવે છે. પડદો અને મોટર બન્ને જુદા દેખાય છે.

ખાટો સીન પણ સાચો લાગ્યો

આ જાતની બનાવટ 'સુપરમેન' ફિલ્મમાં ખુલ્લી પડી જાય એ તો ચાલે જ નહિ. સુપરમેન ખરેખર ઊડતો લાગવો જોઈએ. પ્રેક્ષકોને તો જ ફિલ્મ જોવામાં મજા પડે અને તેઓ પૈસા વસૂલ થયા એમ સમજે. આ માટે કેમેરામેને ગજબ યુક્તિ કરી. ઊડતા સુપરમેનની ફિલ્મમાં આજુબાજુનો ભાગ તેણે કાઢી નાખ્યો; એટલે કે બેક-ગ્રાઉન્ડને નાબૂદ કરી દીધું. ફક્ત સુપરમેન તેમાં બાકી રહ્યો. (પાછળના પાને ઉપલું ચિત્ર જુઓ) કેમેરામેને ત્યાર પછી વહેતા દ્રશ્યોવાળી ફિલ્મ લીધી અને તેમાં સુપરમેન જેટલો ભાગ કાઢી નાખ્યો. છેવટે બેઉ ફિલ્મોને તેણે એકમેક સાથે ફીટ કરી અને તેમના વડે આખી ફિલ્મ બનાવી. હવે તે ફિલ્મમાં દ્રશ્યો પાછળ વહેતાં હતાં, માટે સુપરમેન આગળ જતો હોય એવું લાગતું હતું. આ ટ્રીક પહેલી 'સુપરમેન' ફિલ્મમાં સિનેમાના પડદે રજૂ થઈ ત્યારે પ્રેક્ષકો છેતરાઈ ગયા. અંજાઈ પણ ગયા. દરેકદરેક સીન તેમને સાચો લાગ્યો.

ભારતમાં પણ ત્રણેક 'સુપરમેન' ફિલ્મો રજૂ થઈ છે. થિયેટરના પડદે જોવાનું ચૂકી ગયા હો તો ટેલિવિઝન પર તેની વિડિયો કેસેટ જોઈ લેજો. આપણે ત્યાં તેની કેસેટ બધે મળે છે. અહીં તેના ટ્રીક સીન અંગે જાણ્યા પછી ફિલ્મ જોવામાં ઓર મજા આવશે. હવે તો સુપરમેનની વાર્તા પણ જાણો છો, એટલે ફિલ્મ જોવાનો આનંદ બેવડાઈ જશે.

સાક્ષાત્

માદાગાસ્કરના એલિફન્ટ બકલું અધધધ ધુંકું!

◆ ડૉ.એન. કૌશિક ◆

દુનિયાનું સૌથી મોટું પક્ષી
કયું? આજે તો પહેલાં નંબર
આફ્રિકાના શાહમૃગનો ગણાય
છે, પરંતુ ઘણાં વર્ષો
અગાઉ માદાગાસ્કર ટાપુનું
એલિફન્ટ બર્ડ મોટામાં મોટું
પક્ષી હતું. આજે તો એ
વિરાટ પક્ષીનું અસ્તિત્વ
રહ્યું નથી. હવે તેનાં ફક્ત
ઈંડાં જોવાં મળે છે. દરેક
ઈંડાની કિંમત જાણો છો ?

અમેરિકાના લોસ એન્જેલિસ શહેરમાં બહુ વિચિત્ર
એવું મ્યુઝિયમ આવેલું છે. મ્યુઝિયમમાં પ્રવેશો એટલે
ચારેબાજુ ફક્ત પક્ષીનાં ઈંડાં જોવાં મળે—બીજું કશું નહિ.
કોઈ નાનું તો કોઈ મોટું, કોઈ સફેદ તો કોઈ રંગીન, કોઈ
ગોળાકાર તો કોઈ લંબગોળ એવાં કુલ ૮,૦૦,૦૦૦ ઈંડાંનો
ત્યાં સંગ્રહ છે. જગતમાં હોય તે બધાં પક્ષીનાં ઈંડાં પ્રદર્શિત
કરાયા છે. એકેય પક્ષી બાકી રહ્યું
નથી. દરરોજ સેકંડે લોકો મ્યુઝિ-
યમમાં આવે છે. નજર ફેરવતા જ
તેમનું પહેલું ધ્યાન કાયની પેટીમાં
મૂકેલા કૂટબોલ જેવડા ઈંડાં તરફ
ખેંચાય છે. આશ્ચર્ય પામીને તેઓ
મ્યુઝિયમના ગાર્ડને પૂછે છે: ‘આ
ખરેખર ઈંડું છે કે બીજું કંઈ?’

ખરેખર તે ઈંડું જ છે. સૌથી
કદાવર અને સૌથી કિંમતી ગણાતું તે
ઈંડું માદાગાસ્કર ટાપુના એલિફન્ટ
બર્ડનું છે. કદાવર એટલે ૧૩.૫" લાંબું
અને ૮.૫" પહોળું ! શાહમૃગના ઈંડાં
કરતાં છ ગણું, મરઘીના ઈંડાં કરતાં
૧૪૮ ગણું અને હિમંગબર્ડના ઈંડાં
કરતાં ૫૦,૦૦૦ ગણું ! જો તેનો
ઉપયોગ મટકા તરીકે કરો તો બાર

લીટર પાણી તેમાં ભરી શકાય એવડું તે મોટું છે.
શાહમૃગનાં ઈંડાંનું વજન લગભગ પોણા ચાર રતલ હોય
છે, જ્યારે એલિફન્ટ બર્ડના ઈંડાંનું વજન ૨૭ રતલ કરતાં
ઓછું હોતું નથી. વળી તે એટલું મજબૂત હોય છે કે તેના
પર બે સશક્ત માણસો ઊભા રહે તો પણ તે ભાંગે નહિ.
ઊંડાઈ પાણીમાં નરઘીનું ઈંડું સાતેક મિનિટે બફાઈ

શાહમૃગ કરતાં
ચાર ગણું મોટું
એલિફન્ટ બર્ડ

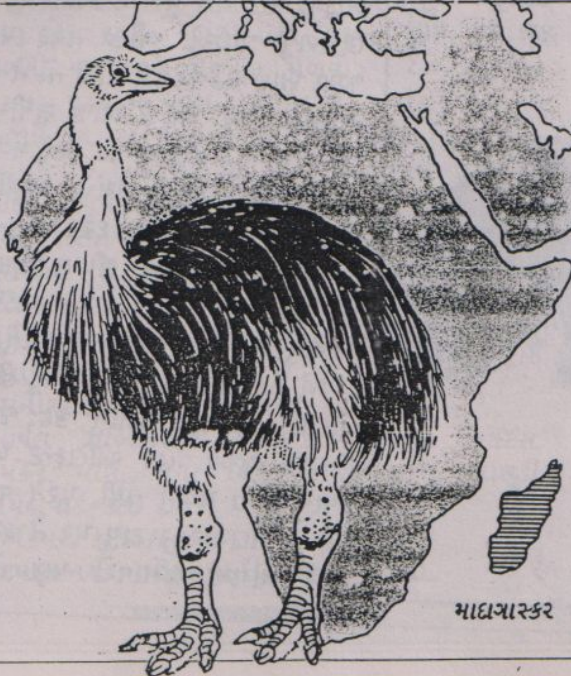


જાય, પરંતુ એલિફન્ટ બર્ડના ઈંડાંને
બાફવા માટે તેને પૂરા ૨ કલાક સુધી
ઊંડાળવું જોઈએ. બીજી તરફ ૫૦
જણા ખાઈ શકે એવડી મોટી તો તેની
આમલેટ બને. જો કે આજ સુધીમાં
એલિફન્ટ બર્ડનાં ફક્ત ૧૦ ઈંડાં મળી
આવ્યાં છે, એટલે તેમને જાણી-
બુઝીને કોડવાં નથી. દરેક ઈંડાની
કિંમત અડધો લાખ રૂપિયા ગણાય
છે. ઈંડું જેવું કોડે કે તરત અડધો
લાખનું નુકશાન થયું સમજવાનું.

જો ઈંડું પાણીના મટકા જેવડું હોય
તો ઈંડું મૂકનાર પક્ષીનું કદ જરા
વિચારી જુઓ. હવે એલિફન્ટ બર્ડ
ક્યાંય જોવા મળતું નથી, પરંતુ વર્ષો
પહેલાં માદાગાસ્કર ટાપુ પર તે ફરતું
ત્યારે ચોપગાં જનાવરો પણ તેને



◆લોસ એન્જેલિસના મ્યુઝિયમમાં જમણી તરફ કાયની પેટીમાં એલિફન્ટ બર્ડનું એક કિંમતી ઇડું પડ્યું છે.



માદાગાસ્કર

રસ્તો આપતાં હતાં. એક નહિ, હજારો એલિફન્ટ બર્ડ એ વખતે માદાગાસ્કરમાં રહેતાં હતાં અને ટાપુ પર તેમણે રીતસરનું વર્ચસ્વ જમાવ્યું હતું. દરેક પક્ષીનું વજન કેટલું ધારો છે ? લગભગ ૧,૦૦૦ રતલ ! અને ઊંચાઈ ? આશરે ૧૨ ફીટ ! અડફેટે ચડેલા જનાવરને એલિફન્ટ બર્ડની લાત વાગે તો પાણી માગવાના પાણી હોશ તેને રહે નહિ. મજબૂત ચાંચનો પ્રહાર વાગે તો પાણી આંતરડાં બહાર નીકળી આવે. માદાગાસ્કર ટાપુ પર એ જમાનામાં મોટાં હિંસક જનાવરો ન હતાં. માણસનીયે વસ્તી ન હતી. પરિણામે એલિફન્ટ બર્ડ ખાઈ-પીને તગડાં બનતાં ગયાં અને તેમની સંખ્યા વધતી ગઈ. આજે માદાગાસ્કરમાં એલિફન્ટ બર્ડનું નામો-નિશાન રહ્યું નથી. એકેય પક્ષી બચવા પામ્યું નથી. ઇંડાં જ માંડ દસેક બચ્યાં હોય તો પક્ષીની વાત ક્યાં રહી ? આજે તો ફક્ત તેનાં હાડપિંજરો મળી આવે છે. હાડપિંજરના આધારે નિષ્ણાતો એલિફન્ટ બર્ડનાં ચિત્રો દોરે છે, જેમાં એલિફન્ટ બર્ડ શાહમૃગ કરતાં સવાયું દેખાય છે. સવાયું નહિ પણ ત્રણ ગણું કહો, કેમ કે શાહમૃગનું વજન ફક્ત ૩૪૦ રતલ હોય છે. હજારેક રતલના એલિફન્ટ બર્ડ પાસે તેની કશી વિસાત નહિ.

તગડું ઇલોઇ ઇર્લે ટૂંકી પાંખો

આપણને સવાલ થાય કે એલિફન્ટ બર્ડનું કદ આટલું ગંજાવર હોવાનું કારણ શું ? ઊંડી પાણ ન શકાય એટલું બધું વજનદાર તે શા માટે બન્યું ? ડાર્વિનનો ઉત્કાંતિવાદ ભણ્યા હો તો તેનું કારણ તરત સમજી શકાશે. ડાર્વિનના નિયમ મુજબ દરેક પ્રાણીનું કે પક્ષીનું શરીર તેની જરૂરિયાત પ્રમાણે બદલાય છે. ઉપયોગી અંગો ખીલે છે, જ્યારે બિનઉપયોગી અંગો નાબૂદ થઈ જાય છે. ટૂંકમાં, જે અંગ વપરાતું રહે તેનો વિકાસ થાય છે અને જે અંગ ન વપરાય તે બુકું થવા લાગે છે.

એલિફન્ટ બર્ડનું શરીર પણ એજ રીતે બદલાઈ ગયું હજારો વર્ષ પહેલાં તેનું કદ નાનું અને પાંખો મોટી હતી. એલિફન્ટ બર્ડ તે સમયે આફ્રિકામાં વસતું હતું. અંધારિયા ખંડમાં તેનાં ટોળાં ટોળાં રહેતાં હતાં. એક વાર કેટલાંક એલિફન્ટ બર્ડ નિકટના માદાગાસ્કર ટાપુ સુધી પહોંચી ગયાં. આ ટાપુ ત્યાર પછી વધારે દૂર પૂર્વમાં ખસતો ગયો, એટલે વચ્ચે બહુ લાંબું અંતર પડી ગયું. એલિફન્ટ બર્ડ પાછાં આફ્રિકા જઈ શક્યાં નહિ. ટાપુ પર જ તેમણે વસી જવું પડ્યું. સાચું પછો તો તેઓ ભાગ્યશાળી ગણાય, કેમ કે આફ્રિકામાં રહેતાં એલિફન્ટ બર્ડનો ધીમે ધીમે આદિવાસી લોકોએ શિકાર કરી નાખ્યો. દરેકેદરેક પક્ષીને તેમણે સ્વર્ગમાં પહોંચાડી દીધું. માદાગાસ્કરમાં બે પગાં માણસો ન હતાં, માટે એલિફન્ટ બર્ડ ત્યાં બચી જવાં પામ્યાં. માણસ તો ઠીક, હિંસક જનાવરો પણ એ

ટાપુ પર ન હતા.

ખરી ગમ્મત હવે થઈ. માદાગાસ્કરના એલિફ્ટ બર્ડને સરસ મજાની પાંખો હતી અને તેઓ હવામાં તરી પણ શકતાં હતાં. પરંતુ તેમણે ઊડવાનું લગભગ બંધ કરવું પડ્યું. બીકનાં માર્યા જમીન પર જ તેઓ રહેવાં લાગ્યાં. શેની બીક, તે જાણો છો? પવનમાં તણાઈ જવાની ! માદાગાસ્કર લગભગ સપાટ ટાપુ હોવાને કારણે સમુદ્રનો જોરદાર પવન ત્યાં ફૂંકાતો હોય, એટલે પક્ષી આકાશમાં ચડયા બાદ સૂસવાટા ભેગું જ ખેંચાવા લાગે તો ગમે તેટલી પાંખો ફક્કાવવા છતાં ટાપુ તરફ પાછું ફરી શકે નહિ. મહેનત કરીને છેવટે તે થાકી જાય અને મહાસાગરમાં ડૂબી મરે. આ પ્રકારનું જોખમ તેમના માટે આફ્રિકામાં ન હતું, કેમ કે નીચે બધે ઠેકાણે જમીન હતી. પાંખો બંધ કરી કે સીધા જમીન પર, જ્યારે અહીં તો મોતના મો જોવા દરિયો પથરાયેલો હતો.

એલિફ્ટ બર્ડ હવામાં તરવાનું જ ન હોય તો પછી તેમને પાંખોની શી જ રૂ? ઉત્ક્રાંતિના નિયમ મુજબ તેમની પાંખો ધીમે ધીમે ટૂંકી થવા લાગી. ઉત્ક્રાંતિનો નિયમ ફરી વખત યાદ કરી લો: જે અંગનો ઝાઝો ઉપયોગ ન થતો હોય તેનું કદ ઘટી જાય છે. એલિફ્ટ બર્ડ પાંખનો ઉપયોગ ઓછો કરી નાખ્યો અને તેઓ જમીનનાં રહેવાસી થઈ ગયાં. ટાપુ

પર શિકારી જનાવરો તો હતાં નહિ, એટલે બિનધાસ્ત રીતે એલિફ્ટ બર્ડ ખાઈ પીને મોજ કરવાં લાગ્યાં. ખોરાકની પણ બિલકુલ કમી ન હતી. બેઠાણું જીવન ગુજારતો મારુસ આપોઆપ જાડો થઈ જાય તેમ નાનકડાં એલિફ્ટ બર્ડ પણ ઉતરોતર તગડાં બનતાં ગયાં. એક તરફ પાંખો ઘસાતી ગઈ. બીજી તરફ શરીર ભારેખમ થતું ગયું. ઊડવાનો સવાલ જ પછી તો ક્યાં રહે?

અલિફ્ટ બર્ડ નામ કોણે પાડ્યું ?

માદાગાસ્કરમાં સિંહ, વાઘ, દીપડા કે વરુ જેવું એકાદ જંગલી પ્રાણી હોત તો એલિફ્ટ બર્ડની શરીરરચના આટલી હદે બદલાત નહિ. શિકારી પ્રાણીનો કેડો છોડાવવા માટે વારંવાર ઊડી જવું પડે, એટલે સતત વપરાતી પાંખો ટૂંકી થાય જ નહિ. વળી જમીન પર હિંસક પ્રાણીની બીકે એલિફ્ટ બર્ડ દિવસભર ખા-ખા પણ કરે નહિ. પરિણામે તેનું વજન બહુ વધે નહિ. માદાગાસ્કરમાં



◆ આ તે ઈડું કે ચીભડું ? એલિફ્ટ બર્ડનું ઈડું કદમાં એટલું રાક્ષસી છે કે તેની આમલેટ પઠ જણા પણ ખૂટાડી શકે નહિ

શિકારી પ્રાણીઓ ન હતાં અને શિકારી માનવો પણ ન હતા. કોઈએ માદાગાસ્કર ટાપુ દીઠો પણ ન હતો.

આ વિરાટ પક્ષીનું નામ તો પછી એલિફ્ટ બર્ડ કોણે પાડ્યું ? મશહૂર સાહસિક માર્કો પોલોએ તેને એ નામ આપ્યું હતું. જો કે માદાગાસ્કરને કાંઠે પહેલી વખત તો કપ્તાન સિંદબાદે પણ મૂક્યો. જબરજસ્ત કદના પક્ષીને જોતાવેત સિંદબાદે ડહાઈ ગયો. સહેજ ડરી પણ ગયો. સ્વદેશ જઈને તેણે એ પક્ષીનું વર્ણન કર્યું ત્યારે લોકો પણ અચંબો પામ્યા. યુરોપનો માર્કો પોલો ત્યાર પછી માદાગાસ્કર પહોંચ્યો. પક્ષીના કદાવર સ્વરૂપનું વર્ણન કરતી વખતે તેણે તો સાવ ગપગોળા જ હાંક્યા. સૌને તેણે કહ્યું કે, ‘અમે જોયેલું તોતિંગ પક્ષી ભલભલા હાથીનો પણ કોળિયો ભરી જતું હતું. રાક્ષસી ચાંચમાં તે હાથીને ઊંચકી જમીન પર જોરપૂર્વક પછાડે, એટલે બિચારો હાથી તરફથીને મરી જતો હતો !’

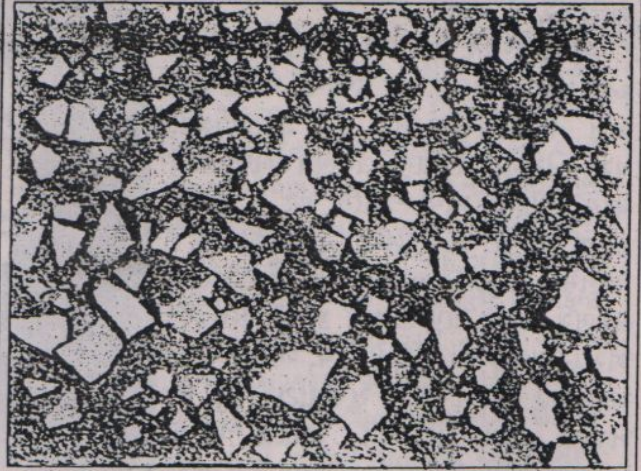
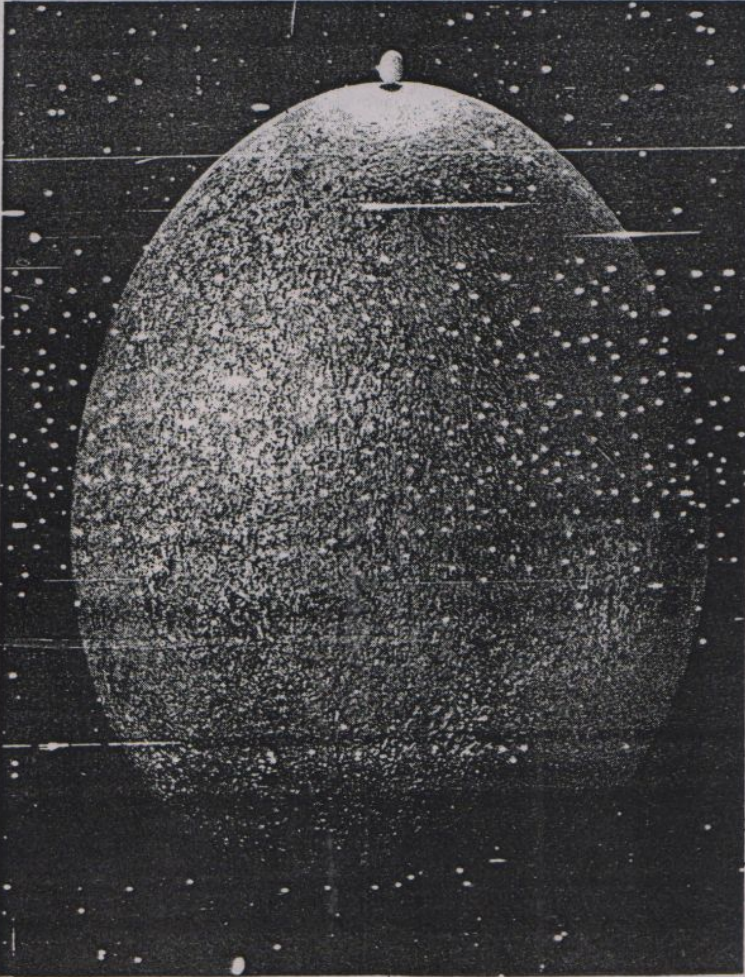
આ ગપ્પીદાસની વાત સાચી કે ખોટી એ તો લોકો શી રીતે જાણી શકવાના હતા? સૌને લાગ્યું કે માર્કો

પોલો છાતી કોકીને કહે છે, માટે હાથીને કાડી ખાનારુ પક્ષી કદાચ હોય પણ ખરું. પક્ષીનું નામ ઍલિફન્ટ બર્ડ પડી ગયું. ઘણા વખત પછી બીજા યુરોપિયનો માદાગાસ્કર પહોંચ્યા ત્યારે માર્કો પોલોની ડંકાશ ખોટી પૂરવાર થઈ, પણ ઍલિફન્ટ બર્ડનું નામ બદલાયું નહિ.

હવે અહિંસા કલોન શું વળે ?

ઍલિફન્ટ બર્ડને હજારો વર્ષ સુધી દુશ્મનનો ભય ન હતો હવે માણસ તેના દુશ્મન તરીકે માદાગાસ્કરમાં આવ્યો. લગભગ ૨,૨૭,૭૩૭ ચોરસ માઈલનું ક્ષેત્રફળ ધરાવતા માદાગાસ્કરમાં સૌ પ્રથમ મલય વંશના લોકો ગયા; ત્યાર બાદ ફ્રેન્ચોએ ત્યાં જઈને રાજ કરવા માંડ્યું. જંગલો કાપીને કોફીનાં ખેતરો તેમણે બનાવ્યાં. માણસોને ઍલિફન્ટ બર્ડ જેનું તાંકતવાન, પડછંદ અને ભયાનક પક્ષી શેનું ગમે ? ભાલા વડે તેમણે ઍલિફન્ટ બર્ડને વીધવાનું શરુ કર્યું. વગર કારણે જ તેનો સંહાર કરવા

◆ હિંમંતબર્ડના ઈંડાની સરખામણીએ ઍલિફન્ટ બર્ડનું ઈંડું કેવું ગંજવર દેખાય છે ! શાહમૃગનું ઈંડું પણ તેની પાસે ટચ્કડું લાગે



◆ વર્ષો અગાઉ માદાગાસ્કરનાં ઍલિફન્ટ બર્ડ મૂકેલાં ઈંડાં ઘણીવાર દરિયાકિનારે રેતીમાં મળી આવે છે. પરંતુ તેનાં તૂટેલાં કાચલાં જ હોય છે. આખાં ઈંડાં દુર્લભ છે

માંડયો. ઍલિફન્ટ બર્ડને તે પક્ષી નહિ, પણ દૈત્ય ગણતો હતો. આ પક્ષીનાં ટોળાં માદાગાસ્કરમાં ચારેબાજુ

ફેલાયેલાં હતાં, એટલે માણસે ત્યાં વસવું હોય અને ખેતરો બનાવવાં હોય તો ઍલિફન્ટ બર્ડનો ખાત્મો કરતો રહ્યો. થોડાં વર્ષમાં તો તેણે બધાં પક્ષીને રહેંસી નાખ્યાં. ખતમ કરી નાખ્યાં. સમ ખાવા પૂરતું એકેય પક્ષી માદાગાસ્કરમાં રહ્યું નહિ. ત્રણસો વર્ષ પહેલાં બધાં ઍલિફન્ટ બર્ડ મરી પરવાર્યાં.

પરંતુ ઍલિફન્ટ બર્ડનાં ગંજવર ઈંડાં હજી પણ મળી આવે છે. ના, આખાં ઈંડાં નહિ, પણ મોટે ભાગે કાચલાં મળી આવે છે. વર્ષો પહેલાં માણસે ઍલિફન્ટ બર્ડનાં ઈંડાં જ્યાં દેખાય ત્યાં કોડી નાખ્યાં હતાં, જેથી નવાં બચ્યાં જન્મે નહિ. થોડાં ઘણાં ઈંડાં જ સલામત રહ્યાં હતાં. આજે તે ઈંડાં દુર્લભ અને કિંમતી ગણાય છે. લોસ એન્જેલિસના મ્યુઝિયમમાં એટલે જ તેમને કાચની પેટી વચ્ચે સુરક્ષિત રખાયાં છે અને દરરોજ સેકડો લોકો તેમને જોવા માટે આવે છે. સૌને અફસોસ થાય છે કે રાક્ષસી કદનું ઍલિફન્ટ બર્ડ પણ આજે તેમની નજર સામે જીવતું હોત તો કેટલું સારું હતું ? સૌથી મોટા પક્ષીને રૂબરૂ જોવાનો લાહવો મળે તે કંઈ નાનીસૂની વાત છે ? પરંતુ ઍલિફન્ટ બર્ડનું નખખોદ જાણીબૂઝીને કાઢ્યા પછી અફસોસ કરવાનો શો ક્ષયદે ? સૌથી મોટાં ઈંડાં જોઈને જ હવે તો સંતોષ માનવાનો રહ્યો—બીજું થાય શું ? ◆

સાક્ષાત્

સાયુક્ત સાયુક્ત પાંચલ

◆ દિગ્ગજ વ્યાપક ◆

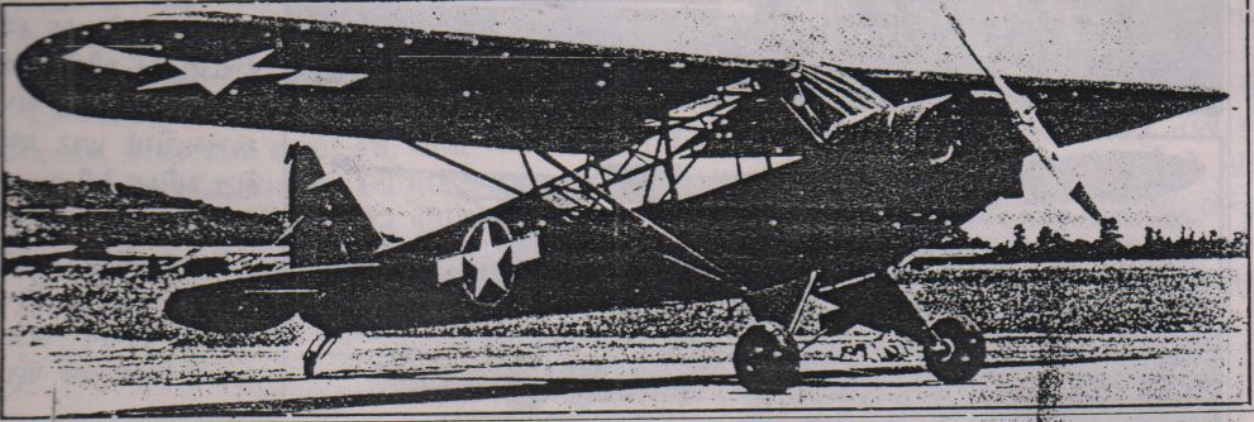
હમણાં ૧૧ વર્ષનો અમેરિકન છોકરડો જતે જ વિમાન ઊડાડીને આખી દુનિયાની પ્રદક્ષિણા કરી આવ્યો. અગિયાર વર્ષ તો મોટર ચલાવવાનું લાયસન્સ પણ ન મળે, છતાં કેટલાય ટાબરિયાઓ સાચેસાચાં વિમાનોનું સંચાલન કરે છે. અહીં કેટલાક બહાદુરોની મજેદાર વાતો વાંચો !

બીજા વિશ્વયુધ્ધના દિવસો હતા. ડિસેમ્બર, ૧૯૪૨નો મહિનો હતો. ઇંગ્લેન્ડના વિલ્ટશાયર પરગણામાં હવાઈમથકે જાત જાતનાં વિમાનો પડ્યા હતાં. જેમ્સ સ્ટૂડલી નામનો છોકરો તેના ભાઈ જોડે ત્યાં લટાર મારતો હતો. જેમ્સની વય ફક્ત ૧૪ વર્ષ અને ૫ મહિના હતી, જ્યારે તેનો નાનો ભાઈ જહોન માંડ ૧૩ વર્ષનો હતો. બાળકોને વિમાન જોવા મળે, એટલે તરત કલ્પનાના ઘોડા તેમનાં મનમાં દોડવા લાગે. એકાએક પાયલટ બનવાની તલપ જાગે. પાઈપર કબના નામે ઓળખાતું ટ્યૂકડું તાલીમી વિમાન જોયા પછી જેમ્સ

સ્ટૂડલીના હથ પાણ સળવળવા માંડ્યા. અગાઉ તે કદી પ્લેનની કોકપિટમાં બેઠો ન હતો, એટલે તાલીમ લેવાનો તો પ્રશ્ન જ ક્યાં રહ્યો ?

વિમાનનું સંચાલન શી રીતે કરાય તેની માહિતી જેમ્સે ફક્ત પુસ્તકોમાં વાંચી હતી અને પાયલટોના મોઢે સાંભળી હતી, પણ વાંચીને કે સાંભળીને એમ થોડા પાયલટ બની જવાય છે ? પાયલટ બનવા માટે રીતસર તાલીમ લેવી જોઈએ. શરૂઆતમાં તાલીમ આપનાર શિક્ષક જોડે અને પછી એકલા વિમાન ઊડાડે ત્યારે જ પાયલટનું લાયસન્સ મળે છે. આ જાતની પ્રેક્ટિસ જેમ્સ

◆ આ તાલીમી વિમાન પાઈપર કબ છે. પુખ્ત વયના પાયલટો તેમાં બેસીને ટ્રેઈનિંગ લે છે, પરંતુ માંડ ૧૪ વર્ષ અને ૫ મહિનાના જેમ્સ સ્ટૂડલીએ તો વગર તાલીમે જ પાઈપર આકાશમાં ઊડાડી બતાવ્યું !



સ્ટૂડલીએ બિલકુલ લીધી ન હતી.

બલે ન લીધી હોય, પણ આજે તેને પાઈપર કબ ઊડાડવું હતું. બહુ જાણકાર પાયલટ હોય એ રીતે કોકપિટમાં તે ચડી બેઠો. નાના ભાઈ જહોનને બાજુની સીટ પર બેસાડ્યો. એન્જિન ચાલુ કર્યું. પાઈપર કબ જોતજોતામાં તો ૨૦-વે પર દોડવા લાગ્યું અને પછી આકાશમાં પણ ઊડવા લાગ્યું. ચોતરફ બૂમરાણ મચી ગઈ. કન્ટ્રોલ ટાવરના નિયામકો હાંફળા ફાંફળા થઈ ગયા. જેમ્સ અને જહોન ફક્ત પાઈપર કબ જોવાનું બહાનું કાઢીને એરપોર્ટમાં પ્રવેશ્યા હતા; તેને બદલે અહીં તો પ્લેન લઈને

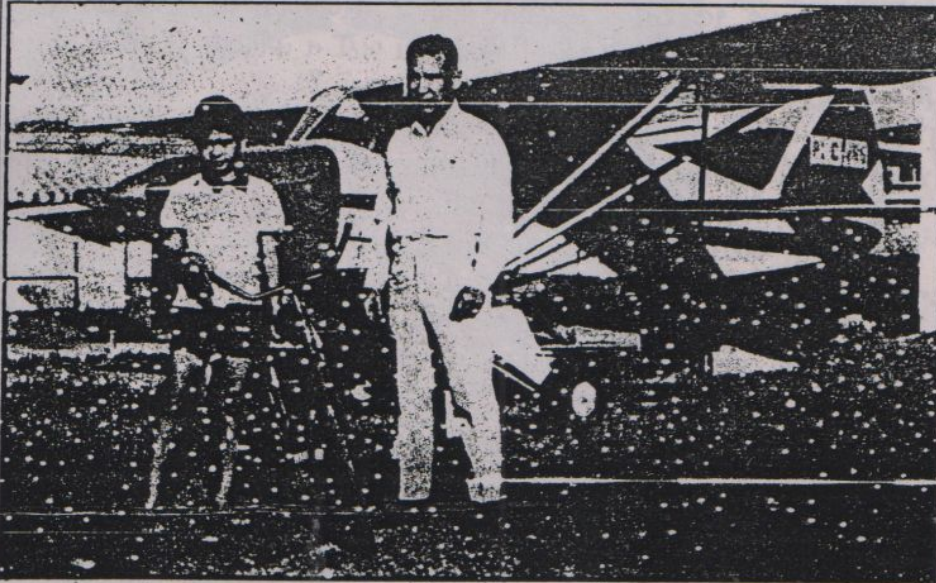
જ તેઓ રાઉન્ડ મારવા નીકળી પડ્યા ! મુદ્દાનો સવાલ એ કે જેમ્સ સ્ટૂડલીએ વિમાનને આકાશમાં ચડાવ્યું શી રીતે ? સુકાન કેમ વળે, એલેવેટર વાળવા માટે શું કરવું એન્જિન કેમ સ્ટાર્ટ કરવું વગેરે તેને કોણે શીખવ્યું ? 'આંધળાનો ધા પાંસરો' એ કહેવત મુજબ જ શું તેણે વિમાનને ટેક-ઓફ કરાવ્યું ? કોણ જાણે, પણ વહેલુંમોડું તે જરૂર તૂટી પડાવવું

◆ માત્ર દસ વર્ષની પાયલટ બેટી બેનટ



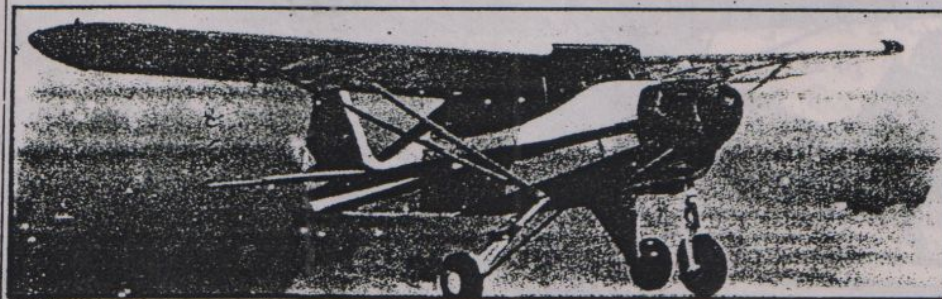
પ્રોપેલરવાળા વિમાને પાંચ-છ ચકરાવા લીધા અને ત્યાર બાદ હળવે હળવે નીચે ઉતરવા માંડ્યું હોશિયાર પાયલટ તેના પ્લેનનું લેન્ડિંગ કરાવે એ જ રીતે જેમ્સ સ્ટૂડલીએ બરાબર ૨૯મી મિનિટે સહીસલામત ઉતરાણ કર્યું. હવાઈમથકના અફસરો તેમજ કન્ટ્રોલ ટાવરના નિયામકો વિમાન તરફ દોડી ગયા. કોકપિટ સામે નજર

◆ આ શોર્ટ-પેન્ટવાળા ઉસ્તાદ પાયલટનું નામ કલાર્ક પલોયઝ છે, જેણે પાછળ દેખાતું ટ્રાય-પેસર પ્લેન ૧૦ વર્ષ અને ૧૧ માસની વયે ઊડાડ્યું ! બાજુમાં એનો તાલીમબાજ શિક્ષક છે. નીચલા ચિત્રમાં ઊડતું પ્લેન જુઓ !



કરી તો જેમ્સ પાયલટની સીટ પર વટ કે સાથ બેઠો હતો ! બાજુમાં તેનો ભાઈ જહોન મલકી રહ્યો હતો ! આ વાનરવેડા માટે તેમની પીઠ થાબડવી કે ઠપકો આપવો ? ખાસ કરીને જેમ્સ સ્ટૂડલીએ તો વિશ્વવિક્રમ નોંધાવ્યો હતો, કારણ કે અગાઉ તેના જેટલી ઉંમરનો કોઈ છોકરો વિના તાલીમે પાયલટ બની શક્યો ન હતો. જેમ્સે ખરેખર જ ચતુરશીલ પરાક્રમ નોંધાવ્યું હતું. તદ્દન અશક્ય કામને શક્ય કરી દેખાડ્યું હતું. બીજે દિવસે તેનું નામ જગતનાં બધાં અખબારોમાં પ્રગટ થયું. ફોટા સહિત તેની સાહસ-કથા છપાઈ.

આ વાતને પૂરાં છત્રીસ વર્ષ થઈ ગયાં છે. વિના તાલીમે વિમાન ઊડાવવાનો વિક્રમ હજી પણ



ટુટયો નથી, પરંતુ જેમ્સ સ્ટ્રૂડલી કરતાં નાની વયના અનેક છોકરા હવે પાયલટ બનવા માંડ્યા છે. રમકડાના પ્લેન ઉડવવાને બદલે તેઓ સાચુકલાં વિમાનો ઊડાડે છે. આ કંઈ સહેલું કામ નથી. વિમાનનું સંચાલન કરવા માટે જ્ઞાન હોવું જોઈએ. ભેજમાં અક્કલ જોઈએ અને છાતીમાં હિંમત જોઈએ. અનુભવ પણ જોઈએ. નાની ઉંમરના છોકરા પાસે આ બધા ગુણો હોય ખરા ? દસ-બાર વર્ષની ઉંમરે તે ગુણો હજી ખીલ્યા હોતા નથી, છતાં પ્લેન ઊડાડવું જાણે રમત વાત હોય તેમ ક્રોકપિટમાં બેસીને તેઓ એકલેહાથે કન્ટ્રોલ્સ સંભાળે છે. કોઈનું માર્ગદર્શન કે મદદ લેતા નથી.



◆કોડી લોક નામનો અમેરિકન છોકરો દેખાવમાં ભલે ‘કીકલો’ લાગે, પણ ૧૯૮૩માં તેણે સેસના-૧૫૦ પ્રકારનું ઝડપી પ્લેન એકલે હાથે ઊડાડ્યું હતું ! ઉપર તેના વિમાનનો ફોટો જુઓ

દીટજ દુતી ધાન દગાદા દુતી

ફિલિપ્પાઈન્સનો આનો જ નાનકડો પાયલટ કલાર્ક પેલાયેઝ જાતભરમાં પંકાઈ ગયો. બહુ નાની વયે તે શહેરના હવાઈમથકે વારંવાર જતો અને જાતજાતના સવાલો ત્યાંના તાલીમી શિક્ષકને પૂછતો. આ શિક્ષકને (ટ્રેઈનરને) પેલાયેઝ બહુ અક્કલવાળો લાગ્યો, એટલે તેણે બાજુની સીટ પર બેસાડી પેલાયેઝને આકાશની સહેલગાહ કરાવી. જોતજોતામાં તો એ છોકરાએ વિમાનનાં બધાં કન્ટ્રોલ્સ વિશે જાણી લીધું, સમજી લીધું અને શીખી પણ લીધું. ટ્રેઈનરને એમ કે છોકરો ફક્ત જાણવા-કરવા માટે આવું બધું પૂછે છે, પરંતુ કલાર્ક પેલાયેઝ તો વિમાનનું સંચાલન કેમ થાય એ બધું યાદ રાખતો ગયો. એકલવ્યની માફક પોતાનું જ્ઞાન જાતે વધારતો ગયો.

ધીરજ હોય અને ધગશ હોય ત્યારે સફળતા મળ્યા વગર રહેતી નથી. અશક્ય કામ શક્ય બની જાય છે. બાર વર્ષનો પણ ન થયેલો છોકરો કલાકના ૩૫૦ માઈલની ઝડપે ભાગતું પ્લેન ઊડાડે તે વાત શક્ય લાગે ખરી ? પરંતુ ટૂંકી ચડીવાળા કલાર્ક પેલાયેઝે ઓગસ્ટ ૨૪, ૧૯૬૮ના દિવસે ખરેખર એ જ પરાક્રમ કરી બતાવ્યું. પાઈપર કબને આંટે તેવા પાઈપર ટ્રાઈ-પેસર નામના ઝડપી વિમાનમાં તે બેઠો, ટેક-ઓફ કર્યું અને પછી જાતે વિમાનને ૨૧-વે પર ઉતાર્યું. મતલબ કે તેણે સોલો ફ્લાઈટ કરી. સોલો એટલે પોતાની મેળે કરેલી ફ્લાઈટ, જેમાં ટ્રેઈનરની મદદ જરા પણ લેવાય નહિ. આ પરાક્રમ નોંધાવતી વખતે પેલાયેઝ માંડ ૧૦ વર્ષ અને ૧૧ મહિનાનો હતો— અને તો પણ બિચારાનો વિશ્વવિક્રમ ગણાયો નહિ. આનું કારણ એ કે તેની પહેલાં

બૈટી બેનટ નામની ૧૦ વર્ષની છોકરીએ ક્યુબા દેશમાં સોલો ફ્લાઈટ કરી હતી. એકલે હાથે વિમાન ઊડાડ્યું હતું. જો કે બેનટનો વિક્રમ પણ કેડી લોક નામના છોકરાએ તોડી નાખ્યો. ફેબ્રુઆરી ૨૪, ૧૯૮૩ના દિવસે તેણે મેક્સિકોના આકાશમાં સેસના-૧૫૦ પ્રકારનું વિમાન ઊડાડ્યું. (સેસના-૧૫૦ આપણે ત્યાં ઘણા છોકરાઓ ઊડાડે છે, પણ તે સાચેસાચુ નહિ. સાચુકલા વિમાનને બદલે તેનું મોડેલ !) લોક ત્યારે ફક્ત ૮ વર્ષ અને ૩૧૬ દિવસનો ‘બાબો’ હતો ! ભલે ‘બાબો’ હોય, પણ બુદ્ધિનો કેટલો બળુકો હશે ! વિમાનનું સંચાલન કરવા માટે થોડીઘણી અક્કલ ન ચાલે. એકદમ ફળદ્રુપ ભેજું હોવું જોઈએ.

આખી પૃથ્વીની આકાશી પવાય

આ જાતના ટાબરિયા પાયલટો ગણ્યાગાંઠ્યા જ હોય અવું માનતા નહિ. એક પછી એક નવા ઉસ્તાદો આવતા જ રહે છે. એરપોર્ટને માથે ટયૂકડો ચકરાવો મારવાને બદલે તેઓ હજારો માઈલ લાંબા પ્રવાસો ખેડે છે. ૧૯૮૭માં અમેરિકાના જહોન હિલે એવો જ પ્રવાસ ખેડી સૌને ચકિત કરી દીધા. અમેરિકાના પશ્ચિમ કાંઠે લોસ એન્જિલિસ શહેરથી સેસના-૨૧૦ પ્રકારનું વિમાન લઈને તે ઉપડ્યો અને પૂર્વ કાંઠે રાજધાની વોશિંગ્ટનમાં ઉતરાણ કર્યું ! ફક્ત ૧૧ વર્ષની ઉંમરે અમેરિકાને પાર કરી જનાર તે પહેલો વિક્રમસર્જક પાયલટ બન્યો.

પરંતુ અમેરિકામાં તો ઉસ્તાદોના પણ ઉસ્તાદ હોય છે. જહોન હિલની જ ઉંમરના કાર્લસ્ટોફર માર્શલે નક્કી કર્યું કે આપણે પશ્ચિમ કિનારેથી ઉપડીને પૂર્વ કિનારે નહિ, પણ એટલાન્ટિકની પેલી તરફ છેક યુરોપમાં લેન્ડિંગ કરવું ! જુલાઈ, ૧૯૮૮માં માર્શલે ખરેખર ૭,૧૦૦ માઈલ લાંબી આકાશી યાત્રા કરી ! બિચારો કીગણો એટલો કે



◆ ફક્ત ૧૧ વર્ષનો જહોન હિલ તેના સેસના-૨૧૦ પ્લેનની કોકપિટમાં કેવો રૂઆબદાર બેઠો છે !

સીટ પર બેસે તો કોકપિટની બહારનું દેશ્ય પણ તેને દેખાય નહિ. પરિણામે સીટમાં તેણે જાડું ઓશિફું મૂકી તેના પર બેસવું પડ્યું !

છેલ્લે એવા ટયૂકડા ઉસ્તાદની વાત કે જેને કોઈ પહેલેયે નહિ. ઉસ્તાદનું નામ ટોની એલિન્જેના. ઉંમર ફક્ત ૧૧ વર્ષ. જુલાઈ, ૧૯૮૮માં (એટલે કે તાજેતરમાં) તેણે સેસના સેન્યુરિયન પ્રકારના વિમાન દ્વારા આખી પૃથ્વીનો ચક્રાવો માર્યો. કુલ ૧૯,૦૦૦ માઈલનો આકાશી માર્ગ કાપતાં તેને ૪૭ દિવસ લાગ્યા, કેમ કે રસ્તામાં અનેક ઠેકાણે તે રોકાયો. અનેક દેશોનાં બાળકોએ તેનો સત્કાર કર્યો એટલું જ નહિ, પણ રશિયામાં તો પ્રમુખ મિખાઈલ ગોર્બાચોવે પણ તેને પોતાના નિવાસસ્થાને બોલાવ્યો.

આપણને તાજજુબી થાય કે આવડા નાના છોકરાનું પ્લેન કશીક યાંત્રિક ખરાબીનો ભોગ બને તો એ શું કરે ? દિશા ભૂલી જવાય તો તેના પર શું વીતે ? રાત્રિના

◆ આખી દુનિયાની પ્રદક્ષિણા કરનાર ટોની એલિન્જેના તેના એક જિગરી મિત્રને ભેટે છે.



અંધારામાં નીચે કાળો દરિયો હોય અને માથે કાળું આકાશ હોય ત્યારે કલાકો લાંબા એકાંત વખતે તેનું શું થાય ? પરંતુ વિમાનમાં ટોની સાવ એકલો ન હતો. એક કુશળ પાયલટ તેની પાછલી સીટે બેઠો હતો આફતના સમયે જ તેણે ટોની એલિન્જેનાની મદદે જવાનું હતું બાકી તો એ કશું બોલી પણ શકે નહિ. આ પાયલટ

‘આંશી’ ખાઈ ટોનીને માર્ગદર્શન ન આપે તે માટે અમેરિકન સરકારે પોતાના એક નિરીક્ષકને પણ તે વિમાનમાં બેસાડ્યો હતો — પરીક્ષામાં સુપરવાઈઝરને બેસાડે તેમ !

આપણે ત્યાં દસ-બાર વર્ષનાં સૌ બાળકોને મોટા થયા બાદ પાયલટ બનવું હોય છે, પરંતુ ટોની એલિન્જેના, કાઈસ્ટોફર માર્શલ, કલાર્ક પેલાયેઝ વગેરે બાળકો કેટલા બડભાગી કે દસ-બાર વર્ષની ઉંમરે જ પાયલટ થઈ જાય છે !

અજબગજબનો ઓકટોપસ (અનુ. ૨૨મા પાનાનું ચાલુ)

કાઢવાનું, ફરી પાણી ભરવાનું વગેરે ક્રિયામાં બહુ વખત નીકળી જાય છે. પરિણામે સમુદ્રમાં આઠ-પગો ઝડપભેર તરી શકતો નથી.

પરંતુ સમુદ્રમાં ઝડપભેર તરતાં ન આવડે તે કેમ ચાલે ? સમુદ્રમાં તો જીવનમરણનો સંગ્રામ દિવસ રાત ખેલાતો હોય છે. એક જળચર બીજનો શિકાર કરે છે અથવા તો પોતે બીજનો શિકાર બને છે. આ સંગ્રામમાં જીતવા માટે સ્ફૂર્તિ જોઈએ અને ચપળતા જોઈએ. બિયારા આઠપગા પાસે સ્ફૂર્તિ નથી કે ચપળતા નથી. પરંતુ વાંધો નહિ. ઝડપી શિકારીનો પીછો છોડાવવા માટે કુદરતે તેને ખાસ સંગવડ આપી છે. ભાગતી વેળા તે પાણી ઉપરાંત સેપિયા રંગની પિયકારી ફેંકે છે. સેપિયા રંગનું ઘેરું વાદળ સમુદ્રમાં પથરાય, એટલે દુશ્મનને આંખે સાવ અંધારું જ દેખાય છે. દરમ્યાન આઠપગો તે વાદળની ઓથે પલાયન થઈ જાય છે. જો તે પલાયન ન થઈ શકે તો બીજી યુક્તિ અજમાવે છે. કાચિંડાની જેમ પાછળના બેક્ટ્રાઉન્ડ સાથે ભળી જાય એવા રંગો તે ધારણ કરે છે. ના, કાચિંડાની જેમ નહિ-કારણ કે રંગ બદલવામાં તેના કરતાં તો આઠપગો ભારે ઉસ્તાદ છે. આપણી નજર સામે તે બેઠો હોય, છતાં દેખાય નહિ. એક માછલીઘરમાં કાચની પેટી હતી, જેની અંદર સફેદ છીપલાં હતાં અને લીલી વનસ્પતિ પણ હતી. આઠપગાને તેમાં મુકવામાં આવ્યો ત્યારે સેંકડો દર્શકો તેને જોવા માટે આવવા લાગ્યા. શરમાળ આઠપગાએ પોતાની જાતને છૂપાવવા માટે શરીરનો અમુક ભાગ છીપલાનાં રંગનો તો અમુક ભાગ વનસ્પતિના રંગનો કરી નાખ્યો, એટલે દર્શકોને લાગ્યું કે પેટી સાવ ખાલી છે. માછલીઘરના નિયામકે ત્યારબાદ પેટીમાં એવું કશું જ ન રાખ્યું કે જેની ઓધમાં તે આઠપગો ઓતપ્રોત થઈ શકે — અને માનશો ? આપણા તે દોસ્તે શરીરને પારદર્શક કરી નાખ્યું. એટલે પાછો તે અદ્રશ્ય થઈ ગયો.

આટલી સરસ ખૂબીઓ ધરાવતા આઠપગાને નાવિકો હિંસક કેખૂની તરીકે બદનામ કરે તે કેવું વિચિત્ર ! ◆

સાક્ષાત્

આકાશપક્ષ : આઠ પંગ આજે આદાર ગપ !

♦ ટોચ આજે ♦

દરિયાઈ આઠપગો બહુ જોખમી અને જીવલેણ પ્રાણી કહેવાય છે, પરંતુ એ માન્યતા બિલકુલ સાચી નથી. સાચી વાત શી છે તે જાણો છો ? આઠપગો રાંક, રમુજી અને રમતિયાળ પ્રાણી છે.

આ વાતને ૧૦૦ વર્ષ કરતાં પણ વધુ સમય થઈ ગયો છે. પણ સાગરખેડુ નાવિકો હજી તેને યાદ કર્યા વગર રહી શકતા નથી. કોઈ તેને દંતકથા માને છે, તો કોઈ હકીકત ગણે છે.

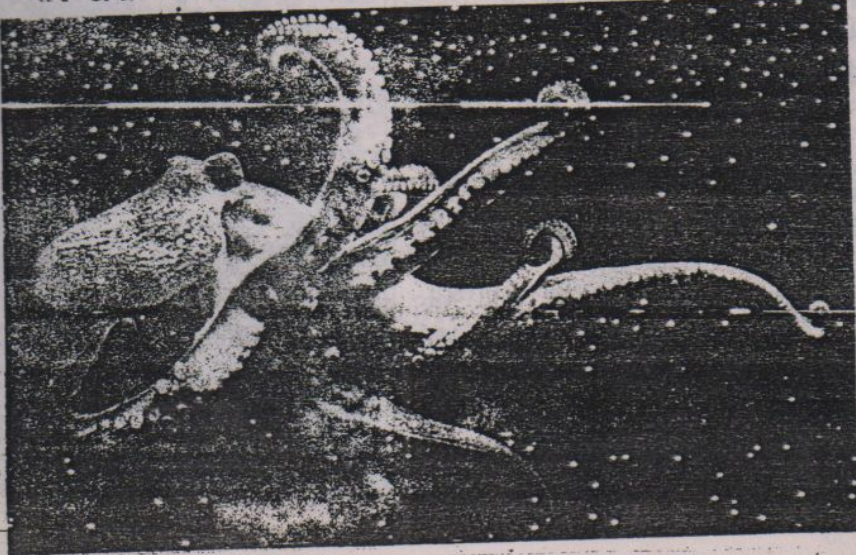
મેં ૧૦, ૧૮૭૪ના દિવસે 'પર્લ' નામનું સઢવાળું જહાજ બંગાળના ઉપસાગરમાં પ્રવાસ ખેડતું હતું દરિયાઈ પવન ૧૫૦ ટનના જહાજને આગળ ધકેલતો હતો. સૂર્ય ડૂબવાને

ઉપસાગરમાં એટલે જ પુષ્કળ જહાજોની અવરજવર રહેતી હતી.

'પર્લ'ને મધ્યદરિયે 'સ્ટ્રેથોવન' નામની બીજી આગબોટ સામી મળી. સહેજ દૂર રહીને તે પસાર થઈ ત્યારે 'સ્ટ્રેથોવન'ના તૂતક પર ટહેલતા કેટલાક મુસાફરોએ બહુ વિચિત્ર દેશ્ય જોયું. 'પર્લ'ની આગળ પાંચ-છ ફ્લોગના અંતરે ભૂખરા રંગનો વિશાળ આકાર તરતો હતો. દરિયાઈ

હજી કલાકોની વાર હતો મતલબ કે વન-ડે ક્રિકેટની છેલ્લી ઓવર રમી શકાય તેટલું અજવાળું હતું. ભારત પર એ વખતે અંગ્રેજો રાજ કરતા હતા અને તેમણે કલકત્તાને દેશનું પાટનગર બનાવ્યું હતું. બંગાળના

♦ દેખાવમાં ભલે ડરામણો લાગે, પણ આઠપગો જરાય હિંસક કે હુમલાખોર હોતો નથી પોપટની જેમ તેને પાળી અને કેળવી પણ શકાય છે.



વનસ્પતિ જેવું તેમને લાગ્યું, પણ વનસ્પતિ કદી હલનચલન કરે જ નહિ. વિચિત્ર આકાર તો જાણે સજીવ હોય તેમ તે આપોઆપ સળ-વળતો હતો.

મુસાફરોને કશી સમજ પડે તે પહેલાં તો રાયફલ ફૂટવાનો મોટો અવાજ



◆ એક વાયકા મુજબ ફ્રેન્ચ સાહસિકોના વહાણ પર આઠપગો મધદરિયે ત્રાટક્યો, પરંતુ એ સાહસિકો હેમખેમ બચી ગયા. આ ભયાનક ચિત્ર ત્યાર બાદ સંત થોમસના દેવળ માટે દોરવામાં આવ્યું

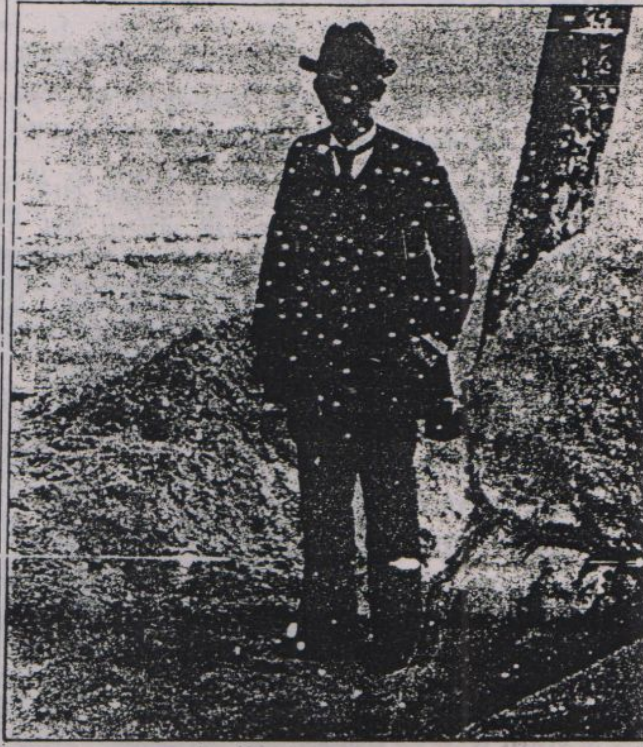
સંભળાયો. ‘પર્લ’નો એક ખલાસી ફાયરીંગ કરવા માંડ્યો હતો, પણ તે પછી આંખના પલકારામાં ભૂખરો આકાર ‘પર્લ’ તરફ ધસી ગયો અને કાન ફાટી નાખે તેવા ધડાકા સાથે તેની જોડે ટકરાયો. ‘સ્ટ્રેથોવન’ના મુસાફરો ફાટી આંખે જોઈ રહ્યા. ભેદી આકાર વનસ્પતિનો નહિ, પ્રાણીનો હતો. જોતજોતામાં એ રાક્ષસી પ્રાણી લગભગ છલાંગ મારતું બહાર આવ્યું. ઓહ ! કેવો ભયંકર તેનો દેખાવ ! અજગર જેવા પગ વડે તેણે ‘પર્લ’ને ભરડો લીધો. આખા જહાજને ત્રાંસું કરી નાખ્યું. ખલાસીઓ બૂમાબૂમ અન નાસભાગ કરવા લાગ્યા. કેટલાક તો એ દૈત્યના ભરડામાં જ સપડાઈ ગયા. બીજા કેટલાક સમુદ્રમાં જઈ પડ્યા. છેવટે એ પ્રાણી જહાજને સમુદ્રના પેટાળમાં ખેંચી ગયું. ‘પર્લ’ના ફેકાઈ ગયેલા પાંચ ખલાસી હજી તરતા હતા. ‘સ્ટ્રેથોવન’ના કપ્તાને બોટ મોકલી તેમને બચાવી લીધા.

આ બનાવ ફટલાય જણાએ નજરે દીઠો હતો, છતાં તેમણે કિનારે પહોંચી તેનું વર્ણન કર્યું અને રાક્ષસી પગવાળા મહાકાય પ્રાણીની વાત કરી ત્યારે લોકોને

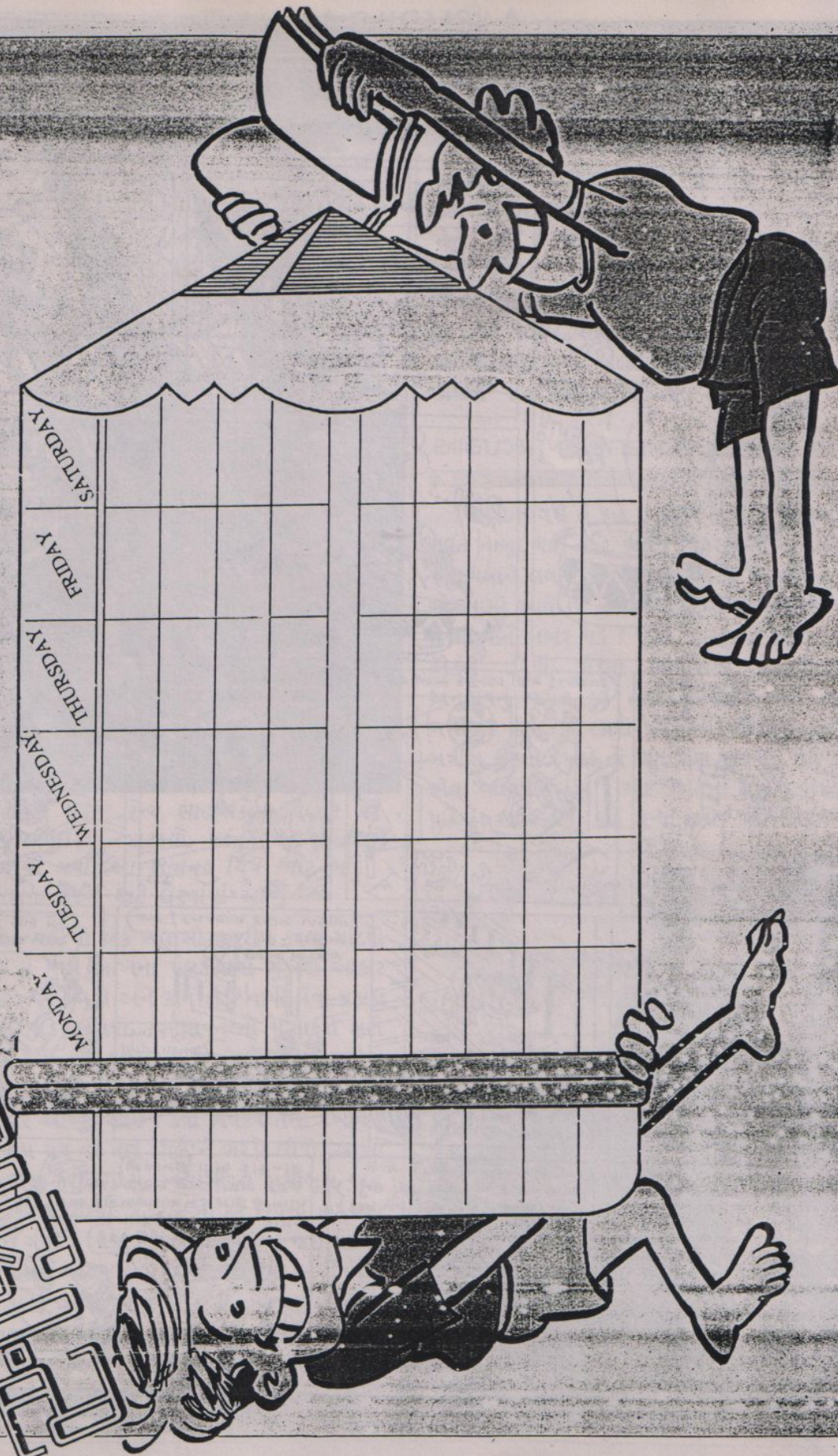
ભરોસો બેઠો નહિ. પગ તો ઓકટોપસને હોય, પણ અગાઉ કદી જહાજને હડપ કરી જતો ઓકટોપસ યાને આઠપગો જેવા જ ન મળ્યો હોય તો લોકો શી રીતે વાત સાચી માને ? વળી ‘પર્લ’ નાનુંસૂનું જહાજ ન હતું. દોઢસો ટન જેટલો તેનો ભાર હતો. સમુદ્રના પેટાળમાં તેને ખેંચી જનાર આઠપગો તે હિસાબે કેટલો રાક્ષસી હોવો જોઈએ ? સમુદ્રસૃષ્ટિના ખાસ નિષ્ણાતો હોય છે. અનેક જળચરોનો તેમણે અભ્યાસ કર્યો હોય છે. આ બનાવનું વર્ણન સાંભળ્યા પછી તેમણેય કહી દીધું કે વાતમાં માલ નથી. ખલાસીઓ ડહાઈ ગયા હશે, એટલે કાગળનો વાધ કરી નાખ્યો હશે.

આઠપગાનું આકૃતિગતક આક્રમણ ?

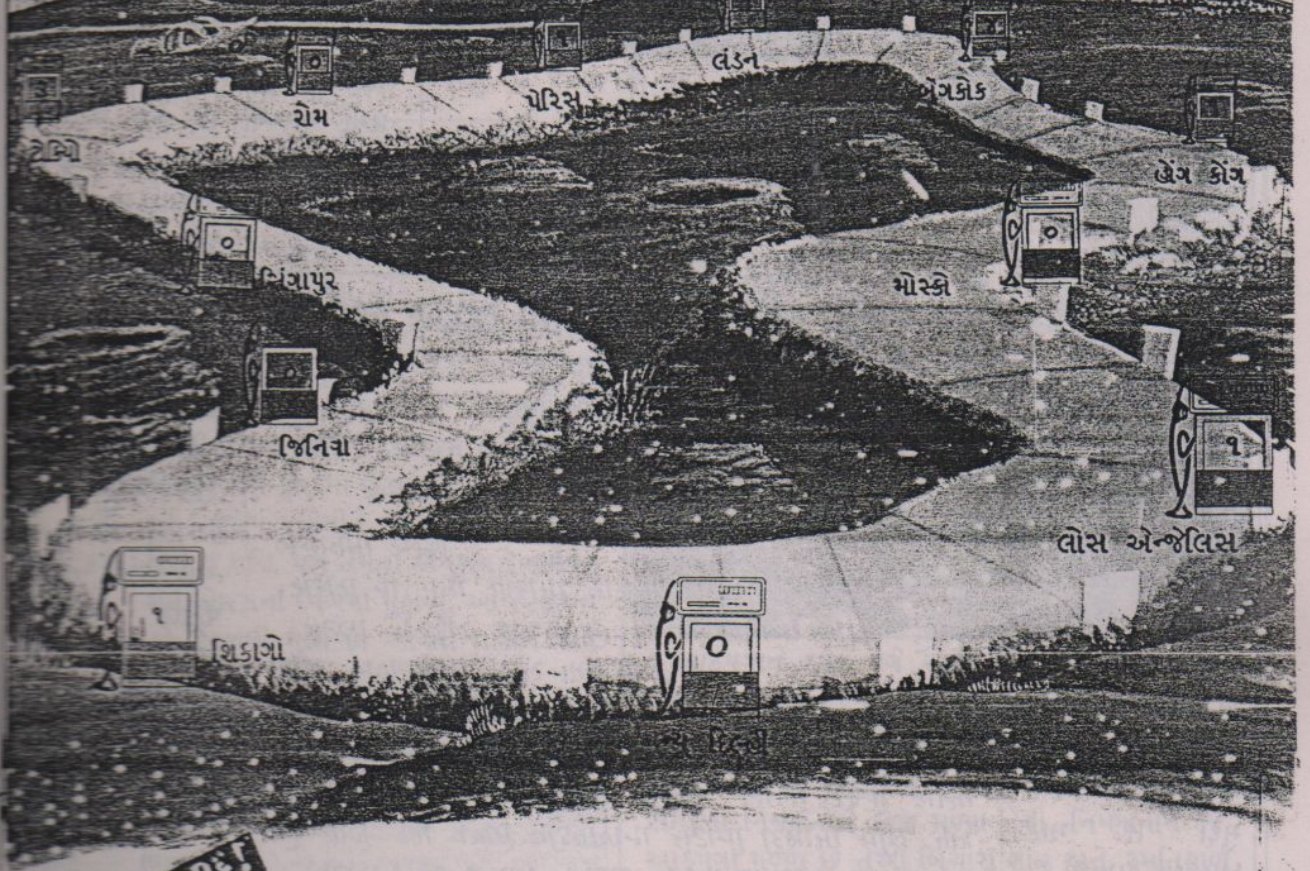
નિષ્ણાતો ગમે તે કહે, પણ વર્ષો જૂની માન્યતા એમ તરત નાબૂદ થાય નહિ. ભયજનક, રાક્ષસી અને ડરામણા આઠપગાને લગતી કેટલીયે દંતકથાઓ છે, જેમને સાચી માનવામાં આવે છે. હકીકતમાં તે સાચી હોય કે ન હોય તે શી રીતે ખબર પડે ? જૂના સમયમાં કેમેરા ન હતા, એટલે દરિયો ખેડતા સહસિકો પોતાને થયેલા અનુભવનું વર્ણન કરે ત્યારે ચિત્રકારો તેની તસવીર બનાવતા હતા. ચિત્રકારો તેમાં બાર ફીટના આઠપગાને બત્રીસ ફીટનો દેખાડે તો પણ કોણ પૂછવાનું હતું ? કોણ જોવા આવવાનું હતું ? આ જાતનો પ્રસંગ સેકડો વર્ષ પહેલાં આફ્રિકાના કાંઠે બન્યો હતો. ‘મોન્ટક્ષેર’ નામનું





[illegible]

સુપરમેન ના કિપ્ટન-૨ ગ્રહનો સુપર કોયડો

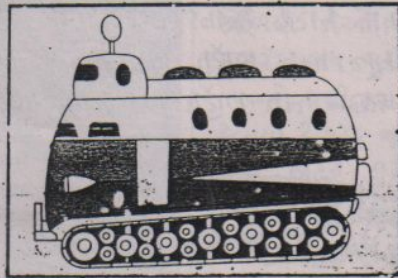


ક્રિપ્ટનની શોધ શ્રેષ્ઠ !

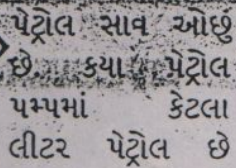
આ વાત ઇ.સ. ૧૯૮૮ની નહિ, પણ ઇ.સ. ૨૦૦૦ની છે; એટલે કે બરાબર ૧,૦૦૦ વર્ષ પછીની છે. દૂરના કિપ્ટન-૧ ગ્રહનો રહેવાસી સુપરમેન જેમ પૃથ્વીની મુલાકાતે આવ્યો તેમ પૃથ્વીના અવકાશયાત્રીઓ પણ રોકેટમાં બેસીને કિપ્ટન-૨ ગ્રહ પર જાય છે. રોકેટમાં રણગાડી જેવો ખટારો છે. આ ખટારામાં બેસીને અવકાશયાત્રી ટુકડીએ

પેરેશૂટ વડે કિપ્ટન-૨ ગ્રહ પર ઉતરાણ કરવાનું છે; ત્યાર પછી એ ગ્રહ પર તેમણે ટૂંકો પ્રવાસ ખેડવાનો છે.

જરા થોભો ! આ ખટારામાં



બળતાણ નથી, એટલે તેણે પેરે-શૂટની મદદ લઈ એકાદ પેટ્રોલ પમ્પ નજીક ઉતરવું જોઈએ. કિપ્ટન-૨ના લોકો તો આપણા સુપરમેનની જેમ હનુમાન કૂદકા લગાવે છે. વાહનની કે પેટ્રોલની તેમને શી જરૂર ? કદાચ આપણા જેવા પરગણના મહેમાનો પધારે એવું માની તેમણે કેટલાંક પેટ્રોલ પમ્પ અકેક માઈલના અંતરે બાંધ્યાં છે, પણ તેમાંનાં ઘણાં સાવ ખાલી છે અને ઘણામાં

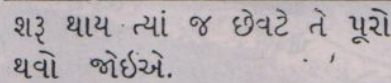


અવકાશયાત્રી ટુકડીનો કેપ્ટન
માથું ખંજવાળે છે કે તો પછી
ખટારાને ક્યા પેટ્રોલ પમ્પ
નજીક ઉતારવો ?

◆ ખટારો પેરેશૂટ
વડે હિતરે ત્યારે
તેની ટાંકીમાં પેટ્રોલ
-નું ટીપુંય નથી.

◆ ખટારાને ૧
લીટર પેટ્રોલ ફક્ત
૧ માર્ગલ સુધી જ
ચાલે છે.

◆ પ્રવાસ જ્યાંથી



આ કોયડો બહુ વિચારપૂર્વક
ઉકેલજો, કારણ કે ૧૨ પેટ્રોલ

વધારે નથી. આ વાત યાદ રહે.

હવે કહો કે કેપ્ટને તેનો ખટારો ક્યાં ઉતારવો ? ઉતાર્યા પછી કઈ દિશામાં હંકારવું ? દરેક પેટ્રોલ પમ્પને ક્રિપ્ટન-રના લોકોએ આપણાં જ શહેરોનાં નામો આપ્યાં છે, કેમ કે પૃથ્વી પર આવીને વસેલા સુપરમેનને તે શહેરો ખૂબ ગમ્યાં છે. કોયડો

કોયડાનો સાચો
જવાબ બાજુમાં
લખ્યો છે, પણ
ઉતાવળ કરીને
જવાબ વાંચી લેશો
તો પછી મજા
ચકનાચૂર થઈ
જશે. એ તો ઠીક,
પણ ભેજું કસ-
વાની આળસ કરો
તો ભવિષ્યમાં
પેલા રાકેશ
શર્માની જેમ કદી
ભારતના અવ-
કાંશયાત્રી પણ
બનવાનો સાન્સ
મળશે નહિ. ♦

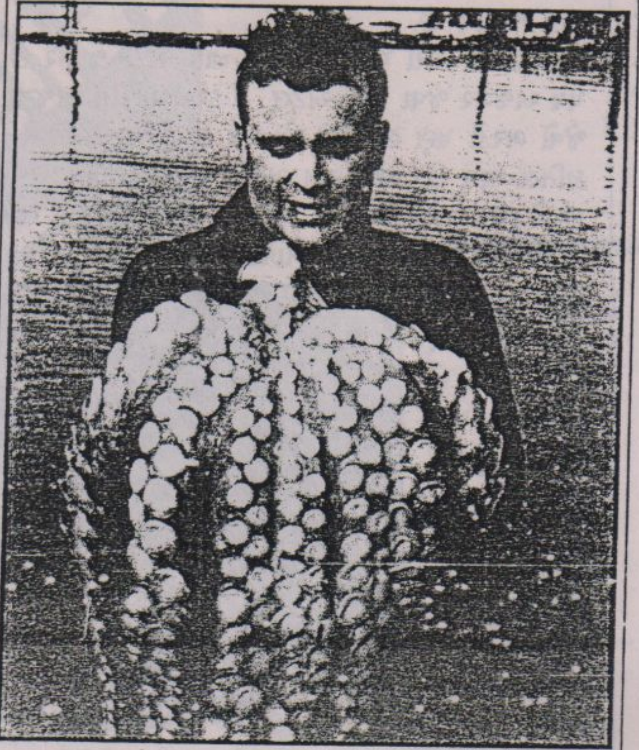
દેન્ય જહજ ત્યાં મધદરિયે પ્રવાસ કરતું હતું. અચાનક બિહમણો આઠપગો બિલાડીની જેમ તેના માર્ગમાં આડો ઉતર્યો. 'મોન્ટ્રોર'ને તેણે ભીસમાં જકડ્યું અને બળપૂર્વક તેને ત્રાસું કરવા માંડ્યો. બહાદુર ખલાસીઓ પણ બેબાકળા થઈ ગયા. સૌને પોતાનું મોત નક્કી લાગ્યું; કેમ કે અહીં મધદરિયે તેમને બચાવે કોણ ? ઇશ્વરી ચમત્કાર થાય તો જુદી વાત હતી. આક્રમણ સમયે તેમણે સંત થોમસને યાદ કર્યા અને માનતા લીધી કે તેઓ જીવતા રહ્યા તો સંત થોમસના દેવળીની જાત્રા કરશે.

દોઢાં ન ગમે તોડાં કદરૂપાં

થોડી વાર પછી સૌને શૂરાતન ચડ્યું. ગભરાટ અને ફફટ તેમણે ખંખેરી નાખ્યો. બરછી અને ફુલ્લી લઈને બધા જણા મંડી પડ્યા. આઠપગાના જબરજસ્ત અજગર જેવડા પગ તેઓ કાપવા લાગ્યા. એક ધા ને બે કટકા ! તૂતક પર લોહીની નીકી વહી. પહેલાં તો આઠપગો વિક્ર્યો અને વધુ ઝનૂની બન્યો, પણ છેવટે તેના આઠેય પગ કચાઈ ગયા. કારમી વેદના અનુભવતો તે દરિયામાં જઈ પડ્યો. આસમાની રંજના પાણીને લાલધૂમ બનેલું જોઈ નીડર ખલાસીઓને પણ કમકમા છૂટયા, પરંતુ જન બચી તો લાખો પાયે ! યુરોપ પહોંચીને તેમણે સંત થોમસની જાત્રા કરી એટલું જ નહિ, પણ તેમના અનુભવને વર્ણવતું રંગીન ચિત્ર સંત થોમસના દેવળમાં મૂકાવ્યું. આજે પણ તે ચિત્ર મોજૂદ છે. દેવળની મુલાકાતે આવતા લોકોને થાય

છે કે ખરેખર જહજ કરતાં મોટા આઠપગા સમુદ્રમાં વસતા હશે ? શું તેઓ આટલા બધા ખતરનાક અને ભયાનક હશે ?

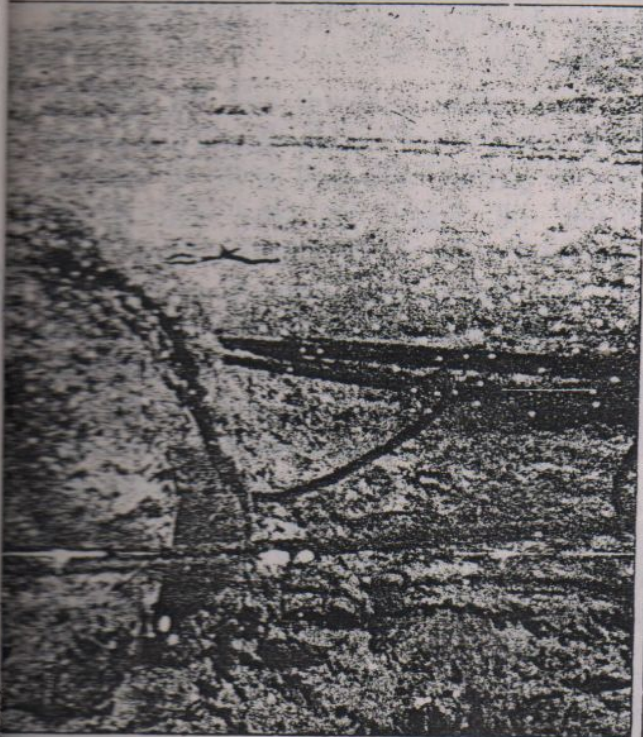
ના, બિલકુલ નહિ. દંતકથાને કારણે આઠપગો બિચારો નાહકનો બદનામ થયો છે. અમુક હદે દંતકથા સાચી હશે.



◆ આઠપગાને દરેક પગે ૨૪૦ ભીંગડાં હોય છે. ૨૦૦૨ના દરેકની જેમ તેમાં શૂન્યાવકાશ પેદા થાય, એટલે પછી શિકાર છટકી શકતો નથી

ખરી, પણ જહજને ગંજમાં જકડી શકે તેવા આઠપગા સમુદ્રના નિબળાતોને હજી મળ્યા નથી. નિબળાતોને જે આઠપગા મળ્યા છે તેઓ બિચારા શાંત અને રમતિયાળ છે. માણસ પર તેઓ કદી હુમલો કરના નથી, તો જહજનો ખાત્મો શી રીતે બોલાવવાના હતા ? હુમલો કરવાને બદલે તેઓ સંતાઈ જવાનું વધુ પસંદ કરે છે. સહેજ છંછેડે કે તરત નાસી છૂટે છે, કારણ કે હિંસા-ખોરી તેમને ગમતી જ નથી. મજની વાત તો એ કે તેમને પાળી શકાય છે. આપણા હાથમાં રહેલા ખોરાકનો કોળિયો તેઓ સહેજ પણ ઈજા કર્યા વગર ભરે છે. ક્યારેક બંધ મુશ્કેલીને કોળિયો હડપ કરે છે.

—તો પછી આઠપગા માટે આટલા બધા ગપગોળા કેમ ફેલાયા ? એક જ કારણ છે: બિચારાનો દેખાવ રૂપાળો નથી. ઊલટું, દીઠો ન ગમે તેવો કદરૂપો તે દેખાય છે. કુદરતે તેનું શરીર બનાવતી વખતે કૂર મજાક કરી છે. આઠપગાને તેણે માથું આપ્યું છે તેમજ ૮ પગ આપ્યા છે, પરંતુ તેનું ધડ બનાવ્યું જ નથી. માણસનું ધડ કાપી નાખી



તેના માથાને પરબાડું બેઉ પગ સાથે જોડી દો તો દેખાવ કેવો લાગે ? વિચિત્ર અને વિકૃત લાગે કે નહિ ? આઠપગાની શરીરરચના એટલે જ બગડી ગઈ છે. કુદરતે પતકોળા જેવા તેના માથાને આઠ પગ જોડી દીધા છે, માટે તે બિહામણો દેખાય છે. નિર્દોષ હોવા છતાં ખતરનાક જણાય છે.

આઠપગો તેના પગનો ઉપયોગ હાથ તરીકે જ કરે છે. પગ અજગર જેવા છે, એટલે તે દરેક પ્રાણીને અજગર જેવો ભરડો પણ લઈ શકે છે. આ કારણસર લોકો તેને કાતિલ માને છે, પરંતુ વાત સાચી નથી. આઠપગો તેના પગને ફક્ત લપેટી જાણે છે. અજગરની માફક ભીસ લઈ શિકારને ગૂંજળાવતા તેને આવડતું નથી. વળી કેટલાક

લોકો આઠપગાનાં ભીંગડાંને ઝેરી ગણે છે અને તેના વાટે તેજબ છૂટતો હોય એવું માને છે, પરંતુ એ માન્યતા પણ ખરી નથી. આઠપગાને માછલીઘરમાં કે ચિત્રમાં જોશો તો દરેક પગે



◆ આઠપગો રંગ બદલવામાં હોશિયાર છે, એટલે દુશ્મનને જલદી દેખાતો નથી.

રબ્બરના દણ જેવાં ભીંગડાં તરત દેખાશે. ભીંગડાં દબાય કે તરત શૂન્યાવકાશ પેદા થાય છે અને પ્રાણી ત્યાર બાદ છટકી શકતું નથી. રબ્બરના દણવાળું તીર ફેંકતી રમકડાની પિસ્તોલ કદી વાપરી છે ? સામેની ભીત પર એ તીર કેવું ચોંટી જાય છે ? ચોંટવાનું કારણ તેમાંનો શૂન્યાવકાશ છે. બરાબર એ જ રીતે આઠપગાનાં સંખ્યાબંધ ભીંગડાં શિકારને બાઝે છે. દરેક પગે ૨૪૦ ભીંગડાં હોય છે, માટે કુલ સંખ્યા ૧,૮૨૦ થઈ. શિકારની પછી તાકાત છે કે છટકી શકે ? સવાલ જ નથી. પરંતુ ભીંગડાં દ્વારા આઠપગો શિકારની ચામડીમાં તેજબ રેડે છે અથવા તેનું લોહી ચૂસે છે એવું માનતા નહિ. વળી આઠપગો ધારે તો જ તેનાં ભીંગડાં ચોંટે છે. દુશ્મનને બદલે દોસ્તને ભેટવાનું હોય ત્યારે એ શૂન્યાવકાશ પેદા થવા દેતો નથી. કેટલાક પ્રાણીશોખીનો એટલે જ તેને કૂતરાની જેમ પાળે છે. લોકોને મનોરંજન આપવા તેની જોડે કુસ્તી પણ કરે છે. આનો મતલબ એ કે આઠપગાને ખૂની તેમજ ખતરનાક પ્રાણી કહેનારાં માણસો ફક્ત ગપગોળા હાંકે છે.

જો કે બધા આઠપગા સાવ નિર્દોષ હોતા નથી. સમુદ્રમાં તેમની ૧૫૦ જાતો થાય છે. આમાં વાદળી રંગની પદ્મી માથે

બાંધી હોય તેવા પ્રકારના આઠપગા બહુ ઝેરી હોય છે. આ જાતનો ટચૂકડો આઠપગો ફક્ત ૪ થી ૬ ઈંચ લાંબા પગ ધરાવે છે, પરંતુ એક બચકામાં તે એટલું બધું ઝેર ઓકે છે કે સાત માણસોએ સ્વર્ગની ટિકિટ સામટી કપાવવાનો વારો આવે ! દરેક જાતના આઠપગાની જેમ તેને પણ ચાંચ હોય છે. આ ચાંચ દ્વારા બટકું ભરીને તે ઝેર આપે છે. માણસને તે કરડે તો શરૂઆતમાં લગીરે પીડા થતી નથી. થોડા કલાક પછી મોઢું સૂકાવા માંડે છે. ગળું ફૂલી જાય છે, ઊલટી થાય છે તેમજ અંધાપો આવે છે. છેલ્લે પંદાઘાત લાગે છે અને માણસનું ખરાબ રીતે મૃત્યુ નીપજે છે. આ ઝેરી તથા જીવલેણ આઠપગાના ત્રણ શિકાર ઓસ્ટ્રેલિયામાં નોંધાયેલા છે. સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૪માં

એક મરજીવાને તેણે બચકું ભર્યું ત્યારે બે કલાક પછી એ કમનસીબ ડૂબકીમારનું 'રામ નામ સત્ય હૈ' થઈ ગયું હતું. ૧૯૬૮માં એવા જ બે કિસ્સા બન્યા ત્યારે ઝેરી આઠપગાની અડકેટે

ચડેલા બે તરવૈયાની ૮૦ મિનિટ બાદ સ્મશાનયાત્રા નીકળી હતી.

સમુદ્રમાં ઝેરીલા આઠપગાની વસ્તી બહુ ઓછી છે. બાકી તો મોટા ભાગના આઠપગા બીકણ કોસ્ટી કે શરમાળ હોય છે. ડૂબકીમાર સામો આવે તો તેનું મોં જોવા પણ રોકાતા નથી. રોકેટની જેમ તરત નાસી છૂટે છે. આઠપગાની ગતિમાં ખરેખર રોકેટનો જ સિદ્ધાંત રહેલો છે. એક દિશામાં રોકેટનો ગરમ વાયુ બળપૂર્વક ફેંકાય, એટલે રોકેટ બીજી (વિરુદ્ધ) દિશામાં ગતિ કરે છે. આને ન્યૂટનનો સિદ્ધાંત કહે તો પણ ચાલે. આઠપગો વાયુને બદલે પાણીને જોશપૂર્વક બહાર ધકેલે છે, માટે તેને આગળ તરફ ધક્કો મળે છે. પહેલાં તે ચૂઈ જેવા કાણા વાટે પાણીને શરીરમાં ભરે છે, ત્યાર બાદ પાછળ તેની પિચકારી ફેંકે છે. આ પિચકારીના જોરે તે ૬ થી ૮ કીટનું અંતર કાપી નાખે છે અને પછી ફરી વખત પિચકારી કાઢે છે. કોઈ તેને ધક્કા મારતું હોય તેમ ઝાટકાભેર તે આગળ વધે છે, પણ રખે એવું માનતા કે રોકેટના વેગે જ તે પ્રવાસ કરતો હશે. શરીરમાં પાણી ભરવાનું, બહાર

અનુસંધાન ૧૮ મે પાને

માણસોના ખુરશી: ખુરશીમાં માણસો

જી. એમ. પુટાહિન

આ મજેદાર રમતનું
નામ છે લેપ સીટ, જેમાં
દરેક ખેલાડી તેની
આગળના ખેલાડી માટે
ખુરશી બને છે. રમત
સહેલી નથી, છતાં તેનો
વિક્રમો તૂટ્યા જ કરે છે

અહીં બતાવેલો ફોટોગ્રાફ જોયો ? નાના-મોટા કેટલાય
જણા ખુરશીમાં બેઠા હોય એ રીતે ગોઠવાયા છે, પરંતુ
ખુરશી ક્યાંય દેખાતી નથી. ખુરશી છે જ નહિ, એટલે
દેખાય શેની ? આ રમતમાં દરેક જણ તેની આગલી વ્યક્તિ
માટે ખુરશી બને છે અને પાછળની વ્યક્તિ તેના માટે
ખુરશી બને છે.

‘સફરી’ના ગયા અંકમાં કહ્યું તેમ દર વર્ષે ત્રણ-ચાર
નવી રમતો શોધાતી રહે છે. આ લેપ સીટ કહેવાતી રમત
પણ તાજેતરમાં શોધાઈ છે એટલું જ નહિ, બલકે તેની
કોઈક પણ યોજવામાં આવે છે. વધુમાં વધુ કેટલા જણા

મિત્રો પહેલાં તો એકબીજાને ખભો અડકાડીને ઊભા રહે
છે; ત્યાર બાદ વ્હીસલ વાગે, એટલે જમણી તરફ ફરી
જાય છે. બીજી વ્હીસલ સંભળાય ત્યારે ઉળવે ઉળવે
તેઓ જાણે ખુરશીમાં બેસતા હોય એ રીતે નીચે ઝૂકે છે.
સૌએ લગભગ સામટા જ બેસવું જોઈએ. એકાદ જણ
ઉતાવળ કરી નાખે તો તેની પાછળના દોસ્તારનું બેલેન્સ
રહેતું નથી અને સર્કલ રચાતું નથી. આખી ટીમ ગબડી
પડે છે. પરંતુ લેપ સીટ પૂરું થાય ત્યારે દૈશ્ય ખરેખર
જોવાલાયક હોય છે. બહુ વિચિત્ર દેખાવ બને છે, કેમ કે
ખુરશી વગર બધા ખુરશીમાં બેઠા હોય એવું લાગે છે.

એકબીજાના ટેકે બેસી શકે તેના
મુશ્કેલી ધાય છે. પિકનિક વખતે
પચ્ચીસ-પચાસ મિત્રો ભેગા મળો
ત્યારે તમે પણ લેપ સીટનો ખેલ
કરી જોજો, પણ તેમાં એક શરત છે :
આગળના દોસ્તારને ગલીપચી
કરવાની નહિ. ભૂલેચૂકે કરી તો
ગજપાનાં પત્તાની જેમ આખું સર્કલ
તૂટી પડ્યું સમજવાનું ! એકસામટા
બધા જણા ભોંયભેગા !

લેપ સીટનો ખેલ શી રીતે રમાય
તે સમજી લો. એક વર્તુળમાં બધા

◆ કેનેડામાં મે ૧૪, ૧૯૭૮ના દિવસે લેપ સીટની રમત વખતે કુલ ૩,૩૮૪ જણા
એકમેકના ખોળામાં બુસી ગયા હતા. વર્તુળ કેટલું બધું મોટું બન્યું તે જુઓ !



ખેલ પૂરો થયા પછીયે સૌએ હળવે હળવે ઊભા થવું જોઈએ, નહિતર પાછા જમીનદોસ્ત !

પરંતુ ઘણી સ્પર્ધામાં ટીમના સભ્યો ઊભા થાય એ પહેલાં તેમણે આખા સર્કલને પૂરો ૧ આંટો ફેરવવું પડે છે. આ માટે તેઓ પોતાનો ડાબો પગ અને પછી જમણો પગ તાલબદ્ધ રીતે આગળ કરે છે. ધીમે ધીમે આખું સર્કલ ફરતું જાય છે. જાણે રાક્ષસી કાનખજૂરો ચાલ્યો !

લેપ સીટનું મોટામાં મોટું વર્તુળ કેટલા જણાએ બનાવ્યું તે ખબર છે ?

કેનેડામાં મે ૧૪, ૧૯૭૮ના દિવસે ૩,૩૯૪ શોખીનો

એક વિશ્વ-વિક્રમ સ્થાપવા માટે ભેગા થયા અને પરસ્પર ખોળામાં બેસી ગયા. પરંતુ ફક્ત ૬૦ સેકન્ડ માટે જ તેઓ બેસી શક્યા, કારણ કે એક ટીમનીએ તેની આગળના બીજા દોસ્તારને ગતીપચી કરી. તરત જ આખું વર્તુળ કડકભૂસ થઈ ગયું. આ વિક્રમને માન્ય તો રખાયો, પણ ત્યાર પછી એવો વિક્રમ બન્યો કે જેને હજી સુધી તોડી શકાયો નથી.

જાપાનમાં નિસાન મોટરનું કારખાનું છે, જેમાં ૧૦,૩૨૩ કારીગરો દિવસ રાત કામ કરે છે. આ બધા કારીગરોએ ઓક્ટોબર ૨૩, ૧૯૮૨ ના દિવસે કોમાઝવા નામના સ્ટેડિયમમાં જંગી વર્તુળ બનાવ્યું; ત્યાર પછી વ્હીસલના એક જ સંકેતે તેઓ બેસી ગયા અને નવો વિશ્વવિક્રમ સ્થપાઈ ગયો ! એકાદ જણે ખોટી ઉતાવળ કરી હોત કે બેસવામાં વિલંબ પણ કર્યો હોત તો કેવી ફિયાસ્કો થાત તે કલ્પી જુઓ ! પરંતુ સફળ વર્તુળ રચવા માટે દિવસો સુધી કારીગરોને તાલીમ અપાઈ હતી.

આ રમત પહેલીવહેલી કોને સૂઝી હશે ?

અમેરિકાના સાન ફ્રાન્સિસ્કો શહેરમાં 'ધ ન્યુ ગેઈમ્સ ફાઉન્ડેશન' નામની સંસ્થા છે. બાળકો માટે (અને પુખ્ત

વયના લોકો માટે પણ) અવનવી રમતો તે શોધ્યા કરે છે. જૂની રમતો ફરી ફરીને રમવાનું તો કોને ગમે ? આથી 'ધ ન્યુ ગેઈમ્સ ફાઉન્ડેશન' પ્રાચીનકાળના ખેલ અને ક્રીડા શોધી કાઢે છે. ઈતિહાસનો કશોક પ્રસંગ મળી આવે તો તેને પણ રમતનું સ્વરૂપ આપી દે છે. લેપ સીટનો ખેલ પણ એ જ રીતે શોધી કાઢવામાં આવ્યો છે.

વાત એમ બની કે વર્ષો પહેલાં ઓસ્ટ્રિયા દેશની મહારાણી યુજિને પોતાના લશ્કરને મોરચે લડવા મોકલ્યું હતું. ચોમાસાનો સમય હતો અને લડાઈ ખેતરોમાં ચાલતી હતી. ગાણી અને કાદવ સિવાય ત્યાં કશું જ ન હતું.

યુજિનને થયું કે આવા રણમેદાન-માં દિવસોના દિવસ લડતા સૈનિકો આરામ શી રીતે કરતા હશે ? રાત્રે યુદ્ધ બંધ રહે ત્યારે એ લોકો ક્યાં સૂતા હશે ? આ સવાલ તેણે સેનાપતિને પૂછાવ્યો. સેનાપતિ એ જવાબ મોકલ્યો કે, 'ચિંતા કરશો નહિ ! આઠ આઠ સૈનિકો એક-બીજાના ઘૂંટણ પર બેસીને આરામ કરી લે છે, માટે પાણી અને ચીખલ-વાળી જમીન પર



◆ આપણને તો ક્રિકેટ રમવા મળે એટલે બીજું કશું ન જોઈએ, પરંતુ ઘણા દેશોનાં બાળકોને નવા ખેલ મળે તો જ ગમ્મત આવે છે. સહી બાળકો ભેગા મોટેરાં લેપ સીટની રમતમાં એકદમ તલલીન થઈ ગયાં છે

સૂવાનો પ્રશ્ન જ રહેતો નથી.' મહારાણી યુજિનને એ વખતે તો કશું ન સમજાયું પણ યુદ્ધ પૂરું થયા પછી સૈનિકોએ રાજમહેલના યોગાનમાં લેપ સીટનો ક્રીમિયો બતાવ્યો ત્યારે તે નવાઈ પામી ગઈ. આ રીતે બહુ આરામ-પૂર્વક બેસી શકાય અને લાંબી પણ શકાય એવું તેણે પહેલીવાર જાણ્યું. લેપ સીટનો નવો ક્રીમિયો લડાવનાર પોતાના બુદ્ધિશાળી સૈનિકોને તેણે ઈનામ વડે માલામાલ કરી દીધા.

માલમાલ થવા માટે નહિ, પણ ફક્ત મજા કરવા માટે પાટી કે પિકનિક દરમ્યાન આઠ-દસ મિત્રો ભેગા મળીને લેપ સીટનું વર્તુળ રચી જુઓ -- પરંતુ એકેય ટીમનીને તેમાં સામેલ કરતા નહિ !

સાક્ષાત્

૫૮ વર્ષથી સરકારું ભૂતિયું જહાજ!

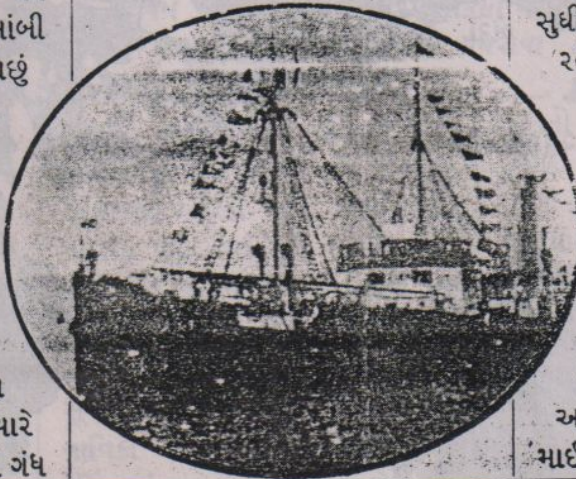
◆ દિગંજિટ ત્યાજ ◆

આ ભૂતિયા જહાજનું નામ છે 'બેકિમો'. એકેય
ખલાસી તેના પર નથી, છતાં ૫૮ વર્ષ થયે તે
સમુદ્ર પર એકલું હંકારે છે અને નાસતું કરે છે

ના, સાચેસાચ ભૂત બનેલા જહાજની
અહીં વાત નથી. માણસનું કદી ભૂત
ન હોય તો જહાજનું તે વળી શી
રહે ભૂત બનવાનું હતું? આમ છતાં
'બેકિમો' નામના જહાજનો કિસ્સો
બહુ વિચિત્ર છે. માની ન શકાય તેવો
વિસ્મયકારક છે. બરાબર ૫૮ વર્ષ
એવા ઉત્તર ધ્રુવના સમુદ્રમાં લાંબી
સફરે ઉપડેલું 'બેકિમો' હજી પાછું
ફરું નથી. આજ દિન સુધી તેનો
પ્રવાસ ચાલુ છે. કોઈ ખલાસી
તેના પર નથી, છતાં 'બેકિમો'
હંકારે છે. ક્યારેક બીજા
જહાજના નાવિકો તેને દૂર
ભિતિજે જુએ છે અને તેના
માલિકોને સમાચાર પહોંચાડે
છે. પરંતુ 'બેકિમો'ને કબજે લેવા
માટે ટુકડી મોકલવામાં આવે ત્યારે
જહાજ ત્યાં હોય જ નહિ. ટુકડીની ગંધ

જાણે કે પારખી ગયું હોય એમ તે
પોબારા ભાણી જાય છે. અઠાવન વર્ષ
થયે આવું બનતું રહ્યું છે, એટલે
સાગરખેડુ નાવિકો તેને ભૂત ગણે
તેમાં શી નવાઈ?

૫૮ વર્ષ પહેલાં 'બેકિમો' ૧,૩૦૦



ટનનું નવુંનકોર પોલાદી જહાજ
હતું. હડસન બેંક કંપનીનો વાવડો
તેના પર ફરકતો હતો. આ કંપની
'બેકિમો'નો ઉપયોગ રૂઆંટીદાર
ચામડાં લાવવા માટે કરતી હતી.
કેનેડાની ઉત્તરે વસતા એસ્કિમો
લોકોએ રીછ અને સીલ પ્રાણીનો
શિકાર કરીને જે ચામડાં મેળવ્યાં
હોય તે ખરીદી લેવાતાં હતાં; ત્યાર
બાદ કેનેડામાં તથા અમેરિકામાં તે
મોઢા ભાવે વેચી દેવાતાં હતાં. આ
માટે જહાજ કેનેડાની ઉત્તરે બરફ વડે
ઘેરાયેલા સમુદ્રમાં હંકારવું પડતું
હતું. હિમઝંઝાવાત અને હિમ-
ટેકરીનો વારંવાર સામનો કરવો
પડતો હતો. પરિણામે ઇજનેરોએ
તેના બાંધકામમાં મજબૂત પોલાદ
વાપર્યું હતું. મોરાથી સુકાન લગી
તેને એકદમ ખડતલ બનાવ્યું હતું.

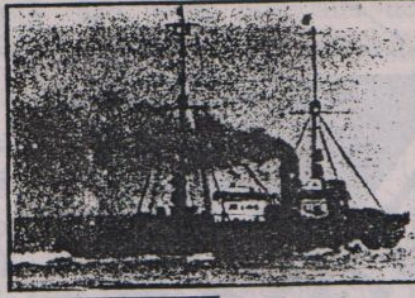
કેનેડાનો નકશો પાછળના પાને
જુઓ. આ દેશની પશ્ચિમે બોરેગનો
સમુદ્ર અને ઉત્તરે બોર્ટન સમુદ્ર
છે. સામાન્ય રીતે બોર્ટન સમુદ્રમાં
માલવાહક જહાજો હંકારતાં નથી,
કેન કે દરિયો એવિંતો થીજી જાય
તો બરફનું દબાણ જહાજને ભીંસી
નાખે. ઇંગ્લીશ જેમ તોડી નાખે.
પાણી કરતાં બરફ જરા વધુ જંગમ
રોકે છે, માટે જહાજ ચઢાવવા બચર
રહે નહિ. જહાજ મજબૂત હોય તો
પણ ઠંડી દૂર ન થાય અને બરફ ન
પીગળે ત્યાં સુધી છૂટકારો નબો
નહિ. ક્યારેક તો ચાર-પાંચ માહિના
સુધી બરફના કેદખાનામાં મુકાઈ
રહેવાનો તારો ગાળે.

પરંતુ 'બેકિમો' જહાજ તો
કપરા સંજોગો વચ્ચે હંકારવા
માટે જ બન્યું હતું. નાવિકો
પણ એવા જ ખડતલ અને
બહાદુર હતા. ઠંડી, પવન,
હિમઝંઝાવાત વગેરે મુસી-
બતો સામે ટક્કર લઈ
જાણતા હતા. બાકી તો ભેંકાર
અને ભયજનક સમુદ્રમાં ૨,૦૦૦
માઈલ લાંબો પ્રવાસ ખેડવાનું કોને

ઝમે ? દિવસોના દિવસો એકાંતમાં ગુજારવાની સજા પણ કોણ ભોગવે ? આજુબાજુ સેકડે નહિ, હજારો માઈલના વિસ્તારમાં બીજું એકેય જહાજ હંકારતું ન હોય ત્યારે ખરેખર એકલું લાગે અને ભૂલેયુકે ખોરાક, પાણી કે બળતાણનો પુરવઠો ખૂટી પડ્યો તો મર્યા જ સમજવાનું ! જો કે હડસન બેંક કંપનીએ તેનાં જહાજો માટે રસ્તામાં વચ્ચે વચ્ચે પુરવઠાના ડેપો સ્થાપ્યા હતા.

જુલાઈ ૬, ૧૯૩૧ના દિવસે 'બેકિમો' જહાજે કેનેડાના વાનકુવર બંદરમાં તેનું લંગર ઉપાડ્યું. જહાજના કપ્તાન જહોન કોર્નેલ અને ૩૬ નાવિકો પોતાની ડ્યુટી પર લાગી ગયા. અનેક મહિનાનો કપરો અને ત્રાસદાયક પ્રવાસ ખેડવા માટે તૈયાર થઈ ગયા. આ તેમની પહેલી સફર ન હતી. 'બેકિમો'માં હંકારીને કેટલીયે વખત તેમણે બોર્ડે સમુદ્રને ખેડી નાખ્યો હતો. કપ્તાનને કે નાવિકોને શી ખબર કે આજે તેમણે છેલ્લીવાર 'બેકિમો'માં હંકારવાનું છે ?

અહીં નકશા વડે બતાવ્યું છે તેમ



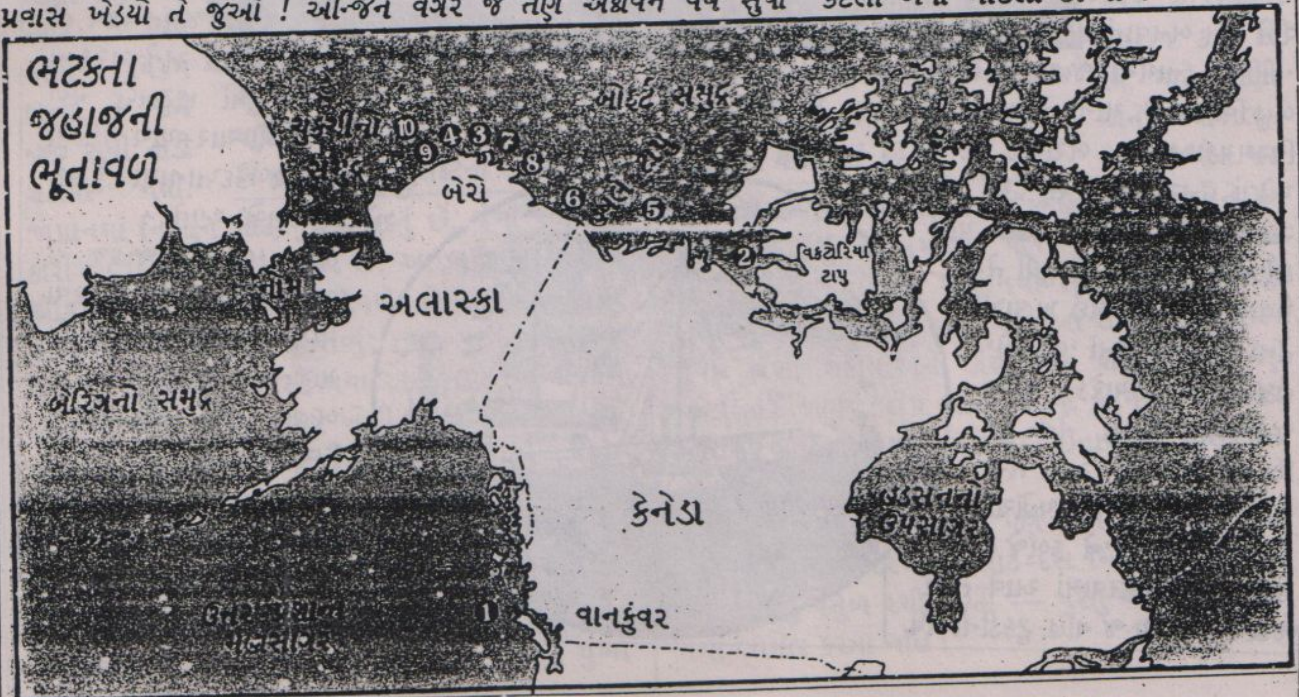
**‘બેકિમો’એ લંગર તો ઉપાડ્યું,
પણ તેના નાવિકોને શું ખબર
કે આજે તેમણે જહાજમાં
છેલ્લી જ વાર હંકારવાનું છે ?**

પહેલાં તો ઉત્તર પ્રશાન્ત મહા-સાગરમાં 'બેકિમો' આગળ વધ્યું જહાજમાં ખોરાક, પાણી, દવાદરૂ વગેરેનો ભરથક પુરવઠો હતો. કેટલોક પુરવઠો તેણે જુદા જુદા ડેપો-માં ઉતારતા જવાનું હતું, જેથી પાછા ફરતી વખતે એ બધું કામ લાગે. અલાસ્કાની ભૂશિર વટાવતું જહાજ બેરિંગ સમુદ્રમાં દાખલ થયું. બેરિંગનો સમુદ્ર અમેરિકાને તથા રશિયાને જુદા પાડે છે, એ તો જાણો છો કે નહિ ? વર્ષના ૬ મહિના સુધી

તેનાં પાણી થીજેલાં રહે છે, કેમ કે સૂર્યનાં દર્શન થતાં જ નથી. સાતમે મહિને દિવસ ઊગે છે. ક્ષિતિજ પર સૂર્ય ઊગે ચડે છે; ત્યાર બાદ નીચે ઢળે છે; ત્યાર બાદ આથમ્યા વગર પાછો ઊગે ચડે છે. આમ ચોવીસ કલાકનો દિવસ લાગલગાટ ૬ મહિના સુધી પૂરો થતો નથી.

‘બેકિમો’ પણ લાંબા દિવસના અજવાળા વચ્ચે હંકારતું રહ્યું. રાત ન થાય તો ઘણાને ઊંઘ આવે નહિ, ચેન પડે નહિ અને કશું ઝમે પણ નહિ. દિનચર્યા ખોરવાઈ જાય, એટલે કંટાળો ઉપજે. આમ છતાં કપ્તાન જહોન કોર્નેલ અને ૩૬ નાવિકો બહુ કસાયેલા હતા. ઝમે તેટલી મુસી-બતોને વેઠી શકે તેવા હતા. સહેજ પણ થાક્યા વગર તેઓ જહાજમાં ફરજ બજાવતા રહ્યા. પરોઢ જેવું વાતાવરણ એકદમ સૂનકાર હતું. ફક્ત જહાજનો મોરો પાણીને કાપે તેનો અવાજ સંભળાતો હતો. ક્યારેક વ્હેલ તેમજ સીલ જેવાં પ્રાણી સપાટી પર ડોકતાં હતાં અને બરફવાળા કાંઠે સફેદ રીંછ જોવા મળતાં હતાં.

◆ આ નકશામાં 1,2,3,4 વગેરે નંબરો જોયા ? ‘બેકિમો’ જહાજ વાનકુવર(નં.1)થી રવાના થયું હતું અને છેલ્લી વાર નં. 10 પાસે દેખાયું હતું. નં. 4 પાસે નાવિકો તેને છોડી ગયા પછી જહાજે કેટલો લાંબો પ્રવાસ ખેડ્યો તે જુઓ ! એન્જિન વગર જ તેણે અઘ્ધવન વર્ષ સુધી કેટલા બધા માઈલો કાપ્યા !



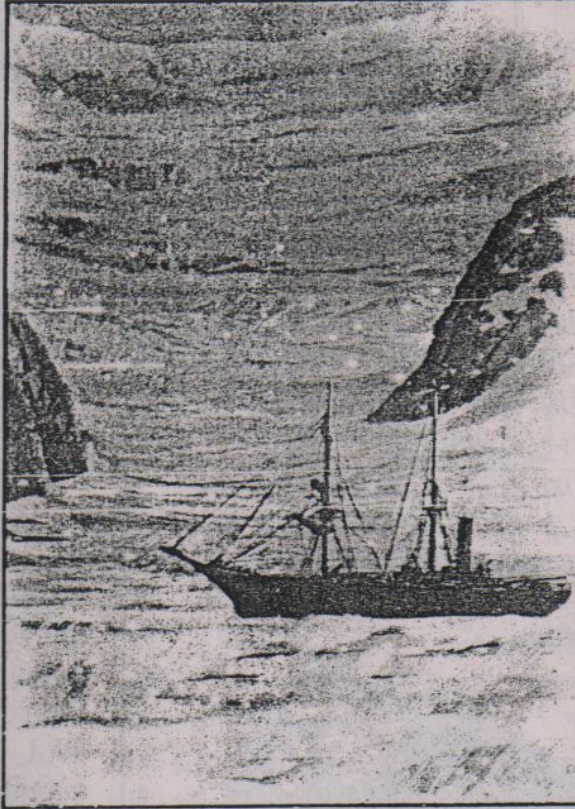
સફર આગળ ચાલી તેમ કાંઠા પર એસ્કિમો લોકો પણ દેખાવા લાગ્યા. 'બેકિમો'ની તો તેઓ વાટ જ જોતા હતા. જાતજાતનાં રૂઆંટીદાર પ્રાણીનો શિકાર કર્યો પછી તેમણે ખાલનો કમલો ખડકયો હતો. આ ખાલ તેઓ દર વર્ષે 'બેકિમો' જહાજના માલિકને વેચતા હતા. બદલામાં ઉપયોગી ચીજો મેળવતા હતા. પૈસાને તો એસ્કિમો લોકો શું કરે ? બહિષ્કાર એકાંત પ્રદેશમાં બજાર જ ન હોય તો પૈસા વાપરે ક્યાં ? એસ્કિમો લોકોની વસાહત જ્યાં દેખાઈ ત્યાં જહાજ કોર્નવેલે તેનું જહાજ ઊભું રાખ્યું અને રૂઆંટીદાર ચામડાં ભરી લીધાં. અમેરિકામાં દરેક ચામડાનાં સેકડે ડોલર ઉપ-જવાના હતા, પરંતુ એસ્કિમો લોકોને તો બિસ્કિટ, પનીર, ચીઝ, બૂટ, દવાદારૂ, ઈંડાં, મૂકે મેવો વગેરે ચીજો મળે એટલે ખુશ !

કેટલાક દિવસ પછી કુચીનો સમુદ્ર પાર કરીને 'બેકિમો'એ પૂર્વ દિશા પકડી. બોર્ડ સમુદ્રમાં તે પ્રવેશ્યું. દરમ્યાન નાવિકો તો મુલાયમ રૂઆંટીનાં ચામડાં તેમાં ભરતા જ ચલાવકોરિયા ટાપુ પહોંચતા સુધીમાં આખું જહાજ માલ વડે લદાઈ ગયું.

આ જગ્યા નકશામાં નં. 2 તરીકે દેખાઈ છે) કપ્તાન જહાજ કોર્નવેલને લાગ્યું કે વધુ ચામડાં સમાશે નહિ, એટલે તેણે 'બેકિમો'ને પાછું વાળ્યું. હવે આવનાર વર્ષ પાછા અવાય ત્યારે ખરૂં. અત્યારે તો શિયાળો બેસતા પહેલાં ઝટપટ બેરિંગનો સમુદ્ર ઓળંગી નાખવો જોઈએ, કેમ કે સમુદ્ર ધીજવા માટે તો 'બેકિમો' હંકારી જ શકે નહિ. બરફ વચ્ચે કેદ થઈને ૬ માસ લાંબી રાત ગુજારવાનો સમય આવે. કડકડતી ઠંડીમાં અને બરફના

તોફાનમાં રહેવું કઈ બચ્ચાનો ખેલ નથી. રાત જાણે પૂરી જ ન થાય તેવા અંધારા તેમજ એકાંત મુલકમાં ૬ મહિના તો શું, ૬ દિવસ પણ ગાળવા મુશ્કેલ ! આમ છતાં 'બેકિમો' રસ્તામાં ક્યાંક ખોટકાઈ પડે અને

એસ્કિમોની વસાહતો જ્યાં
દેખાઈ ત્યાં કપ્તાને જહાજ
ઊભું રાખ્યું અને રૂઆંટીદાર
ચામડાં તેમાં ભરી લીધાં



◆ શિયાળો તે વર્ષે જરા વહેલો બેઠો. 'બેકિમો'ની ચારેબાજુ બરફ જામવા લાગ્યો. સફેદ ચાદર પથરાવા માંડી અને જહાજ તેમાં કેદ થઈ ગયું.

નદૂટકે ત્યાં શિયાળો વીતાવવો પડે તો હડસન બેંકનીએ ઘણી જગ્યાએ લાકડાની ઓરડી બાંધી રાખી હતી. ખોરાક પણ તેમાં મૂકી રાખ્યો હતો. 'બેકિમો' જહાજે વળતો પ્રવાસ શરૂ તો કર્યો, પણ તે વર્ષે શિયાળો જરા વહેલો બેઠો. ઓચિંતો ઠંડોગાર પવન સૂસવવા લાગ્યો, એટલે કપ્તાન તથા નાવિકો દ્રક્ષી ગયા. કપ્તાને તેની કૅબિનમાં ટાંગેલા કેલેન્ડર સામે જોયું.

તારીખ હજી ૩૦મી સપ્ટેમ્બર હતી. અજબ વાત ! અજબ નહિ, અજબ વાત ! શિયાળો તો ઓકટોબર મહિનાના અંતે બેસે; સમુદ્રમાં બરફ પણ ઓકટોબર મહિનાના અંતે જામવા માંડે—તો પછી આ વર્ષે શિયાળો પૂરો ૧ મહિનો વહેલો કેમ આવ્યો ? કોર્નવેલ જેટલો બહાદુર હતો એટલા જ તેના નાવિકો હિંમતવાન હતા. સૌએ મન મનાવ્યું કે ઠંડા સૂસવાટા વહેલામોડા શમી

જશે અને સમુદ્ર પર બાઝવા માંડેલા બરફના પોપડ ફરી ઓગળી જશે. વાતાવરણ પાછું જેમનું તેમ થઈ જશે.

પરંતુ બંન્યું સાવ જુદું ! બીજે દિવસે એટલે કે કેલેન્ડરમાં ઓકટોબર ૧, ૧૮૩૧ના રોજ 'બેકિમો'ની ચારેબાજુ બરફ જામવા લાગ્યો. સફેદ ચાદર પથરાવા માંડી. માર્યા ધાર ! આ તો સાચે જ શિયાળાની શરૂઆત છે ! કપ્તાને જહાજનો વેગ એકદમ વધારી દીધો. હવે બરફ તોડીને હંકારવું પડે તેમ હતું, એટલે તેણે એન્જિન પૂરજોશમાં ચલાવવાનો હુકમ આપ્યો. જહાજે એ રીતે ઘણા આઈલ કાપી નાખ્યા. તૂતક પર સૌ નજર ખેંચીને જોતા રહ્યા કે આગળ ક્યાંય ખુલ્લો સમુદ્ર છે કે નહિ. દરમ્યાન ઠંડી તો તેનું કામ કરતી રહી. સપાટીનો બરફ વધુ જાડો

બનતો ગયો. છેવટે જહાજ તેમાં ફસાઈ પડ્યું. કાયમ માટે તેને બ્રેક લાગી ગઈ. એન્જિન ગમે તેટલું બળવાન હોય, પરંતુ બરફની રાક્ષસી પાટો રસ્તો જ ન આપે તો જહાજ આગળ કેમ ચાલે ? એ તો કીક, પણ વખત જતાં પ્રોપેલર પણ થીજેલા બરફમાં કેદ થઈ ગયું. બ્રાકી હોય તેમ હિંમતવર્ધી શરૂ થઈ.

કપ્તાને લમણે લથ દીધો. હવે શું

કરવું? કપ્તાન બિચારો કશું જ કરી શકે તેમ ન હતો. બધા નાવિકો ભેગો તે પાણ કેબિનમાં પુરાઈ રહ્યો, પાણ ત્યાં તો બરફ જાજને ચોતરફ એવું તો ભીસમા લીધું કે સૌ હચમચી ઊઠ્યા. લાખો ટન બરફના દબાણનું પૂછવું શું? પોલાદી જાજને પાણ તે કયાંય છુંદી નાખે! કપ્તાનને લાગ્યું કે ‘બેકિમો’ પર રહેવામાં તેની અને નાવિકોની સલામતી નથી. અત્યારે તેઓ બેરો નામના ગામડાના કાંઠે હતા. (જુઓ, નકશામાં નં.૬) પચ્ચીસેક એસ્કિમો કુટુંબો માંડ ત્યાં વસતાં હશે, પરંતુ હડસન બં કંપનીનું એક ખોરડું પાણ બેરોમાં હતું. દરિયો સાવ થીજેલો હતો, માટે કપ્તાન સહિત ૩૭ જણા બરફ પર અડધો માઈલ ચાલતા જ નીકળી પડ્યા. તોફાની હિમવર્ષામાં અડધો માઈલનું અંતર કાપતા તેમને કલાકો લાગ્યા. બેરો પહોંચીને ખોરડામાં ધૂસ્યા ત્યારે સૌએ નિરાંતનો દમ ખેંચ્યો. હાશ! ‘બેકિમો’નું જે થવાનું

કુદરત જાણે કે કપ્તાન સહિત બધા જ નાવિકોને ભગાડી મૂકી તેમનું જાજ આંચકી લેવા માગતી હતી.

હોય તે ધાય; આપણે તો બચ્યા! સૌએ માની લીધું કે અહીં તેઓ પહોંચ્યા ત્યાં સુધીમાં જાજનો કચ્ચરધાણ વળી ગયો હશે. જાજ સલામત રહે તેવો ચાન્સ જ ન હતો.

હવે ચમત્કારોની શરૂઆત થઈ. માની ન શકાય તેવા ચમત્કારિક બનાવો એક પછી એક શરૂ થયા. કપ્તાન જાજને કોર્નવેલે સવારે ઊઠીને બારી ખોલી. સમુદ્ર તરફ નજર કરી તો બરફ ગાયબ! અમુક મોટા ચોસલા તરતા હતા. બાકી તો ચારેકોર પાણી હતું.

—અને દૂર કિતિજે પેલું કાળું ટપકું શેનું હતું? કપ્તાન અને માલમ (જાજનો દિશાશોધક) દોડતા બહાર નીકળ્યા. દૂરબીન વડે કિતિજ તરફ

◆ દરિયો સાવ થીજેલો હતો, માટે બરફ પર ચાલતા જ તેઓ હિમ તોફાન વચ્ચે બેરો કહેવાતા ગામની દિશામાં જવા નીકળી પડ્યા.



આંખો માંડી. ચોતારી! ‘બેકિમો’ હજી સલામત છે? બરફની ભીસમાં ચગદાઈ તે ડૂબ્યું નથી? આવું બને જ શી રીતે? ‘બેકિમો’ને તેઓ છોડી ગયા તે વખતે તો તેના ભુ ક્કા બોલવાની તૈયારી હતી. બરફનું દબાણ તેના પર વધ્યે જતું હતું. આ તો જાણે કુદરતે નાવિકોને ભગાડવા માટે નાટક કર્યું હોય એવું બન્યું! કુદરત જાણે કોર્નવેલ અને તેના સાથીદારો પાસેથી જાજને આંચકી લેવા માગતી હતી!

કેટલાક નાવિકો ઝટપટ એક હોડકું શોધીને તેમાં બેસી ગયા અને જાજ તરફ પૂરજોશમાં હલેસાં મારતા હંકાર્યા. મહાપરાણે જાજને પકડવામાં આવ્યું. ઈજનેરે તેનું એન્જિન સ્ટાર્ટ કર્યું, એટલે વારાફરતી બધા નાવિકો તેમાં ચડી બેઠા અને પ્રવાસ આગળ ચાલ્યો. પરંતુ રોબે ભરાયેલી કુદરત એમ કંઈ ‘બેકિમો’ —ને જતું કરે? સાત દિવસ તો ‘બેકિમો’ પશ્ચિમ દિશામાં આગળ વધતું રહ્યું, પાણ ત્યાર પછી (નકશામાં નં. 4 ના સ્થળે) વળી સમુદ્ર થીજી ગયો. આ વખતે બરફની પાટો જોશપૂર્વક ‘બેકિમો’ને ઘબવા લાગી. અજગરના ભરડામાં ફસાયેલા હરણની જેમ તે લાચાર થઈ ગયું. કોર્નવેલને લાગ્યું કે નસીબ કંઈ દર વખતે ચારી આપે નહિ. હવે ‘બેકિમો’નું મોત નક્કી છે. ગમે તેવો ચમત્કાર પાણ તેને ઉગારી શકે તેમ નથી, માટે વહેલી તકે જાજનો ત્યાગ કરવો જઈએ. અહીં નજીકમાં હડસન કંપનીનું ખોરડું ન હતું, એટલે તેણે વાયરલેસ દ્વારા મદદનો સંદેશો પ્રસારિત કર્યો. કંપનીએ તરત બચાવ માટે બે નાનાં વિમાનો મોકલ્યાં. હુડ ૨૨ નાવિકો તેમાં બેસી ૬૦૦ માઈલ દૂર અલાસ્કામાં નોમ કહેવાતા મુકામે જવા ઉપડી ગયા અને કપ્તાન સહિત ૧૫ નાવિકો જાજ પાસે તંબૂ બાંધીને ત્યાં રોકાઈ રહ્યા. આનું કારણ એ કે જાજને

મધદરિયે સાવ રેહું મૂકી શકાય નહિ. કોઈ વ્યક્તિ એ જાણજાને કબજે લે તો જાણજા એની માલિકીનું થયું ગણાય, માટે સૌએ ઘરે ચાલ્યા જવાનો પ્રશ્ન જ ન હતો.

આ રીતે કેટલાય દિવસો નીકળી ગયા. દરમ્યાન શિયાળાનો મિજાજ તો એવો ફટયો કે કહેવાની વાત નહિ. કલાકના ૭૦-૮૦ માઈલની ઝડપે ફૂંકતા વાવાઝોડામાં તેમનો કેનવાસ તંબૂ ક્યાંય ઊડી ગયો, એટલે વળી તેમણે હિમઝંઝવાતમાં ચાલતા ચાલતા કાંઠા તરફ જવું પડ્યું. જાણજા માંસલાં લાકડાં તેઓ કાંઠે ઊંચકી ગયા અને ત્યાં નવું ખોરું મહામહેનતે બાંધ્યું. જાણજા સતત નજરમાં રહે એ માટે તેમણે ઊંચી જમ્બા પસંદ કરી. અહીં બેઠાસે તેઓ વાંચતા અને વાતચીત કરતા બેસી રહ્યા. ખોરડાની બહાર જઈને નજર ફેંકવાની હિંમત કરે એ બીજા! બહાર હાડકાં ગાળી નાખે એવી ઠંડી હતી. જોરદાર પવન ચાલે હતો. હિમવર્ષાને લીધે વાતાવરણ ઢીંચું હતું. કપ્તાન જાહેન કોર્નવેલના દુર્ભાગ્યે તોફાન રોજેરોજ વધતું ચલ્યું. નાવિકો ભેગી તેનીયે ધીરજ ખૂટવા લાગી.

દોઢ મહિનો એમ જ વીત્યા પછી નવો ચમત્કાર બન્યો. નવેમ્બર ૨૪, ૧૯૪૫ના દિવસે છેલ્લી વખત લોકોને પોતાનું જોર દાખવ્યું અને ત્યાર બાદ વાતાવરણ એકાએક શાંત થઈ ગયું. રમખાંડો રોજ કોર્નવેલ બહાર નીકળ્યો. ૧૪ નાવિકો પણ સહન કરી શક્યા નહોતા બહાર આવ્યા. જુએ છે તો બરફના ખુલ્લા પટને દેખાશે ૭૦ ફીટ ઊંચી ટેકરીની હારમાળા! દિવસો સુધી ચાલેલા લોકોને ભૂગોળ જ બદલી નાખી હતી. પરંતુ ‘બેકિમો’ ક્યાં? જરૂર તે ટેકરીની પછવાડે હોવું જોઈએ. કોર્નવેલ અને માલમ ઝટપટ ટેકરી પર ચડ્યા અને દૂરબીન માંડ્યું. ધીરજાવીને બેઠે એ સિતિજ તરફ જોયું



◆ કપ્તાન અને માલમ દોડતા બહાર નીકળ્યા અને દૂરબીન વડે સિતિજ તરફ નજર કરી

‘બેકિમો’ ત્યાં હોય જ નહિ, તો દેખાય શેનું? બધા જાણ સિતિજ તરફ દોડ્યા. ચારે દિશામાં ફર્લાંગો સુધી ફરી વળ્યા. ખરેખર જાણજા ક્યાંય ન હતું—તો પછી ક્યાં? બરફના સંક્રંજમાં ફસાયેલું ૧,૩૦૦ ટનનું જાણજા બિલકુલ ચસકી શકે તેમ ન હતું, એટલે તે જાય તો ક્યાં? જવા માટે ફક્ત સાગરપેટાળની દિશા તેના માટે ખુલ્લી હતી. આ વખતે કોર્નવેલને જરાય શંકા ન રહી સાચે જ ‘બેકિમો’ ટીનનાં ડબ્બાની માફક તૂટીફૂટીને ડૂબી ગયું હશે. દોઢ મહિના

સુધી ગમે તેટલું પોલાદી જાણજા પણ બરફનું દબાણ ખમી શકે નહિ.

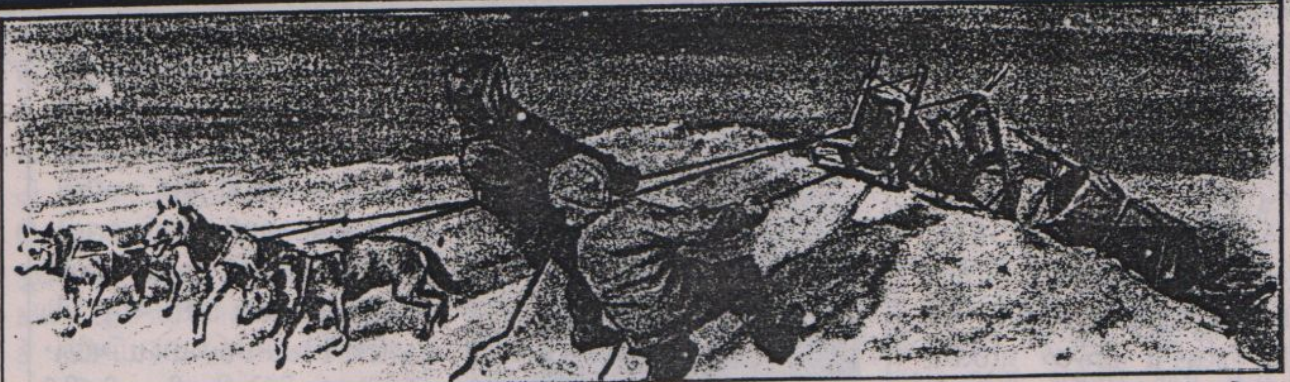
કપ્તાનને પોતાના જાણજા માટે અનહદ પ્રેમ હોય છે, એટલે કોર્નવેલનું મન ભાંગી પડ્યું. નાવિકો પણ આઘાત પામી ગયા. કલાકો નહિ, પણ દિવસો સુધી તેમણે ‘બેકિમો’ની તપાસ કરી. અંતે સૌ એકબીજાને સાંત્વન આપતા પાછા કાંઠે આવ્યા. કાંઠે વસ્તી ન હતી, પણ અલાસ્કાના ભીતરી પ્રદેશમાં જો એસ્કિમોનું ગામ મળી આવે તો ત્યાં પહોંચ્યા બાદ ફૂતરાગાડી મારફત નોમ ખાતે હડસન કંપનીને સંદેશો મોકલી શકાય તેમ હતો. કંપનીને સંદેશો મળે અને વિમાનો તેમને બચાવવા આવે ત્યાં સુધી ગામમાં આશરો લીધા વગર છૂટકો ન હતો.

રસ્તામાં જે પહેલું ગામ આવ્યું ત્યાં સૌએ ધામા નાખ્યા. કોર્નવેલે પોતાની આપવીતી ગામના એસ્કિમો લોકોને કહી, એટલે બીજે ગામ જતી ફૂતરાગાડીના ચાલકને તરત સંદેશો આપી દેવાયો. સંદેશો ક્યારે પહોંચે તે કોને ખબર! જો વાયરલેસનું મથક રસ્તામાં ક્યાંક આવે તો કંપનીને જાણ થતાં બહુ વાર લાગે નહિ. મોઢામોઢ સંદેશો દેવાનો થાય તો બે મહિના નક્કી સમજવાના!

જવાબની રાહ જોતા ૧૫ જાણ દિવસો ગણવા લાગ્યા. સાગરખેડુનું જીવન પણ કેવું અનિશ્ચિત હોય છે! એક તો મધદરિયે એકાંતમાં રહેવાનું

◆ ‘બેકિમો’ના ફસાયેલા નાવિકો ખોરડામાં વાંચતા અને વાતચીત કરતા બેસી રહ્યા.





◆ કૂતરાગાડીમાં 'બેકિમો' જહજનો બધો કિંમતી માલ નાખીને બાજુના ગામમાં હેમખેમ પહોંચાડી દેવાયો

અને તેમાંયે જો આફતના ભોગ બન્યા તો ક્રુટ અને યાતનાનો પાર નહિ. આ પંદર જણા ખરેખર કમ-નસીબ હતા, કારણ કે પ્રવાસે નીકળ્યા પછી એકાદ વર્ષ સુધી તેઓ ઘરભેગા થઈ શકે તેમ ન હતા.

એક દિવસ ગામના કેટલાક એસ્કિમો લોકો સમાચાર લાવ્યા. હડસન બે કંપનીના નહિ, પણ 'બેકિમો'ના સમાચાર ! આ જહજને તેમણે ૪૫ માઈલ દક્ષિણ-પશ્ચિમે જોયું હતું. કોર્નવેલ તો ડહાઈ ગયો. એસ્કિમોની વાત તેને માનવા જેવી ન લાગી. 'બેકિમો'ને તેણે છેલ્લી વાર બરફના સાણસામાં ચગદાતું જોયું હતું, એટલે તે સહીસલામત તરતું હોય જ નહિ. માનો કે તે હેમખેમ બચવા પામ્યું હોય તો ૪૫ માઈલનો પ્રવાસ તેણે શી રીતે ખેડ્યો ? અને તે પણ થીજેલા સમુદ્ર પર ? અને વળી એન્જિનની તાકાત વગર ?

પરંતુ એસ્કિમો લોકો ખોટું બોલે નહિ. ખોટું બોલવાની ટેવ સુધરેલા માણસોને હોય છે ! ખાઈ-પીને લહેર કરતા એસ્કિમો લોકો એવું બધું શીખ્યા જ નથી. કોર્નવેલ અને તેના નાવિકો તરત નીકળી પડ્યા. એસ્કિમો પાછળ દોરવાતાં લગભગ બે દિવસ સુધી તેઓ ચાલતા રહ્યા.

આ રહ્યું તેમનું વહાલું 'બેકિમો' જહજ ! ફરી પાછું તે બરફ વચ્ચે સલવાઈ પડ્યું છે. સૌનો આનંદ તથા ઉત્સાહ વધી ગયો. જાણે ગૂમ થયેલા ભાઈભાંડુનો પત્તો લાગ્યો હોય

એમ તેઓ હરખાઈ ઊઠ્યા. પરંતુ કોર્નવેલે જોયું કે તેઓ 'બેકિમો'નો કબજો લઈ શકે તેવા સંજોગો નથી. શિયાળો જામી રહ્યો છે, એટલે પાંચેક મહિના તો જહજ અહીં જેમનું તેમ

એસ્કિમો ટુકડીની નજરે ચડ્યું તે સાચુકલું 'બેકિમો' જહજ હતું કે પછી તેનું અવગતે ગયેલું ભૂત હતું ?

કેદ રહેવાનું છે. ઉનાળો બેસે ત્યાં સુધી આવા નિર્જન બર્ફસ્તાનમાં ટીગાયા કરવું પોસાય નહિ. આથી તણે જહજનો કિંમતી માલ ઉતરાવી દીધો. રૂઆંટીદાર ચામડાંનું મૂલ્ય લાખો ડોલર જેટલું હતું. આ માલ પાંચ મહિના દરમિયાન ગાયબ થઈ જાય તો કંપનીને જવાબ શું આપવો ? કૂતરાગાડી પર બધો માલ નાખીને છ-સાત ફેરે તે પેલા ગામમાં પહોંચાડી દેવાયો. કપ્તાન અને નાવિકો પણ ત્યાં પાછા ફર્યા. થોડા દિવસ પછી હડસન કંપનીનાં બે વિમાનો આવ્યાં, જેમાં બેસીને તેઓ નોમ પહોંચી ગયા. નોમથી છેવટે વાનફુવર તેમના ધરે પહોંચી ગયા.

—અને પેલા કમનસીબ એવા 'બેકિમો'નું શું થયું ? થવાનું શું હતું ? બરફમાં જ વહેલામોડા ભીસાઈને, ચગદાઈને, છુંદાઈને તેણે ડૂબવું પડે એ નક્કી વાત હતી. હડસન કંપનીએ જહજને માંડી વાળવાનું હતું. કંપનીના સંચાલકો ખરેખર તેને

ભૂલી ગયા. સત્તાવાર રીતે તેને ડૂબેલું જાહેર કરી દેવામાં આવ્યું.

આ વાતને કેટલાક મહિના પણ વીતી ગયા; ત્યાર પછી એસ્કિમો દ્વારા ઓચિંતા ખબર મળ્યા કે જહજ સહીસલામત છે. સમુદ્ર પર તે હજી તરે છે એટલું જ નહિ, પણ ભૂતાવળની માફક આમ તેમ ભટકે છે. એન્જિન બંધ હોવા છતાં પ્રવાસ ખેડે છે. કપ્તાન જહોન કોર્નવેલે તેને નકશામાં નં. 4ના સ્થળે તજી દીધું હતું. હવે એસ્કિમો ટુકડીને જહજનાં દર્શન નં. 5ના સ્થળે થયાં હતાં ! એટલે કે સેકડે માઈલ પૂર્વ દિશામાં ! અહીં પણ તે બરફ વચ્ચે જકડાયેલું પડ્યું હતું. કેમ કે શિયાળો હજી પૂરો થયો ન હતો. થીજેલા સમુદ્ર પર તેણે આટલું લાંબું અંતર કાપ્યું શી રીતે ? વાનફુવરમાં હડસન બે કંપનીનાં ખલાસીઓ વિચારવા લાગ્યા કે એસ્કિમો ટુકડીની નજરે ચડ્યું તે સાચુકલું જહજ હતું કે તેનું ભૂત હતું ? માણસની ઈચ્છા જ્યારે અંધૂરી રહી જાય ત્યારે એનો પ્રેતાત્મા ચોમેર ભટકતો હોવાનું કહેવાય છે. 'બેકિમો'ને અધવચ્ચે જળસમાધિ લેવી પડી હોય, એટલે શું તેનો પ્રેતાત્મા ચારેબાજુ ભટકતો હશે ? કોણ જાણે !

ફરી કેટલાક મહિના વીત્યા. માર્ચ ૧૨, ૧૯૩૨ના રોજ લેસ્ટિલ મેલ્વિન નામનો ઝોરો સાહસિક પોતાની કૂતરાગાડીમાં બેસીને નોમ તરફ પાછો ફરી રહ્યો હતો. સીલ, રીઇ



◆ જુલાઈ, ૧૯૩૪માં સડવાળા અમેરિકન જહાજના સુકાનીએ
મુનાવળ જેવા ‘બેકિમો’ને સમુદ્ર પર એકલુંઅટલું હંકારતું જોયું

અને બીજાં ડુઆંટીવાળા પ્રાણીનો
શિકાર કરવા માટે તેણે ઉત્તરમાં છોક
હાલ ટાપુ સુધીની જોખમી સફર
ખેડી હતી. રસ્તામાં જમણી કિતિજે
કુમ્મસ વચ્ચે એકાએક તેને કાળી
આકૃતિ દેખાઈ. બરફના પ્રદેશમાં બધું
સફેદ હોય ત્યાં કાળો આકાર શેનો ?
લેસ્લિ મેલ્વિને કિતિજ તરફ આંખો
ખેંચીને જોયું.

નાજખુબ ! હાલ ટાપુને કાંઠે એક
જહાજ તરતું પડ્યું છે ! ધૂધળા હવા-
માનમાં પણ તેના કૂવાસ્થંભ, ભૂંગળું,
દોરડાં વગેરે સ્પષ્ટ દેખાય છે. આ
ભેર મુલકમાં કોઈ પણ જહાજનાં
હોર્ન થાય ત્યારે નાવિકોના ખબર-
અંતર ધ્રુવના જોઈએ. મેલ્વિને તેની
કુલચાલી જહાજ તરફ વાળી. નજીક
પહોંચ્યા બાદ જહાજનું નામ તેને
વચાવું: ‘બેકિમો’. મેલ્વિન સાદ
દિવસે જવાબ ન મળ્યો એટલે મોટા
અવાજે ફરી બૂમ પાડી. ફરી વખત
તેને માત્ર પડ્યા સંભળાયા. મેલ્વિને
તૂટક પર ચડીને જોયું તો જહાજમાં
ચકલુંબે ફરતું ન હતું. ચોમેર સ્મશાન
જેવી શાંતિ હતી. આમ કેમ ?
‘બેકિમો’ના નાવિકો તેને રેહું મૂકી
ક્યાં જતા રહ્યા ? આ સાહસિકે નોમ
પહેલો હડસન કંપનીને જાણ કરી કે
તેનું જહાજ હાલ ટાપુ નજીક તરી
રહ્યું છે. કંપનીના સંચાલકોએ માથું
ખેંચાવ્યું. હજી કેટલાક દિવસ
પહેલાં તો એસ્કિમો ટુકડીએ જહાજને
પૂર્વમાં નં. ૬ના સ્થળે દીઠું હતું. હવે તે
પશ્ચિમમાં નં. ૬ના સ્થળે શી રીતે
પહોંચી ગયું ? નક્કી તે જહાજ નહિ,
પણ જહાજનું ભૂત હોવું જોઈએ.

એન્જિન તથા પ્રોપેલર બંધ હોય
ત્યારે સેંકડો માઈલ હંકારવું
શક્ય જ નથી. સંચાલકોને
‘બેકિમો’નાં રંગદંડ હેરતજનક
લાગ્યાં, છતાં પાકે પાયે મળેલા
સમાચારને તેમણે સાચા ગાન્યા
વગર છૂટકો પણ ન હતો. કંપનીનાં
અમુક સાહસિકો મેલ્વિને બતાવેલા
સ્થળે જવા તરત રવાના થયા—પણ
ત્યાં પહોંચ્યા બાદ જાયું તો ‘બેકિમો’
ન મળે ! થોડો ધણો બરફ ઓગળ્યો
હતો, એટલે પાણીની સપાટી પર
સરકીને જહાજ પલાયન થઈ ગયું
હતું. સાહસિકો તે પ્રદેશમાં ચારેબાજુ
માઈલો સુધી ફરી વળ્યા, પણ
ફોગટ ! ‘બેકિમો’ જાણે કે પકડાવ
રમતું હોય એવું તેમને લાગ્યું. ખરેખર
તે ‘બેકિમો’ હતું કે પછી વારંવાર
દેખાઈને અદ્રશ્ય થઈ જતું તેનું ભૂત
હતું ? ભૂત શી રીતે હોય ? લેસ્લિ
મેલ્વિન તેના તૂટક પર ચડ્યો હતો.
આખા જહાજમાં ફર્યો હતો, એટલે તે
સાચેસાચું અને નક્કર જહાજ હોવું
જોઈએ—ભૂત નહિ.

એક વર્ષ તે પછી વીતી ગયું.
માર્ચ, ૧૯૩૩માં પાછો ચમત્કાર થયો.
કેનેડાની ઉત્તરે શિકારીઓની ટુકડીએ
જહાજને ઠંડાગાર પાણીમાં નિરાતે
તરતું જોયું. ભાગદોડ કરીને ધાકયું
હોય એમ તે વિસામો લેતું પડ્યું
હતું—અને તે પણ કેટલાય માઈલ
દૂર વાયવ્યે ! અગાઉ મેલ્વિનને તેનો
ભેટો નકશામાં નં. ૬ના સ્થળે હાલ
ટાપુ નજીક થયો હતો. હવે શિકારી
ટુકડીને નં. ૭ના સ્થળે તેનાં દર્શન
થયાં. કેવું વિચિત્ર ! ‘બેકિમો’ નિર્જીવ

નહિ, પણ સજીવ હોય એવું વર્તન તે
દર્શાવતું હતું. કદાચ તેને રીસ ચડી
હતી. હડસન કંપનીનાં નાવિકો તેને
આંધી-તોફાનમાં રઝળતું મૂકીને
ચાલ્યા ગયા હતા, એટલે તે ફરી
કંપનીનાં હાથમાં જવા માગતું ન હતું.

આ વખતે તો હડસન કંપનીએ
ભાગેડું જહાજનો કબજો લેવા માટે
ત્રીસ જાણને મોકલ્યા, પરંતુ કુદરત
‘બેકિમો’નો કબજો તેમને સોંપવા
તૈયાર ન હતી. સૌ જહાજ પર ચડ્યા
કે તરત પવન ફૂંકાવા લાગ્યો, હિમનો
વરસાદ શરૂ થયો. વાતાવરણમાં
આંધી ફેલાઈ ગઈ. લાગલગાટ ૧૦
દિવસ તેમણે જહાજની કેબિનોમાં
પૂરાઈ રહેવું પડ્યું અને દરમિયાન
તેમના ખોરાકનો પ્રવહો વપરાઈ
ગયો. વળતી સફરમાં ચાલે એટલું જ
ભાથું તેમની પાસે બચ્યું. હવે શું
કરવું ? જહાજ પર તેઓ લાંબો
વખત રહે તો ભૂખે મરવાનો વારો
આવે, માટે તેઓ નંદૂટકે જહાજને
તજી દઈ વીલે મોઢે રવાના થઈ ગયા.
ઝમ્મતની વાત તો એ કે તેઓ પૂરે-
પૂરી તૈયારી સાથે બીજી વાર ત્યાં
આવે તે પહેલાં ‘બેકિમો’ પણ
ચૂપચાપ ત્યાંથી ગાયબ થઈ ગયું.
કેટલાક દિવસ પછી તેમણે ફરી
મુલાકાત લીધી ત્યારે જહાજ તેમને
ખરેખર જોવા મળ્યું નહિ.

એક વખત જહાજ હથતાળી આપે તો કદાચ આશ્ચર્ય જેવું ન લાગે, પણ વારંવાર તે પોબારા ભણી જાય ત્યારે શું માનવું ? 'બેકિમો'ને જહાજ ન કહેતાં જહાજનું ભૂત જ કહેવું પડે કે નહિ ? હવે કેનેકાના અંધશ્રદ્ધાળુ નાવિકો તેને સાચેસાચ ભૂત માનવા લાગ્યા અને 'બેકિમો'નું નામ યુરોપ-અમેરિકામાં પણ ચર્ચાવા માંડ્યું.

આ તરફ હડસન બે કંપનીને એસ્કિમો દ્વારા તેના સમાચાર મળતા જ રહ્યા, પરંતુ હવે તેઓ જહાજ પાસે જવાની હિંમત કરતા ન હતા. બીજા પંદરેક મહિના વીતી ગયા પછી જુલાઈ, ૧૮૩૪માં સઢવાળા અમેરિકન જહાજે તેને ખુલ્લા સમુદ્ર પર હંકારતું જોયું. ઉનાળાનો સમય હતો, એટલે બોર્ડેટ સમુદ્ર જરાક પીગળી ગયો હતો અને બિલોરી પાણી લહેરાતું હતું. કપ્તાન અને ખલાસી વગરનું એકલું જહાજ ચૂપચાપ પાણીને કાપી આગળ વધતું હોય તે દ્રશ્ય કેવું અજાયબ લાગે ! કેવું ભેંટી અને રહસ્યમય લાગે ! વૈજ્ઞાનિક સંશોધન કરવા નીકળેલા અમેરિકન જહાજમાં એન્જિન ન હતું. માત્ર સઢ હતા. સઢ વડે ૧,૩૦૦ ટનના પોલાદી 'બેકિમો'ને ખેંચી શકાય નહિ. છેક વાનકુંવર સુધી પહોંચાડી શકાય નહિ. પરિણામે અમેરિકન નાવિકો 'બેકિમો'ની કેબિનમાં, તૂતક પર અને ભંડારકાયામાં લટારો મારીને જ ઘોંચેલા મૂળા જેવા પાછા તેમના જહાજ પર આવ્યા. હથમાં આવેલું 'બેકિમો' ફરી વાર હથતાળી દર્શને જતું રહ્યું. હવે તેનો ભેટો કોને થાય અને ક્યારે થાય તે શી ખબર !

આ ભૂતિયા અને ભટકતા જહાજના ભેટો સપ્ટેમ્બર, ૧૮૩૫માં (નકશા મુજબ નં. ૭ના સ્થળે) બીજા સંશોધક ટુકડીને થયો. સંશોધક કૂતરાગાડી લઈને નીકળ્યા હતા, એટલે 'બેકિમો'ને શી રીતે તાણી જવું એ સવાલ હતો. સંશોધકોએ હડસન બે કંપનીને વાયરલેસનો

સંદેશો મોકલ્યો. પરંતુ કંપનીનાં નાવિકો રવાના થાય એ પહેલાં તો જહાજ રફૂચકર ! સંશોધકોએ દીઠું ત્યાં સુધી તો જહાજ નિશ્ચેત પડ્યું હતું. બિલકુલ સ્થિર રહીને તરતું હતું આમ છતાં સંશોધકોએ વાયરલેસ દ્વારા તેની ચૂગલી ખાધી કે તરત જાણે તેનામાં જીવ આવ્યો. લસરપટ્ટી પર સરકતું હોય તેમ આપોઆપ તે દૂર જવા માંડ્યું. પોલાદી જહાજને સંશોધકો રોકે પણ ક્યા જોરે ?

હવે 'બેકિમો'નાં પરાક્રમો દુનિયા-ભરમાં ગાજવાં લાગ્યાં. ભૂત-પ્રેત અને મેલી વિદ્યામાં ન માનતા લોકોને પણ આશ્ચર્ય થવા લાગ્યું કે હજી જહાજ ડૂબતું કેમ નથી ? કોઈ પણ જહાજ બોર્ડેટના સમુદ્રમાં શિયાળો ગાળી ન શકે, કેમ કે બરફ તેનો ખુરદો બોલાવ્યા વગર રહે નહિ. 'બેકિમો' વર્ષોનાં વર્ષો શી રીતે એવું દબાણ સહે છે ? વળી તે નાસભાગ શા માટે કરે છે ? ચાર વર્ષ પછી નવેમ્બર, ૧૮૩૮માં તે ફરી (નં. 10ના સ્થળે) દેખાયું ત્યારે દોરડા વડે બાંધી તેને ખેંચી જવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો, પરંતુ એ જ વખતે ઝંઝાવાત શરૂ થયો. દોરડું તૂટી ગયું અને 'બેકિમો' પલાયન થઈ ગયું.

આ જાતના તો બીજા કેટલાય પ્રસંગો બન્યા. પ્રેતાત્માની જેમ ભટકતા જહાજે એસ્કિમો લોકોને દર્શન આપ્યાં, વૈજ્ઞાનિક સંશોધન ટુકડીની નજરે ચડ્યું અને ક્યારેક આકાશમાં ઊડતા પાયલટોને પણ દેખાયું—પરંતુ હથમાં આવે તે 'બેકિમો' નહિ. ૧૮૪૬, ૧૮૪૮, ૧૮૫૧, ૧૮૫૭ વગેરે જુદાં જુદાં વર્ષોમાં જહાજના ખબરઅંતર હડસન બે કંપનીને મળતા રહ્યા; ત્યાર બાદ અનેક વર્ષો તદ્દન કોરાં ગયાં. હડસનના સંચાલકોએ માન્યુ કે બરફની ભીસમાં તે ચગદાઈ મર્યું હશે.

—અને ત્યાં તો માર્ચ, ૧૮૬૨માં અલાસ્કા પાસે ભૂતિયું 'બેકિમો' ફરી આરામપૂર્વક તરતું દેખાયું !

માલવાહક જહાજ ખાલી થવા માટે બારામા લાંગર્યું હોય એમાં તે ઊભું હતું. સીલના શિકારે નીકળેલા એસ્કિમો યુવાનોએ તરત બેરો ગામે સમાચાર મોકલ્યા. વર્ષો પછી તે સમાચાર કોને સાચા લાગે ? પરંતુ એસ્કિમો યુવાનોએ જહાજનું વર્ણન કર્યું ત્યારે સૌને તેમની વાત ગળે ઉતરી. હડસન બે કંપનીએ જહાજનું નિરીક્ષણ કરવા માટે વિમાન મોકલ્યું. પાયલટે જહાજને જોયું પણ ખરું, છતાં બારેક દિવસે કંપનીના નાવિકો ત્યાં પહોંચ્યા ત્યારે 'બેકિમો' ત્યાં ન હતું. સાત વર્ષ માટે તે ગાયબ થઈ ગયું અને ૧૮૬૮માં વળી કેટલાક સાર્જિસકોને તેનો ભેટો થયો. બરફ વચ્ચે તે મુશ્કેટાટ જકડાયેલું હતું, એટલે સાર્જિસકો તેને દોરડે બાંધી ધરભેંગું કરી શક્યા નહિ.

આ બનાવ પછી બીજાં ૧૪ વર્ષ નીકળી ગયાં. ભાગેડું જહાજનો એ દરમ્યાન કશે પત્તો ન લાગ્યો, એટલે લોકો ફરી તેને ભૂલવા માંડ્યા. પણ ના, 'બેકિમો' તો જાણે આઠમી અજાયબી તરીકે પંકાવા માગતું હતું. સપ્ટેમ્બર, ૧૮૮૨માં હડસન બે કંપનીને પાછા સમાચાર મળ્યા કે બેરોની ખૂબ પૂર્વ તેનું જહાજ ધીમે ધીમે હંકારતું દેખાય છે ! છેલ્લી વાર ૧૮૮૭માં પણ તેને એવા જ સમાચાર મળ્યા !

આજે નાસતું ફરતું જહાજ ક્યાં હોય તે કોને ખબર ! કેપ્ટન જહોન કોર્નવેલ અને તેના ૩૬ નાવિકોએ 'બેકિમો'નો ત્યાગ કર્યો એ વાતને ૫૮ વર્ષ થઈ ગયાં છે. આજે કોર્નવેલ હયાત નથી. કોર્નવેલના નાવિકો પણ આજે હયાત નથી. પરંતુ તેમનું જહાજ 'બેકિમો' હજી મોત સામે લડે છે. દરિયાઈ તોફાન, હિમઝંઝાવાત, બરફની પાટોનું દબાણ, તરતી હિમ-શિલા જોડે ટક્કર વગેરે કશાયની અસર તેને થતી નથી.

—અને માટે જ તેનું બીજું નામ છે 'ભૂતિયું જહાજ' !

યુનીલાલે બિલાડી પાળેલી.

બિલાડી એક દિવસ માંદી પડી.

યુનીલાલ ગયો પશુઓના ડૉક્ટર મહેતા પાસે.

ડૉ મહેતા કાને જરા ઓછું સાંભળતા હતા. યુનીલાલે કહ્યું. 'ડૉક્ટર સાહેબ, મારી બિલાડી માંદી પડી છે. આખો દિવસ શરીર ચાટ્યા કરે છે અને કશું ખાતી નથી.'

'ત્યારે તો એના પેટમાં કંઈક બગાડ થયો હોવો જોઈએ. તમે એક કામ કરો. એને એક કિલો એરંડિયું પાઈ દો. થોડા દિવસમાં એની તબિયત ઠીક થઈ જશે.'

યુનીલાલે ચકરી ખાધી, પણ ડૉક્ટર મહેતા કંઈ ખોટું ન કહે એમ માની તે સીધો ગયો અને બિલાડીને બળજબરીથી એક કિલો એરંડિયું પાઈ દીધું.

ત્રણ દિવસ પછી યુનીલાલને રસ્તામાં ડૉક્ટર મહેતા મળી ગયા. ડૉક્ટરે પૂછ્યું :

'કેમ યુનીલાલ, તમારી ઘોડીને હવે કેમ છે?'

'મારી ઘોડીને ? અરે ડૉક્ટર, હું તો મારી માંદી બિલાડી માટે દવા લેવા આવ્યો હતો.'

'ઓહ ! ત્યારે તો ગજબ થઈ ગયો ,પણ હવે તમારી બિલાડી શું કરે છે?'

'મેં એને છેલ્લી વાર જોઈ ત્યારે બીજી પાંચ બિલાડીઓ તેની સાથે હતી. બે બિલાડીઓ તેના માટે ખાડે ખોદતી હતી, બીજી બે માટી વડે ખાડે પૂરવાના કામમાં રોકાયેલી હતી અને પાંચમી બિલાડી નવી જગ્યાની શોધ ચલાવતી હતી.'





ગાંધી

કાગળ અને પેન્સિલ લઈને બેઠેલો કરસન બોલ્યો: 'હે ભગવાન ! તું સર્વજ્ઞ છે કે સર્વત્ર છે ?'

'ભક્ત, હું બંને છું !'

'બેમાંથી એક જ કહે,' કરસને કહ્યું. 'મારે શબ્દ વ્યૂહરચનાની ચાવી ભરવાની છે.'

મનિયો : 'પેલો જાડિયો મહેશ આજે ૩૨૦ રતલનો હાથી બની ગયો છે, પણ એક જમાનામાં તેનું વજન ફક્ત ૭૦ રતલ હતું.'

દિલીપ : 'મહેશ બહુ પાતળો હતો ની વાત કરે છે ?'

નિયો : 'ના, એ જન્મ્યો ત્યારની વાત કરે છે !'

પરીક્ષાનું રીઝલ્ટ લઈને ઘરે હતાવેત મનિયાએ બૂમ પાડી : 'મમ્મી ! તું માનશે નહિ, પણ મને પરીક્ષામાં પૂરા ૧૦૦ માર્ક મળ્યા છે.'

'બને જ નહિ !' મમ્મી બોલી.

'હા, સાચું કહું છું !' મનિયાએ

જવાબ દીધો. 'વિજ્ઞાનમાં ૧૫, ગણિતમાં ૨૦, અંગ્રેજીમાં ૧૫, ગુજરાતીમાં ૨૫ અને બાકીના વિષયોમાં કુલ ૨૫ !'

માસ્તરે મનિયાને પૂછ્યું : 'હું તને પચાસ પૈસામાં એક દાડમ વેચું તો દસ દાડમના તારે મને કેટલા રૂપિયા આપવાના થાય ?'

'ચાર રૂપિયા.'

'ખોટી વાત ! માસ્તર ચીડયા: 'વધારે થાય.'

'જો ચાર રૂપિયામાં દસ દાડમ આપવાના હોય તો આપો, નહિતર તમારી મરજી.' મનિયાએ કહ્યું.

જુહારમલ મારવાડી રસ્તા પર ચાલી રહ્યો હતો. એટલામાં તેણે જમીન પર પચાસ પૈસાનો સિક્કો પડેલો જોયો પણ વાંકા વળતાં તે ગબડી પડ્યો અને એકાએક મરણ પામ્યો. લોકો તરત ભેગા થઈ ગયા. પોલિસ આવી. પોલિસે તપાસ કરીને જુહારમલના મોતના કારણમાં 'કુદરતી મૃત્યુ' એમ લખ્યું..



પછી સાક્ષીઓને પૂછપૂરછ કરતાં ખબર પડી કે જુહારમલ મરણ પામ્યો એ વખતે તેના હાથમાં પચાસ પૈસાનો સિક્કો નહિ, પણ સોડની બાટલીનું ચળકતું ઢાંકણ હતું

પોલિસે જુહારમલના મૃત્યુનું કારણ સુધારીને ફરીથી લખ્યું 'આઘાત લાગવાથી.'

જગુ હોટલમાં ડિશો ધોવાનું કામ કરતો હતો, પણ દર ત્રીજે દિવસે તેના હાથે એક ડિશ ફૂટતી જ ફૂટતી.

બહુ ધમકાવવા છતાં જગુના કામમાં જ્યારે ફરક પડ્યો નહિ ત્યારે મેનેજર કંટાળ્યો. એણે જગુને બોલાવીને કહ્યું :

'હું તારા કામથી બિલકુલ કંટાળી ગયો છું. લે, આ તારો પંદર દિવસનો પગાર અને અત્યારે ને અત્યારે છુટો થઈ જા.'

જગુએ પૈસા લઈ લીધા અને જતાં જતાં તેમાંથી પાંચની નોટ બાજુમાં બેઠેલા મેનેજરના ફૂતરા તરફ ફેંકી.

મેનેજરને નવાઈ લાગી, ત્યાં જગુ બોલ્યો :

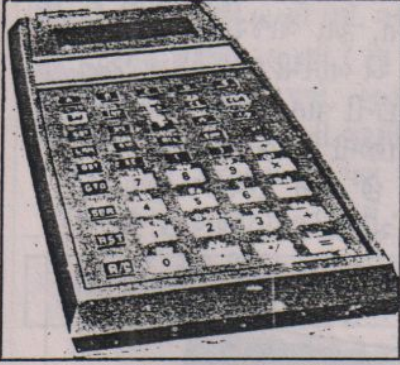
'એ મને ડિશો સાફ કરવામાં મદદ કરતો હતો.'

મનિયા! મરતોખાઈ



કેલ્ક્યુલેટર ગેમ્સ

કોઈ વખત સરવાળા, ગુણાકાર કે બાદબાકી કરવા માટે કેલ્ક્યુલેટર વાપરી જોયું છે ? હવે તો કેલ્ક્યુલેટર બહુ સસ્તી કિંમતે મળે છે, એટલે ચાન્સ આવે ત્યારે બાળકો પણ તેની જોડે રમત કરતા રહે છે. કેલ્ક્યુલેટર હાથમાં લીધા પછી



ક્યારેક મમ્મી-પપ્પાનો ઠપકો પણ સાંભળવો પડે છે કે, ‘મૂકી દો ! આ કંઈ રમકડું નથી !’

તદન ખોટી વાત ! કેલ્ક્યુલેટર પણ સરસ યજનું રમકડું છે, જેના વડે ચિત્રવિચિત્ર રમતો ખેલી શકાય છે. આ વાત કેલ્ક્યુલેટર વાપરતા અનેક લોકો જાણતા નથી. અઘરા હિસાબો ગણવા માટે જ તેઓ બટનો દાબે છે. ભલે તેઓ હિસાબ જ ગણતાં, પણ આપણે તો કેલ્ક્યુલેટરના માત્ર ગમ્મતવાળા ખેલ કરવા છે. આ વખતે બે ખેલ જોઈએ અને વધુ ખેલ ‘સફારી’ના નવા અંકોમાં જોતા રહીશું.

◆ એક મિત્રને કેલ્ક્યુલેટર આપી તેને પોતાની વયનો આંકડો દાખવા જણાવો; ત્યાર બાદ એ સંખ્યામાં ૫ ઉમેરી સરવાળાને ૫૦ વડે ગુણવાનું કહો. હવે મિત્રના ખિસ્સામાં ૧ રૂપિયા સુધીનું જેટલું પરચૂરણ હોય તેની સંખ્યા ઉમેરવાનું તેને જણાવો. મિત્રની વય કેટલી છે અને તેના ખિસ્સામાં પરચૂરણ કેટલું છે તે આપણને ખબર નથી, છતાં સાચો જવાબ

શોધી કાઢવા માટે તેની પાસે કેલ્ક્યુલેટર પાછું માગો. વર્ષના કુલ દિવસો બાદ કરો. ફરી ૧૧૫ ઉમેરો અને ૧૦૦ વડે ભાગાકાર કરો. છેલ્લે કેલ્ક્યુલેટરમાં =નું પુશબટન દાખો. જવાબ દશાંશમાં આવશે. દશાંશના ટપકાની ડાબી તરફનો આંકડો મિત્રની વય બતાવશે અને જમણી તરફનો આંકડો તેના ખિસ્સામાંનું પરચૂરણ કહી આપશે. જન્મદિવસની પાર્ટી વખતે આવો ખેલ કરી જોજો.

◆ કેલ્ક્યુલેટર વાપરો ત્યારે દર વખતે સાચા જવાબો મળે એવું માનતા નહિ. ખરાબ કેલ્ક્યુલેટર ઘણી વખત ખોટી ગણતરી કરતું હોય છે. જો એમ હોય તો સારા કેલ્ક્યુલેટરને ઓળખવું શી રીતે ? એક સરસ તાળો બેસી જાય ત્યારે કેલ્ક્યુલેટર સચોટ કહેવાય છે. ૧ થી શરૂ કરી ૯ સુધીના આંકડા ક્રમવાર દાખો, પણ તેમાં ૮ દાખતા નહિ. હવે જે સંખ્યા બંને તેને ૮ વડે ગુણો. કેલ્ક્યુલેટર સાફ અને સાચું હશે તો સંખ્યા



ગિનના

લગભગ ઉલટાઈ જશે. 12345679 ને બદલે 98765432 થઈ જશે. પપ્પાને કહેજો કે ફરી કેલ્ક્યુલેટર ખરીદે ત્યારે આવો તાળો મેળવે. ◆

છી-છા-છા ઈક-હૈક

અહીં બે જણા વચ્ચે શેક-હેન્ડનું દેશ્ય બતાવ્યું છે. માનો કે ત્રણ જણા એકમેકને શેક-હેન્ડ કરવા માગતા હોય તો શી રીતે હાથ મિલાવે ? ના, વારાફરતી તેમણે હસ્તધૂનન કરવાનું નથી. સામટા જ ત્રણ હાથ મિલાવવાના છે. ત્રણ મિત્રો મળીને શોધો કે એવું હસ્તધૂનન શી રીતે થાય ? ◆



ગુમ થયેલા એક રૂપિયાનું રહસ્ય ?

એક રાત્રે ત્રણ મુસાફરો હોટલમાં પહોંચે છે, પરંતુ તેમના માટે ત્રણ રૂમો ખાલી નથી. રૂમ એકજ છે, એટલે ત્રણેય મુસાફરોએ તેમાં સૂઈ રહેવું પડે તેમ છે. બોર્ડ પર રૂમનો ચાર્જ રૂ. ૩૦ લખ્યો છે. દરેક મુસાફર પોતાના ભાગે આવતો રૂ. ૧૦ હોટલના રીસેપ્શનીસ્ટને આપી દે છે.

બીજી સવારે હોટલનો મેનેજર ચોપડો તપાસે છે. ચોપડામાં રૂ. ૩૦ની નોંધ જોતા તેને નવાઈ લાગે છે, કારણ કે રૂમનો ચાર્જ તો ક્યારનો ઘટાડીને રૂ. ૨૫ કરાયો છે. આ વાત રીસેપ્શનીસ્ટ કદાચ ભૂલી ગયો હોય એમ ધારીને મેનેજર તેના બેરર સાથે રૂ. ૫ ત્રણેય જણાને પરત મોકલાવે છે.

બેરરને પ્રશ્ન જાગે છે કે રૂ. ૫ ત્રણ ભાગે વહેંચવા શી રીતે? આથી તે સહેલો રસ્તો પસંદ કરે છે. મુસાફરોને તે ફક્ત રૂ. ૩ આપે છે અને રૂ. ૨ની નોટ ગજવામાં મૂકે છે. અલબત્ત, ત્રણેય મુસાફરો તો રાજી થાય છે કે ચાલો, જે રૂપિયો બચ્યો તે ખરો !

હવે દરેક મુસાફરે વ્યક્તિદીઠ રૂ. ૮ આપ્યા ગણાય કે નહિ ? રૂમનો ચાર્જ એ રીતે રૂ. ૨૭ થયો. રૂ. ૨ પેલા બેરરે રાખી લીધા, એટલે કુલ સરવાળો થયો રૂ. ૨૮. જો એમ હોય તો રૂ. ૧ ગયો ક્યાં ? મુસાફરોએ રૂ. ૩૦ ચૂકવ્યા હતા; તેને બદલે હિસાબ રૂ. ૨૮નો જ કેમ બેઠો ?

આ કોયડો ખરેખર વિચારતા કરી મૂકે તેવો છે— અને જો બુધ્ધિપૂર્વક વિચારશો તો સાચો જવાબ અચૂક મળી આવશે. ◆





ગામ્મન

રીપોર્ટરો ટપાલ લખે છે. નવી દિલ્હીમાં રહીને તેઓ ભારતના સમાચારો વિદેશ મોકલાવે છે.'

‘બસ, તો હવે બાકીનું કામ હું સંભાળી લઈશ !’

રીપોર્ટ મૂકે છે. ‘આ ખબરપત્રી જ દેશદ્રોહી અમીયંદ છે. સમાચારોનો રીપોર્ટ તેણે પડેશી દેશને મોકલ્યો છે, પણ તેમાં જસૂસી માહિતી છે.’

પ્રધાનજી રીપોર્ટ વાંચે છે, પણ તેમને કશું સમજતું નથી

‘આ તો નવી દિલ્હીમાં ચાલતી પાણીની અછતનાં સમાચાર છે. આમાં જસૂસી બાતમી ક્યાં છે ?’

‘નથી દેખાતી ?’ કરમચંદ મલકે છે. ‘લો, આ ગાજર ખાવ, એટલે તરત એ બાતમી સ્પષ્ટ વંચાશે.’ અને નવાઈની વાત ! ગાજર ખાતાવેત જ પ્રધાનજીની બુદ્ધિના દરવાજા ખૂલી જાય છે અને રીપોર્ટમાં છૂપાયેલો ગુપ્ત સંદેશો દેખાઈ આવે છે. કીટીને બદલે તેઓ જ બોલી ઊઠે છે કે, ‘સર ! યુ આર જિનિયસ !’

અમીયંદ ગામ્મન પક્કતો કરમચંદ ગામ્મન

એક દિવસ કરમચંદ જસૂસને ભારતનું સંરક્ષણ ખાતું દિલ્હી બોલાવે છે. સંરક્ષણ પ્રધાન તેને કહે છે: ‘ભાઈ કરમચંદ, અમારા ગુપ્તચરો બદામ ખાય છે, તો પણ એમની બુદ્ધિ ખીલતી નથી. તારી બુદ્ધિ ગાજર ખાઈને આટલી બધી ખીલી હોય તો અમને મદદ કર !’

‘બોલો, શી તકલીફ છે ?’ કરમચંદ ગાજરનું બટકું ભરીને કહે છે.

‘તકલીફ બહુ મોટી છે. આપણા શસ્ત્રસંરંજન વિશે માહિતી ખાનગી રખાય છે, તો પણ દુશ્મનોને ખબર પડ્યા વિના રહેતી નથી. કોઈ દુશ્મન જસૂસ આપણે ત્યાં હોવો જોઈએ. તારે એને શોધી કાઢવાનો છે. આ કામ માટે તારી ફી કહી નાખ !’

‘તમારે પાંચ વર્ષ સુધી દરરોજ ૧ કિલો તાજાં ગાજર મને ઘરબેઠા પહોંચાડવાનાં ! એ જ મારી ફી ! દિલ્હી જેવાં ગાજર મુંબઈમાં મળતાં નથી.’

‘કબૂલ છે !’ સંરક્ષણ પ્રધાન ખુશ થઈને કહે છે.

‘પ્રધાનજી ! મારા એક પ્રશ્નનો જવાબ દો ! તમારા ગુપ્તચરો પરદેશ જતી ટપાલો ખોલીને વાંચે છે ?’

‘અરે, ભલા માણસ ! કોઈ પરદેશી જેમ્સ બોન્ડ ટપાલમાં કદી લશ્કરી વિગતો મોકલે ખરો ? જો કે અમે તો દરેક ટપાલને બરાબર તપાસીએ છીએ.’

‘નહિ, પ્રધાનજી !’ કરમચંદ બોલી પડે છે. ‘આ દેશદ્રોહી અમીયંદ વારં-વાર માહિતી રજાના કરતો હોય તો વિદેશી સત્તાને તેણે પત્રો લખવા જ પડે, માટે બહુ પત્રો લખનારા માણસોનો નામ-સરનામાં આપો !’

‘વારંવાર તો પરદેશી છાપાના

અને કરમચંદ ત્યાર પછી કીટીને લઈ ચાલતી પકડે છે. દિવસો સુધી ગૂમ થઈ જાય છે. સંરક્ષણ પ્રધાન ચિંતામાં પડે છે. આ ડિટેક્ટિવ ગયો ક્યાં ? ‘દૂરદર્શન’ માટે નવી સિરિયલ બનાવવામાં રોકાઈ ગયો કે શું ? મારો બેટો સિરિયલના કેસો જ ઉકેલી જાણતો હોય એમ લાગે છે !

પણ ના, સાતમે દિવસે કરમચંદ અને કીટી પાછાં આવે છે. સંરક્ષણ પ્રધાનના હાથમાં એક ખબરપત્રીનો



ગીવાના પાણીની ખેંચવાળા દિલ્હી ઘરને પરદેશી જસૂસોની આંખોમાંથી સુધી દરરોજ બે વાર દસ વાગે પાણીનો વધુ સંચાલ આપવાની બહેન આજે રોડમાં મારે ક્યોઈ બની નંગણતિએ લોકોને જણાવ્યું કે પાણી ન મળતા મારી સમકે એવિલોના દાગ કે રૂબરૂ સુનિશ્ચિતપાટીની કચેરીએ અચકાકચે અછતગરને વિસ્તારમાં પાણી પહેચાડના માટે ભારતીય લશ્કરની મદદ લેવાઈ છે. ૨૦૦૦ લોકો પાણીની ટંકમાં અંગે બનલસ્ટ કચેરીએ હાલ ગતિએ ચતવણી આપી કે નાટી પાણીનો ભગાડ અંગે સુનિશ્ચિતપાટીનો રીપોર્ટ આપ્યો છે. જેની હવે બોલે મગાસ થઈ રહી છે. રીપોર્ટ મોકલવાનો સંકેત મળે પછી પણ કોપણા માટે ગતિએ રોકાઈ પાણીનો ભગાડ ચક્રવર્તી હવે મહત્વનું પૂરું છે.



કરમચંદ જતા જતા કહે છે: ‘આવજો, માફ કરી કામ પડે ત્યારે યાદ કરજો અને દરરોજ ૧ કિલો તાજાં ગાજર મોકલતા રહેજો !’

બોલો ત્યારે, કરમચંદ જસૂસે ગુપ્ત સંદેશો શી રીતે ઉકેલ્યો હશે ? અહીં આપેલો રીપોર્ટ વાંચી જાવ અને તેમાં રહેલો સંદેશો શોધી કાઢો. મગજ બહેર મારી જાય તો બે-પાંચ ગાજર ખાઈ લો- અને છતાં કશું ન સમજાય તો અંકના છેલ્લા પાને સાચો જવાબ આપ્યો છે.

એક વર્ષ પછી ઉષ્ણતામાન વધે કે ઘટે ?

વિચાર કર્યા વગર જવાબ આપતા નહિ, કારણ કે સવાલ જરા થાપ ખવડાવે તેવો છે. એક બંધ રૂમ છે, જેની દીવાલો ગરમીઠંડીને અવરોધે તે રીતે બનાવેલી છે. રૂમ સદંતર એર-ટાઈટ છે. અહીં રહેતા ભૂલકણા પ્રોફેસર તેમનો સામાન



પેક કરીને ૧ વર્ષ માટે પરદેશ જતા રહે છે, પણ રેફ્રિજરેટર સાથે લેતા નથી. વળી તેઓ ભૂલકણા છે, એટલે રેફ્રિજરેટરનું બારણ ખૂલ્લું મૂકી સ્વીચ પણ ચાલુ રાખે છે.

હવે કહો કે પ્રોફેસર ૧ વર્ષ પાછા આવે ત્યારે રૂમ ઠંડો બન્યો હશે, ગરમ થયો હશે કે ઉષ્ણતામાન અગાઉ જેટલું જ રહ્યું હશે ? રૂમ પાકો સીલબંધ છે એટલું યાદ રાખીને જવાબ આપજો. બહારની ગરમીઠંડી અંદર પ્રવેશતી નથી તેમ અંદરની ગરમીઠંડી બહાર જતી નથી. સાચો જવાબ અંકના

છેત્તલા પાને રજૂ કર્યો છે, પણ સ્કૂલમાં ભૌતિકશાસ્ત્ર બરાબર ભણ્યા હો તો જવાબ શોધી કાઢતા વાર લાગશે નહિ.

ગામઘાટ



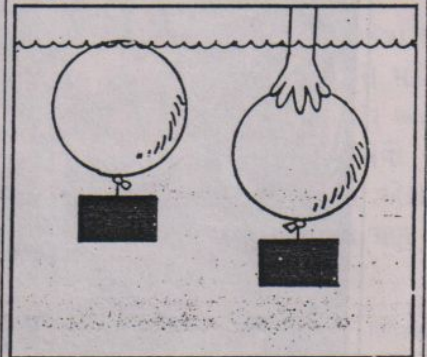
એક...દો...ત્રિ...ચાર...

‘એક, દો, ત્રીન, ચાર....’ વાણું ફિલ્મી ગીત બહુ જાણીતું છે, પણ અહીં તેની વાત આપણે કરવાની નથી. આપણે તો માત્ર અક્કલની ઉજાણી કરી રહ્યા છીએ, માટે એક પ્રશ્નનો જવાબ આપો : વન, ટ્રે, શ્રી, ફોર.... એ રીતે અંગ્રેજી શબ્દો (સંખ્યા નહિ, પણ શબ્દો) લખતા જવ તો પહેલીવાર ૦ કયા શબ્દના સ્પેલિંગમાં આવે ? સાચો જવાબ અંકના છેત્તલા પાને. ◆

કુગ્ગો તટે કે તળિયે બેઠો ?

આ કોયડાનો પણ જવાબ શોધી જુઓ :

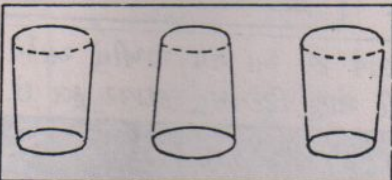
એક કુગ્ગામાં હવા ભર્યા પછી તેને વજન બાંધ્યું છે. વજન એટલું છે કે કુગ્ગો સપાટી પર તરી શકતો નથી. નીચેના ડાબા ચિત્રમાં બતાવ્યા મુજબ કુગ્ગો જળસપાટીને સ્પર્શ એ રીતે તર્યા કરે છે. હવે તેને જમણાં ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ઓર નીચે ધકેલો તો શું થશે ? કુગ્ગો ડૂબશે કે પાછો સપાટી પર જ આવતો રહેશે ? આર્કિમિડિઝનો સિદ્ધાંત ખબર હોય તો કોયડાનું રહસ્ય શોધવું મુશ્કેલ નથી. ◆



ગામઘાટ એક ગામ પટાણ

આ કોયડો નથી, પણ જાદુનો ખેલ છે. ખેલમાં કાચના ત્રણ સાદા પ્યાલા લેવાના છે. ત્રણેય પ્યાલાને ટેબલ પર સીધા મૂકો, ત્યાર બાદ વચ્ચેના પ્યાલાને નીચે બતાવ્યા મુજબ ઊંધો કરી મિત્રોને ચેલેન્જ ફેકો કે, ‘એક સાથે બબ્બે પ્યાલાને ઉલટસૂલટ કરીને ત્રણેય પ્યાલા સીધા કરી બતાવો ! છે કોઈની તાકાત ?’

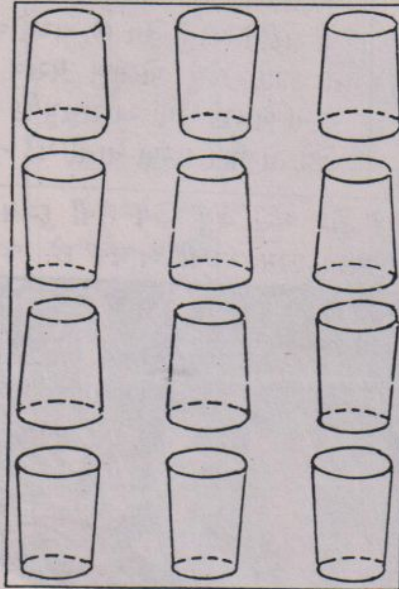
આમાં તાકાત કામ લાગશે નહિ, કેમ કે બબ્બે પ્યાલાને સામટા ફેરવાય



ત્યારે ગરબડ જ થાય છે. સીધાને ઊંધો કે ઊંધાને સીધો કરવા જતાં ત્રણેય પ્યાલા કદી સીધા થતા નથી. મિત્રો ખરેખર મૂંઝાઈ જશે અને ‘થૂઈ ! નથી રમતા !’ કહીને ચાલતી પકડશે. આપણે તે સમયે એવું કહેવાનું કે, ‘આ કામ જાદુ વડે થઈ શકે છે. દુનિયામાં ફક્ત બે જાદુગરોને તેનો ખેલ આવડે છે. એક તો પેલા ઈન્દ્રજાલવાળા કે. લાલ અને બીજા જાદુગર એટલે બંદા પોતે !’

હવે જાદુનો ખેલ શરૂ કરો, પણ દરમિયાન મિત્રોને વાતચીતમાં મશગૂલ

રાખો. આ વખતે નીચે પહેલી હરોળમાં બતાવ્યા મુજબ બેઉ છેડા તરફના પ્યાલાને ઊંધા મૂકો અને વચ્ચેના પ્યાલાને સીધો મૂકો. યાદ રાખો કે મિત્રોને ચેલેન્જ ફેકી ત્યારે વચ્ચેનો પ્યાલો ઊંધો મૂક્યો હતો - અને માટે જ તેઓ બધા થાપ ખાઈ ગયા હતા. વચ્ચેનો પ્યાલો સીધો હોય ત્યારે કોયડો એકદમ સહેલો બને છે.



હવે ઉપરના ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે બબ્બે પ્યાલને ફેરવો, એટલે ત્રીજા પ્રયાસે ત્રણેય પ્યાલા સીધા થઈ જશે. સૌને આશ્ચર્ય થશે કે આમ કેમ બન્યું ? પરંતુ આપણી ટૂંકનો ખ્યાલ તેમને ન આવે તે ધ્યાન રાખજો. ◆



ગપડપ

રાક્ષસી ફૂલ રાક્ષસીયા

એક સમાચાર ઉમણાં વાંચ્યા હતા ? સુમાત્રાના ગાઢ જંગલોમાં રાક્ષસીયા નામનાં રાક્ષસી ફૂલો ઓછાં થતાં જાય છે, એટલે તેમની વસ્તીને ટકાવવા માટે વનસ્પતિના નિષ્ણાતો તનતોડ પ્રયાસો કરી રહ્યા છે. આ ફૂલોમાં સુગંધ નથી. ઊલટું, તેઓ ગંદી વાસ ફેલાવે છે. હાર-તોરા અને ગુલદસ્તા બનાવવા માટે તો તેમનો ઉપયોગ થાય જ શી રીતે? આમ છતાં નિષ્ણાતોને રાક્ષસીયાના અસ્તિત્વ માટે ચિંતા જાગી છે. કોઈ પણ રીતે તેઓ રાક્ષસીયાને બચાવવા માગે છે. ચિંતાનું કારણ શું, તે ખબર છે ? નીચલું ચિત્ર જોયા પછી કારણ તરત સમજાય તેવું છે.

કારણ એ જ કે રાક્ષસીયા આપણા જગતનું મોટામાં મોટું ફૂલ છે. હિંડબા અથવા તો કાળકા જ તેને માથામાં ખોસી શકે એવું તે રાક્ષસી છે. આ ફૂલની પહોળાઈ ૩ ફીટ હોય છે અને પાંદડી ક્યારેક પોણા ઈંચ

કરતાં પણ વધુ જાડી હોય છે. વજન તો ૧૫ રતલ એટલે કે ૭ કિલોગ્રામ સુધી પહોંચે છે.

ફૂલ આટલું વજનદાર હોય ત્યારે છોડ તેનો ભાર સહી શકે ખરો ? રાક્ષસીયાના છોડ એટલે જ હોના નથી. આ ફૂલ પરોપજીવી છે. પરોપજીવીનો મતલબ એ થાય કે બીજી વનસ્પતિના રસકસ તે ચૂસે છે. અમુક જાતના વેલા જમીન પર લાંબે સુધી પથરાયા હોય ત્યાં રાક્ષસીયા તેમને ચોંટી પડે છે; ત્યાર બાદ વેલાનાં જ પોષક દ્રવ્યો ખેંચીને એ પોતે મોટું બને છે. હરામનું ખાવું અને તગડા થવું એ તેનો સિદ્ધાંત છે. વેલા બિચારા વગર દોષે તેનું ભરણપોષણ કરતા રહે છે. વેલાનું સદભાગ્ય એટલું કે તેઓ જમીન પર હોય છે. રાક્ષસીયાનું વજન તેમણે ખમવું પડતું નથી.

સુમાત્રાના જંગલોમાં ફરતા હોં એ વખતે રાક્ષસીયા ઓચિંતું દેખાય તો બીક જ લાગે, કેમ કે માણસને જાણે ગળી જવા માગતું હોય એમ તે મોં ફાડીને પડયું હોય છે. વચ્ચોવચ્ચ તે કઢાઈ જેવું પોલાણ ધરાવે છે. નાના બાળકે તેમાં આરામપૂર્વક સૂવું હોય તો પણ જગ્યા નાની પડે નહિ.

અલબત્ત, રાક્ષસીયા પાસે જવાનું આપણને ન ગમે, કારણ કે તે દુર્ગંધ મારે છે. કુદરતે તેમાં ખરાબ વાસ ફક્ત માખીને આકર્ષવા મૂકી છે. માખીના પગે રાક્ષસીયાનાં બીજ ચોંટી જાય છે. બીજા વેલા પર એ માખી બેસે, એટલે ત્યાં રાક્ષસીયાનું નવું ફૂલ ખીલે છે.

આ જાતનું બીજુ રાક્ષસી ફૂલ પણ સુમાત્રામાં થાય છે. વનસ્પતિના નિષ્ણાતો તેને એમોર્ફીફેલસ ટિટેનમ કહે છે. ટિટેનમ બહુ પહોળું હોતું નથી, પણ તેની ઊંચાઈ જરા ચિત્રમાં જુઓ. માણસ તેની પાસે વામન લાગે છે, કેમ કે ટિટેનમનું ફૂલ સાડા આઠ ફીટ ઊંચું છે. તાડના ત્રીજા ભાગ જેટલું કહો તો પણ ચાલે.

કુદરતે જગતમાં કેટલા બધા વિચિત્ર જીવો બનાવ્યા છે ! માણસ તેમનો નાશ કરે તે પણ કેવું વિચિત્ર કહેવાય !



◆ ડાબી તરફનું રાક્ષસીયા ફૂલ જાણે દોર મરી ગયું હોય તેવી દુર્ગંધ ફેલાવે છે. આ ગંધ માખીને આકર્ષે છે, કારણ કે રાક્ષસીયાનાં બીજને ફેલાવવાનું કામ માખી બજાવે છે. જમણી બાજુ ટિટેનમનું કદાવર ફૂલ છે.



છેલ્લું કેટલા ઇંચા ઇશી ?

ઊંચાઈ વધારવાનું મન ઘણાખરા બાળમિત્રોને થતું હોય છે. કેટલાકને વળી એ જાણવાનું મન થાય છે કે પુખ્ત વયના બન્યા પછી ઊંચાઈ ક્યાં લગી પહોંચશે ? કેટલા ફીટ અને કેટલા ઇંચે વધ અટકી જશે ?

આ વાત નાનપણમાં જાણી શકાય ખરી ? અઢારમે વર્ષ કેટલા ઊંચા બનીશું તે નવમે વર્ષ ખબર પડી જાય તો કેવું સાદું ! ઊંચાઈનો આંકડો નક્કી થયા બાદ ચિંતા કરવાનું તો મટે ! અમિતાભ જેવા લખ્મૂ કહેવાશું કે મુકરી જેવા ઢીંચુ રહીશું તેનો ફેસલો તો આવે !

ઘણા બાળમિત્રોને ખ્યાલ નહિ હોય, પણ ભાવિ ઊંચાઈ જાણવાનું એક સરસ કોષ્ટક છે. છોકરાઓ માટે કોષ્ટક જુદું છે અને છોકરીઓ માટે જુદું છે. અહીં તેનો કોષ્ટક બરાબર સમજીને વાંચો :

ઉંમરવર્ષ	છોકરા %	છોકરી %
૧	૪૨.૨	૪૪.૭
૨	૪૯.૫	૫૨.૮
૩	૫૩.૮	૫૭.૦
૪	૫૮.૦	૬૧.૮
૫	૬૧.૮	૬૬.૨
૬	૬૫.૨	૭૦.૩
૭	૬૯.૦	૭૪.૦
૮	૭૨.૦	૭૭.૫
૯	૭૫.૦	૮૦.૭
૧૦	૭૮.૦	૮૪.૪
૧૧	૮૧.૧	૮૮.૪
૧૨	૮૪.૭	૯૨.૯
૧૩	૮૭.૩	૯૬.૫
૧૪	૮૧.૫	૯૮.૩
૧૫	૮૬.૧	૯૯.૧
૧૬	૯૮.૩	૯૯.૬
૧૭	૯૯.૩	૧૦૦.૦
૧૮	૯૯.૮	૧૦૦.૦

કોઠામાં સમજ પડી ? ન પડી હોય તો નવ વર્ષના છોકરાનું ઇંચાઈ લઈ જુઓ. માનો કે નવમે વર્ષ તેની

ઊંચાઈ ૫૪ ઇંચ એટલે કે ૧૩૭ સેન્ટિમીટર છે. કોઠામાં ૯ વર્ષ સામે ૭૫% લખ્યા છે. આનો મતલબ એ થાય કે છોકરો પંચોતેર ટકા ઊંચો બન્યો છે. હવે પુખ્ત વયે તે કેટલો મોટો થાય તેનો આંકડો જાણવા માટે સાદી ત્રિરાશી જ માંડવાની રહે કે બીજું કંઈ ? પંચોતેર ટકે ૫૪ ઇંચ (૧૩૭ સેન્ટિમીટર) તો સો ટકે કેટલા ?

$$૫૪(૧૩૭) \times \frac{૧૦૦}{૭૫.૦} = ૭૨ \text{ ઇંચ (૧૮૩ સેન્ટિમીટર)}$$

ટૂંકમાં, એ છોકરો બરાબર ૬ ફીટિયો થવાનો ! આ રીતે દરેક

ગણતરી

છોકરાની કે છોકરીની મહત્તમ ઊંચાઈ ગણી શકાય છે. એક વાત ધ્યાનમાં રાખજો: જન્મદિવસે જ ઊંચાઈ માપજો અને તેના આધારે જ ત્રિરાશી માંડજો. આ કોઠો વર્ષગાંઠનો છે; એટલે કે જન્મદિવસે પૂરા થતાં વર્ષનો છે. વરસને વચલે દહાડે ઊંચાઈ માપીને ત્રિરાશી ગણશો તો સાચો જવાબ મળશે નહિ. ♦

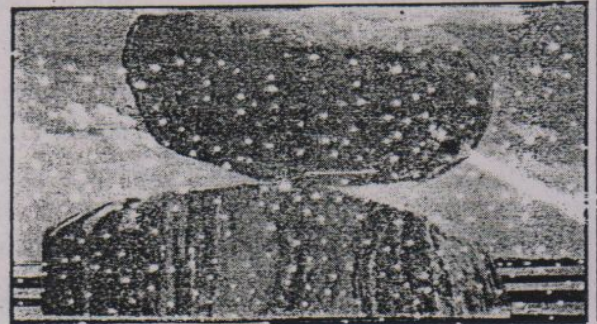
સરકસના ખલાડી ઈવો જબલપુરનો ખડક

મધ્યપ્રદેશમાં જબલપુર નામનું એક ડુંગરાળ નગર છે. નગરના પાદરે રાજ મધ્નસિંહે ૮૦૦ વર્ષ પહેલાં મદન મહાલ નામનો ભવ્ય મહેલ એક મોટા ડુંગરની ટોચે બંધાવ્યો હતો. આજે પણ તે મહેલને જોવા માટે અનેક લોકો આવે છે. મહેલની બાજુમાં ઊંચા ટેકરા પર બીજું કૌતુક પણ તેમને જોવા મળે છે. આ કૌતુકનું નામ છે બેલેન્સિંગ રોક !

જબલપુર તો ફરી વેકેશનમાં ક્યારેક જવાય ત્યારે જજો, પણ તે પહેલાં બેલેન્સિંગ રોકનો ફોટો અહીં જોઈ લો. જાણે ધડીકવારમાં તે ખડક ગબડી પડશે એવું લાગે છે કે નહિ ? પરંતુ વર્ષો થયે તે જમનો તેમ ટકી રહ્યો છે. સરકસનો ખેલાડી દોરડા પર ચાલતી વખતે પોતાની સમતુલા જાળવે તેમ

ખડકે પોતાનું બેલેન્સ સંકરો વર્ષો સુધી ટકાવ્યું છે. કોઈ તેને ડગાવી શક્યું નથી.

પરંતુ હવે તે ગમે ત્યારે ગબડી પડશે. સરકારે આજુબાજુના ડુંગરોમાં સુરંગો સાંપવાની છૂટ આપી



છે. પથરા ભેગા કરનારા લોકો ત્યાં ઘણાંજો શોડે છે. ધડાકાને લીધે ચોતરફ આઘાતનાં મોજાં ફેલાય છે. એક દિવસ તે મોજાં બેલેન્સિંગ રોકને જરૂર પાડી દેશે. કેટલીક તિરાડો એમાં દેખાવા પણ માંડી છે.

આ ખડકને ઊંચા ટેકરા પર કોણે મૂક્યો હશે ? અનેક માણસો ભેગા થાય તો ખૂણ તેનો ભાર ખમી શકે નહિ. વળી માણસો શા માટે ફોગટની મહેનત કરે ? કુદરતી રીતે જ તે ગોઠવાયો હોય એમ લાગે છે, પરંતુ ટેકરા પર આવડો મોટો હિમદસ્તો પહોંચ્યો કેમ કરીને ? વાવાઝોડામાં તે ઊંચકાય તેવો નથી અને ત્યાં નદી પણ નથી. ખડક ગબડીને ત્યાં આવ્યો હોય તો એકાએક ગબડતો કેમ અટકી ગયો ? કોને ખબર ! ભૂસ્તરશાસ્ત્રના વિદ્વાનો પણ તેનો જવાબ આપી શકતા નથી. આપણું તો શું ગજું ? ♦



חזון

॥८८६॥ विंशति एवम् । इति च पञ्चाशत्तत्त्व
 मन्त्रोक्तं ॥ ८८७॥ एवम् । इति च पञ्चाशत्तत्त्व
 ॥८८८॥ इति च पञ्चाशत्तत्त्व । इति च पञ्चाशत्तत्त्व
 ॥ ८८९॥ इति च पञ्चाशत्तत्त्व । इति च पञ्चाशत्तत्त्व
 इति च पञ्चाशत्तत्त्व । इति च पञ्चाशत्तत्त्व
 इति च पञ्चाशत्तत्त्व । इति च पञ्चाशत्तत्त्व
 इति च पञ्चाशत्तत्त्व । इति च पञ्चाशत्तत्त्व
 इति च पञ्चाशत्तत्त्व । इति च पञ्चाशत्तत्त्व

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[illegible]

...212... 199... 13... 512

[illegible]

ਭਾਗ ੧-ਪੰਨਾ ੧੦੨ ਪੁਸਤਕ ੫੮
ਭਾਗ ੧-ਪੰਨਾ ੧੦੨ ਪੁਸਤਕ ੫੮
ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ-੧੯੬੪ ਭਾਗ ੧-ਪੰਨਾ ੧੦੨

599-516 40-43-18

[illegible]

ଏ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ

[illegible]

ଏ ନବସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ କି ନାହିଁ

◆ ২৩. জুলাই ১৯৪৬ খ্রিঃ। এই দিনে জাতিসংঘের সাধারণ অধিবেশনে বাংলাদেশের স্বাধীনতা আন্দোলনের কথা জানানো হয়।

|| ॐ || श्रीगणेशाय नमः

વાંચતા જ રહી જાવ તેવી
મજેદાર સાહસવાર્તા

હવે જૂજ નકલો
બાકી છે !

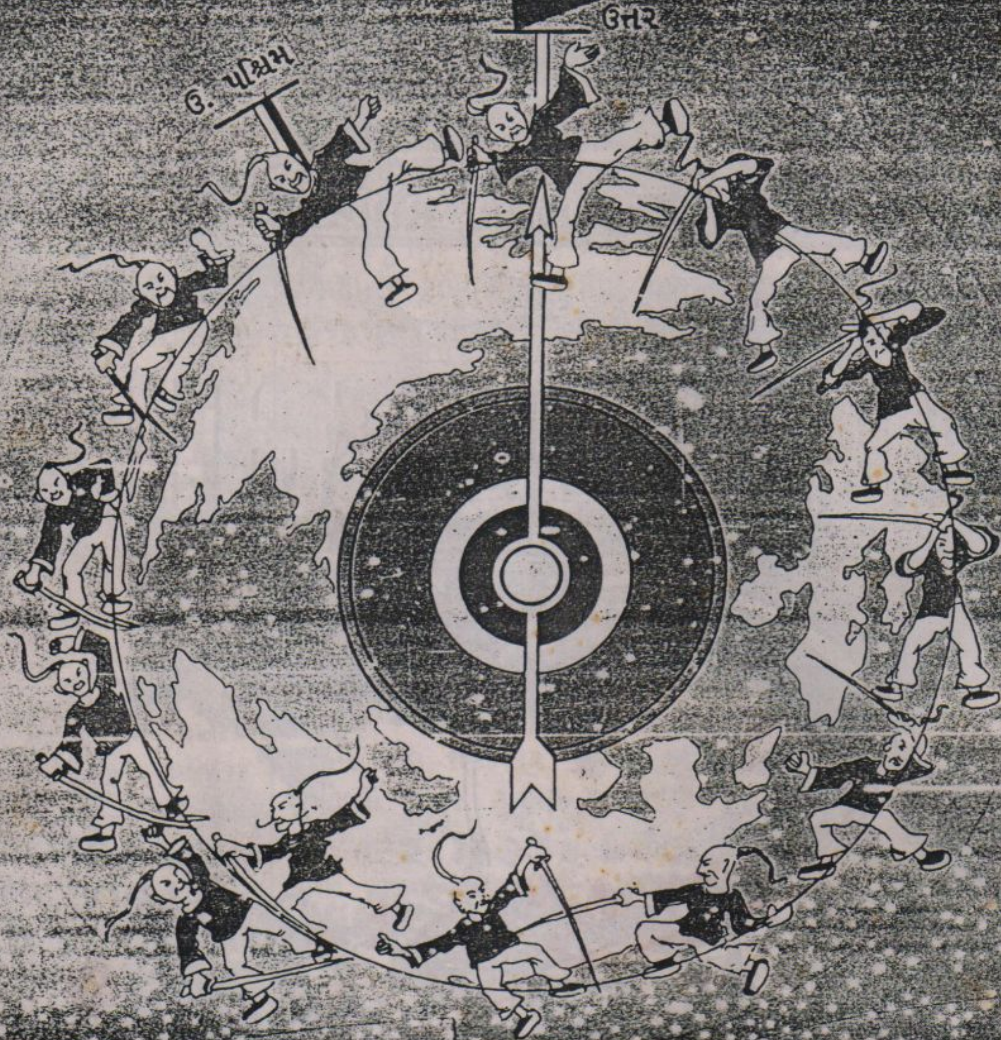
સૌના માનીતા લેખક વિજયગુપ્ત મૌર્યની કલમે

કપિળાંપરાક્રમ



આ વાર્તા કપિ
વાંદરાના રોમાંચક
પરાક્રમોની છે,
જે વાંચવાનું શરૂ
કરશો એટલે પછી
પૂરી ન થાય ત્યાં
સુધી પુસ્તક
છોડવાનું મન થશે
નહિ. બાળકોના
માનીતા લેખક
વિજયગુપ્ત મૌર્ય
જ્યારે પ્રાણીકથા
વાર્ણવે ત્યારે 'ઈન્ટરવલ'
પાડવાનું મન
કોને થાય ?
આજે જ રૂ. ૧૮ નો
મનીઓર્ડર હર્ષલ
પબ્લીકેશન્સના
સરનામે કરો અને
વળતી ટપાલે જ
પુસ્તક મેળવો.

૧૩મા યોગાઈ કોણ પાઉં કરી ગયું ?



ઉપલું ચિત્ર બરાબર જોયું ? આંખો ખેંચીને પણ ધ્યાનપૂર્વક જુઓ. ચિત્રમાં શું દેખાય છે ? ઘણા બાળમિત્રો કદાચ સામો પ્રશ્ન કરે કે ‘જાણે ચશ્માંના નંબર કાઢવાના હોય તેમ આવો વિચિત્ર સવાલ કેમ પૂછ્યો ? ચિત્રમાં જે છે એ જ દેખાય છે. બીજું તે શું દેખાવાનું હતું ? આપણી ગોળાકાર પૃથ્વી છે અને ૧૩ ચીના તલવાર લઈ તેના પર ફરી વળ્યા છે.’

બસ, એ જ મુસીબત છે. ચીનમાં વસ્તી રોજ-રોજ વધ્યા કરે છે. પૃથ્વી ચોવીસ કલાકે ૧ ઓટો

ફરે ન ફરે ત્યાં તો ચીનમાં ૪૧,૦૦૦ માણસોનો નવો વસ્તીવધારો થઈ જાય છે. વસ્તીનો આંક ત્યાં ૧૧૦ કરોડ પહોંચી ગયો છે. આ રીતે ગુણાકાર ચાલુ રહે તો બીજા દેશોનું શું થાય ? ચીનમાં ન સમાતા લોકો અમેરિકા જેવા દેશો પર ફરી વળે કે નહિ ? વખત જતાં આખી ધરતી પર ચીના લોકોનું રાજ સ્થપાઈ જાય કે નહિ ?

આ ચિંતા બધા દેશોને છે, એટલે તેઓ ગમે તેમ કરીને ચીનમાં વસ્તીનો જીઓ, અકબર કવર બીજું)